

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**KIRIKKALE KESKİN İLÇESİNDEKİ TÜRK MİMARİ
ESERLERİ**

Elif TOSUN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Mehmet Zeki İBRAHİMGİL

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI
SANAT TARİHİ BİLİM DALI**

EYLÜL 2019

**KIRIKKALE-KESKİN İLÇESİNDEKİ TÜRK MİMARİ
ESERLERİ**

Elif TOSUN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI
SANAT TARİHİ BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

EYLÜL 2019

Elif TOSUN tarafından hazırlanan “Kırıkkale-Keskin İlçesindeki Türk Mimari Eserleri” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sanat Tarihi Anabilim Dalında Sanat Tarihi Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Mehmet Zeki İBRAHİMGİL

Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~ .....

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Muhammet GÖRÜR

Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~ .....

Üye : Prof. Dr. Abdülkadir DÜNDAR

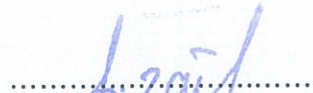
Türk-İslam Sanatları, Ankara Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~ .....

Tez Savunma Tarihi: 18.09.2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Figen ZAF

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Elif TOŞUN

18/09/2019

Kırıkkale-Keskin İlçesindeki Türk Mimari Eserleri
(Yüksek Lisans Tezi)

Elif TOSUN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Eylül 2019

ÖZET

Kırıkkale'ye bağlı olan Keskin ilçesi sahip olduğu tarihi geçmişi, Türk mimarisi ve bulunduğu konum itibarıyla önemli bir kültür merkezidir. Araştırma kapsamında olan Keskin, M.Ö. ki dönem ve Cumhuriyet Dönemini de içine alan uzun bir geçmişe sahiptir. Günümüzde ise sahip olduğu Türk mimarisini kısmen koruyamamıştır. Çalışmanın amacı, günümüze kadar gelmeyi başarmış eserlerin önemini vurgulamak, bu eserler arasında bakım ve onarımı yapılmamış eserlerin geleceğe taşınmasını sağlamak ve gün yüzüne çıkmamış eserlerin araştırılıp açığa çıkarılmasıdır. Araştırma konusu içine Keskin ilçe merkezi ve ilçeye bağlı olan köylerdeki yapılar girmektedir. İlçeye bağlı 58 adet köy bulunmaktadır. Fakat köylerdeki eserlerin hepsi tarihi değer taşımamaktadır. Kaynak araştırmaları ve köy halkından edinilen bilgiler sonucunda tarihi varlığı koruyan yapılar tespit edilip yazıya geçirilmiştir. İlçe merkezinde ve köylerdeki yapılar da dahil olmak üzere toplamda 23 yapı incelenmiştir. Yapıların 10 tanesi camii, 1 tanesi tekke, 2 tanesi türbe, 5 tanesi çeşme, 1 tane köprü, 1 eğitim yapısı, 1 askeri yapı ve 2 tanesi kamu yapısıdır. Arazi çalışmasında yapılar tek tek gezilerek inceleme yapılmış ve fotoğraflanmıştır. Plan ve üst örtü özellikleri, kullanılan malzeme ve teknik, cepheler, iç mekân, süsleme ve tarihlendirme olarak ele alınmıştır. Çalışmalar sonucunda camii yapılarının kare ve dikdörtgen planlı olup kırma çatı ile örtülü olduğu, kesme ve moloz taş malzemenin ağırlıklı kullanıldığı, sade görümlü yapılar arasında olduğu belirtilmiştir. Tekke, türbe ve çeşmeler ise yenilenmiş günümüz yapılarıdır. Yalnızca 1 adet türbe ve 1 adet çeşme eski özelliklerini korumakta ve oldukça bakımsızdır. Köprü ise Selçuklu dönem özelliklerini yansıtan eserler içerisinde yer almaktadır. Askeri ve kamu yapılarının da dikdörtgen planlı kırma çatılı, kırmızı Ankara taşı ve moloz taş kullanılarak, sade bir üslup ile inşa edildikleri görülmektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda diyebiliriz ki; Keskin, gereken önem verildiği takdirde sahip olduğu zenginliği ile önemli bir kültür merkezi durumuna gelecektir.

Bilim Kodu	. 116408
Anahtar Kelimeler	. Kırıkkale, Keskin, Türk Devri Mimarisi, Camii
Sayfa Adedi	. 239
Tez Danışmanı	. Prof. Dr. Mehmet Zeki İBRAHİMGİL

Turkish Architectural Works in Keskin District of Kırıkkale
(M.S. Thesis)

Elif TOSUN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
THE INSTITUTE FOR GRADUATE EDUCATION

Eylül 2019

ABSTRACT

Keskin district of Kırıkkale is an important cultural center due to its historical background, Turkish architecture and location. Keskin in the scope of the research has a long history including BC period and the Republican Period. Today, it has not been able to partially protect its Turkish architecture. The aim of the study is to emphasize the importance of the works that have survived to the present day, to carry the works which are not maintained and repaired to the future, and reveal the works that have not been revealed. The subject of the research is the buildings of Keskin district center and the villages connected to the district. There are 58 villages in the district. However, not all works in the villages have historical value. As a result of the source research and the information obtained from the peasants living in the village, the structures that have preserved the historical existence have been identified and written. A total of 23 buildings, including buildings in the district center and in the villages have been examined. 10 of them are mosques, 1 of them is a lodge, 2 of them are tombs, 5 of them are fountains, 1 of them is a bridge, 1 of them is an educational building, 1 of them is a military building and 2 of them are public buildings. In the field study, the buildings were visited one by one and examined and photographed. Plan and cover characteristics, materials and techniques used, facades, interior, ornamentation and dating were considered. As a result of the studies, it was stated that the mosque buildings were square and rectangular in shape and covered with a broken roof, and cut and rubble stone materials were used predominantly and were among the plain-looking structures. The dervish lodges, tombs and fountains are today's renovated buildings. Only 1 shrine and 1 fountain retain their old features and are quite neglected. The bridge reflects Seljuk period features. It is seen that the military and public buildings were also constructed in a simple style by using red Ankara stone and rubble stone with rectangular planed roof. As a result of the research done; Keskin will become an important cultural center with its richness if necessary attention is given.

Science Code . 116408

Key Words . Kırıkkale, Keskin, Turkish Age Architecture, Mosque

Page Number . 239

Supervisor . Prof. Dr. Mehmet Zeki İBRAHİMGİL

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
FOTOĞRAFLARIN LİSTESİ.....	ix
ÇİZİMLERİN LİSTESİ.....	xx
KISALTMALAR.....	xxiii
1. GİRİŞ	1
2. KESKİN'İN COĞRAFİ KONUMU, TARİHÇESİ, İDARİ VE EKONOMİK YAPISI.....	3
2.1. Coğrafi Konumu.....	3
2.2. Tarihçesi	3
2.3. İdari ve Ekonomik Yapısı	9
2.3.1. Demografik ve İdari Yapı	9
2.3.2. Eğitim Durumu	10
2.3.3. Ekonomik Durum.....	10
3. KIRIKKALE-KESKİN İLÇESİNDEKİ TÜRK MİMARİ ESERLERİ	13
3.1. Camiler	13
3.1.1. Keskin Merkez Çarşı Camii	13
3.1.2. Cankurtaran Köyü Camii	29
3.1.3. Cabatobası Köyü Camii	41
3.1.4. Ceritkale Köyü Camii	49
3.1.5. Cinali Köyü Camii	58
3.1.6. Esatmüminli Köyü Camii.....	67
3.1.7. Eskialibudak Köyü Camii	75

	Sayfa
3.1.8. Kevenli Köyü Camii	84
3.1.9. Müsellim Köyü Camii.....	93
3.1.10. Ortasöken Köyü Camii.....	102
3.2. Tekke	109
3.2.1. Haydar Sultan Tekke ve Türbesi.....	109
3.3. Türbeler	121
3.3.1. Cinali Köyü Himmet (Ümmet) Dede Kümbeti.....	121
3.3.2. Konur Köyü Ali Dede Türbesi.....	124
3.4. Çeşmeler	130
3.4.1. At Çeşmesi	130
3.4.2. Gümüşgen Çeşmesi.....	132
3.4.3. Gündoğdu Çeşmesi	134
3.4.4. İki Yüzlü Çeşme.....	136
3.4.5. Kırmızı Çeşme	139
3.5. Köprü.....	141
3.5.1. Köprüköyü Çeşnigir Köprüsü	141
3.6. Eğitim Yapıları.....	149
3.6.1. Köprüköyü Köprüköy Okulu	149
3.7. Kamu Yapıları.....	157
3.7.1. Fişekhane (İmam Hatip Lisesi) Binası.....	157
3.7.2. Kibrithane (Halk Eğitim Merkezi) Binası.....	170
3.7.3. Taş Mektep (Hacı Taşan Kültür Merkezi)	182
4. KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME	193
4.1. Camiler.....	193
4.1.1. Plan ve Üst Örtü Özellikleri Bakımından	193

	Sayfa
4.1.2. Malzeme ve Teknik Özellikleri Bakımından	203
4.1.3. Cephe Özellikleri Bakımından	205
4.1.4. Yapı Elemanları Bakımından	207
5. SONUÇ	235
KAYNAKLAR	237
ÖZGEÇMİŞ	239

FOTOĞRAFLARIN LİSTESİ

Fotoğraf	Sayfa
Foto. 3.1. Çarşı camii.....	14
Foto. 3.2. Keskin çarşı camii üst örtüsü.....	15
Foto. 3.3. Çarşı camii onarım öncesi kuzey cephesi.....	16
Foto. 3.4. Keskin çarşı camii kuzey cephesinden görünüm.....	17
Foto. 3.5. Keskin çarşı camii son cemaat yerindeki kemer ayakları.....	18
Foto. 3.6. Keskin çarşı cami son cemaat yerinden görünüm	18
Foto. 3.7. Keskin çarşı camii sivri kemerler arasındaki taş detay.....	19
Foto. 3.8. Keskin çarşı camii güney cephesinden görünüm	19
Foto. 3.9. Keskin çarşı camii doğu cephesinden görünüm	20
Foto. 3.10. Keskin Çarşı Camii Batı Cephesinden Görünüm	21
Foto. 3.11. Keskin Çarşı Camii Minaresi	23
Foto. 3.12. Keskin çarşı camii iç mekân batı duvarı.....	24
Foto. 3.13. Keskin çarşı camii iç mekân güney duvarı	24
Foto. 3.14. Keskin çarşı camii iç mekân doğu duvarı.....	24
Foto. 3.15. Keskin çarşı camii kadınlar mahfil katı	25
Foto. 3.16. Keskin çarşı camii iç mekân kuzey duvarı	25
Foto. 3.17. Keskin çarşı camii harim tavanı	26
Foto. 3.18. Genişletme çalışmaları sırasında tahrip olan mihrap.....	26
Foto. 3.19. Keskin çarşı camii mihrabı	27
Foto. 3.20. Keskin çarşı camii minber	27
Foto. 3.21. Keskin çarşı camii vaaz kürsüsü.....	27
Foto. 3.22. Keskin çarşı camii harim giriş kapısı	28
Foto. 4.23. Keskin-Cankurtaran köyü camii.....	31

Fotoğraf	Sayfa
Foto. 3.24. Keskin-Cankurtaran köyü camii kuzey cephesinden görünüm	33
Foto. 3.25. Keskin-Cankurtaran köyü camii güney cephesinden görünüm.....	33
Foto. 3.26. Keskin-Cankurtaran köyü camii doğu cephesinden görünüm.....	34
Foto. 3.27. Keskin-Cankurtaran köyü camii batı cephesinden görünüm.....	35
Foto. 3.28. Keskin- Cankurtaran köyü camii minareden görünüm.....	36
Foto. 3.29. Keskin-Cankurtaran köyü camii iç mekân batı duvarı	36
Foto. 3.30. Keskin-Cankurtaran köyü camii iç mekân güney duvarı	37
Foto. 4.31. Keskin-Cankurtaran köyü camii iç mekân doğu duvarı	37
Foto. 3.32. Keskin-Cankurtaran köyü camii iç mekân kuzey duvarı.....	38
Foto. 3.33. Cankurtaran köyü camii tavan detayı	38
Foto. 3.34. harim tavanı genel görünüm	38
Foto. 3.35. Cankurtaran köyü camii mihrap	39
Foto. 3.36. Cankurtaran köyü camii minber	39
Foto. 3.37. Cankurtaran köyü camii vaaz kürsüsü.....	40
Foto. 3.38. Keskin- Cankurtaran köyü camii tavan köşe süslemeleri.....	40
Foto. 3.39. Keskin- Cabatobası köyü camii genel görünüm.....	43
Foto. 3.40. Keskin-Cabatobası köyü camii kuzey cephesinden görünüm	44
Foto. 3.41. Keskin-Cabatobası köyü camii güney cephesinden görünüm.....	44
Foto. 3.42. Keskin-Cabatobası köyü camii doğu cephesinden görünüm.....	45
Foto. 3.43. Keskin-Cabatobası köyü camii minaresi	45
Foto. 3.44. Keskin-Cabatobası köyü camii iç mekân batı duvarı	46
Foto. 3.45. Keskin-Cabatobası köyü camii iç mekân güney duvarı	46
Foto. 3.46. Cabatobası köyü camii iç mekân doğu duvarı.....	47
Foto. 3.47. Keskin-Cabatobası köyü camii iç mekân kuzey duvarı.....	47

Fotoğraf	Sayfa
Foto. 3.48. Cabatobası köyü camii mihrabı	48
Foto. 3.49. Cabatobası köyü camii minberi	48
Foto. 3.50. Cabatobası köyü camii vaaz kürsüsü.....	48
Foto. 3.51. Keskin- Ceritkale köyü camii kuzey cephesinden görünüm	52
Foto. 3.52. Keskin-Ceritkale köyü camii güney cephesinden görünüm	52
Foto. 3.53. Keskin- Ceritkale köyü camii batı cephesinden görünüm.....	53
Foto. 3.54. Keskin- Ceritkale köyü camii minaresi	53
Foto. 3.55. Keskin-Ceritkale köyü camii iç mekân batı duvarı	54
Foto. 3.56. Keskin- Ceritkale köyü camii iç mekân güney duvarı	54
Foto. 3.57. Keskin- Ceritkale köyü camii iç mekân doğu duvarı	55
Foto. 3.58. Keskin-Ceritkale köyü camii iç mekân kuzey duvarı.....	55
Foto. 3.59. Keskin- Ceritkale köyü camii mihrabı.....	56
Foto. 3.60. Ceritkale köyü camii minberi	57
Foto. 3.61. Ceritkale köyü camii vaaz kürsüsü.....	57
Foto. 3.62. Keskin-Ceritkale köyü camii mihrap süsleme detayı	57
Foto. 3.63. Keskin-Ceritkale köyü camii mihrap palmet motifi	58
Foto. 3.64. Keskin-Ceritkale köyü camii minber süsleme detayı	58
Foto. 3.65. Keskin-Cinali köyü camii genel görünüm.....	60
Foto. 3.66. Keskin- Cinali köyü camii kuzey cephesinden görünüm	61
Foto. 3.67. Keskin-Cinali köyü camii güney cephesinden görünüm.....	62
Foto. 3.68. Keskin-Cinali köyü camii doğu cephesinden görünüm.....	62
Foto. 3.69. Keskin-Cinali köyü camii batı cephesinden görünüm.....	63
Foto. 3.70. Keskin-Cinali köyü camii minaresi	63
Foto. 3.71. Keskin- Cinali köyü camii iç mekân batı duvarı	64

Fotoğraf	Sayfa
Foto. 3.72. Keskin- Cinali köyü camii iç mekân güney duvarı	64
Foto. 3.73. Keskin- Cinali köyü camii iç mekân doğu duvarı	65
Foto. 3.74. Keskin- Cinali köyü camii iç mekân kuzey duvarı.....	65
Foto. 3.75. Cinali köyü camii mihrabı	66
Foto. 3.76. Cinali köyü camii minberi	66
Foto. 3.77. Keskin-Esatmüminli köyü camii genel görünüm	68
Foto. 3.78. Keskin- Esatmüminli köyü camii kuzey cephesinden görünüm	69
Foto. 3.79. Keskin-Esatmüminli köyü camii güney cephesinden görünüm	70
Foto. 3.80. Keskin- Esatmüminli köyü camii doğu cephesinden görünüm.....	70
Foto. 3.81. Keskin- Esatmüminli köyü camii batı cephesinden görünüm.....	71
Foto. 3.82. Keskin- Esatmüminli köyü camii minaresi	71
Foto. 3.83. Keskin- Esatmüminli köyü camii iç mekân batı duvarı	72
Foto. 3.84. Keskin- Esatmüminli köyü camii iç mekân güney duvarı.....	72
Foto. 3.85. Keskin-Esatmüminli köyü camii iç mekân doğu duvarı	73
Foto. 3.86. Keskin- Esatmüminli köyü camii iç mekân kuzey duvarından görünüm.....	73
Foto. 3.87. Esatmüminli köyü camii mihrabı	74
Foto. 3.88. Esatmüminli köyü camii minberi	74
Foto. 3.89. Keskin- Eskialibudak köyü camii genel görünüm	77
Foto. 3.90. Keskin-Eskialibudak köyü camii kuzey cephesinden görünüm	78
Foto. 3.91. Keskin-Eskialibudak köyü camii güney cephesinden görünüm.....	78
Foto. 3.92. Keskin-Eskialibudak köyü camii doğu cephesinden görünüm.....	79
Foto. 3.93. Keskin- Eskialibudak köyü camii batı cephesinden görünüm.....	79
Foto. 3.94. Keskin-Eskialibudak köyü camii minaresi	80
Foto. 3.95. Keskin-Eskialibudak köyü camii iç mekân batı duvarı	80

Fotoğraf	Sayfa
Foto. 3.96. Keskin-Eskialibudak köyü camii iç mekân güney duvarı	81
Foto. 3.97. Keskin-Eskialibudak köyü camii iç mekân doğu duvarı	81
Foto. 3.98. Keskin-Eskialibudak köyü camii iç mekân kuzey duvarı	82
Foto. 3.99. Keskin-Eskialibudak köyü camii mahfil katından görünüm	82
Foto. 3.100. Eskialibudak köyü camii mihrabı Foto.	83
Foto. 3.101. Eskialibudek köyü camii minber	83
Foto. 3.102. Keskin- Eskialibudak köyü camii vaaz kürsüsü	83
Foto. 3.103. Keskin-Kevenli köyü onarım çalışmaları 2017	85
Foto. 3.104. Keskin-Kevenli köyü cami onarım çalışmaları öncesi 2017	85
Foto. 3.105. Keskin-Kevenli köyü camii genel görünüm	86
Foto. 3.106. Keskin-Kevenli köyü camii kuzey cephesinden görünüm	87
Foto. 3.107. Keskin-Kevenli köyü camii güney cephesinden görünüm	88
Foto. 3.108. Keskin-Kevenli köyü camii doğu cephesinden görünüm.....	88
Foto. 3.109. Keskin-Kevenli köyü camii batı cephesinden görünüm.....	88
Foto. 3.110. Keskin-Kevenli köyü camii minaresi	89
Foto. 3.111. Keskin-Kevenli köyü camii iç mekân batı duvarı	90
Foto. 3.112. Keskin-Kevenli köyü camii iç mekân güney duvarı	90
Foto. 3.113. Keskin-Kevenli köyü camii iç mekân doğu duvarı	90
Foto. 3.114. Keskin-Kevenli köyü camii iç mekân kuzey duvarı.....	91
Foto. 3.115. Keskin-Kevenli köyü camii iç mekân harim tavanı	91
Foto. 3.116. Kevenli köyü camii mihrabı	92
Foto. 3.117. Kevenli köyü camii minberi	92
Foto. 3.118. Keskin-Kevenli köyü camii harimden genel görünüm.....	92
Foto. 3.119. Keskin- Müsellim köyü camii genel görünüm	95

Fotoğraf	Sayfa
Foto. 3.120. Keskin-Müsellim köyü camii güney cephesinden görünüm	96
Foto. 3.121. Keskin-Müsellim köyü camii doğu ve güney cephesinden görünüm.....	96
Foto. 3.122. Keskin-Müsellim köyü camii batı cephesinden görünüm	97
Foto. 3.123. Keskin-Müsellim köyü camii minaresi.....	97
Foto. 3.124. Keskin-Müsellim köyü camii iç mekân batı duvarı.....	98
Foto. 3.125. Keskin-Müsellim köyü camii iç mekân güney duvarı.....	98
Foto. 3.126. Keskin- Müsellim köyü camii iç mekân doğu duvarı.....	99
Foto. 3.127. Keskin-Müsellim köyü camii iç mekân kuzey duvarı	99
Foto. 3.128. Keskin-Müsellim köyü camii harim tavanı	100
Foto. 3.129. Müsellim köyü camii mihrabı	101
Foto. 3.130. Müsellim köyü camii minberi.....	101
Foto. 3.131. Keskin-Müsellim köyü camii vaaz kürsüsü.....	101
Foto. 3.132. Keskin-Ortasöken köyü camii kuzey cephesinden görünüm	104
Foto. 3.133. Keskin-Ortasöken köyü camii güney cephesinden görünüm	105
Foto. 3.134. Keskin-Ortasöken köyü camii doğu cephesinden görünüm	105
Foto. 3.135. Keskin Ortasöken köyü camii minaresi.....	106
Foto. 3.136. Keskin-Ortasöken köyü camii iç mekân batı duvarı	106
Foto. 3.137. Keskin-Ortasöken köyü camii iç mekân güney duvarı.....	107
Foto. 3.138. Keskin-Ortasöken köyü camii iç mekân doğu duvarı	107
Foto. 3.139. Keskin-Ortasöken köyü camii iç mekân kuzey duvarı.....	108
Foto. 3.140. Ortasöken köyü camii mihrabı	109
Foto. 3.141. Ortasöken köyü camii minberi	109
Foto. 3.142. Keskin-Haydar Sultan tekkesi birinci kitabe.....	110
Foto. 3.143. Keskin-Haydar Sultan tekkesi ikinci kitabe	111

Fotoğraf	Sayfa
Foto. 3.144. Haydar Sultan tekkesi genel görünüm.....	112
Foto. 3.145. Keskin-Haydar Sultan türbesi.....	113
Foto. 3.146. Keskin-Haydar Sultan türbe giriş kapısı.....	115
Foto. 3.147. Keskin-Haydar Sultan türbesi sandukadan görünüm	115
Foto. 3.148. Keskin-Haydar Sultan türbesi iç mekândan detay.....	115
Foto. 3.149. Keskin-Haydar Sultan türbesi iç mekân pencerelerden detay.....	116
Foto. 3.150. Keskin-Haydar Sultan türbesi kubbe içinden görünüm.....	116
Foto. 3.151. Keskin-Haydar Sultan türbesi vitray süslemelerden detay.....	117
Foto. 3.152. Keskin-Haydar Sultan türbesi deliler kuyusunun avlusu	119
Foto. 3.153. Keskin-Haydar Sultan türbesi deliler kuyusunun etrafı	119
Foto. 3.154. Keskin-Haydar Sultan türbesi deliler kuyusu.....	119
Foto. 3.155. Keskin-Haydar Sultan türbesi hazireden görünüm.....	120
Foto. 3.156. Keskin-Cinali köyü Himmet Dede kümbeti genel görünüm	122
Foto. 3.157. Keskin-Cinali köyü Himmet Dede kümbeti iç mekân mezar bölümü.....	123
Foto. 3.158. Keskin-Cinali köyü Himmet Dede kümbeti içten ve dıştan örtü düzeni....	123
Foto. 3.159. Keskin-Konur köyü Ali Dede türbesi	126
Foto. 3.160. Keskin-Konur köyü Ali Dede türbesi genel görünüm.....	127
Foto. 3.161. Keskin-Konur köyü Ali Dede türbesi giriş kapısı detay.....	127
Foto. 3.162. Keskin-Konur köyü Ali Dede türbesi iç mekân	128
Foto. 3.163. Keskin-Konur köyü Ali Dede türbesi sandukadan görünüm.....	128
Foto. 3.164. Keskin-Konur köyü Ali Dede türbesi iç mekândan detay.....	129
Foto. 3.165. Keskin-Konur köyü Ali Dede türbesi iç mekân	129
Foto. 3.166. Keskin at çeşmesi	131
Foto. 3.167. Keskin at çeşmesi	131

Fotoğraf	Sayfa
Foto. 3.168. Keskin Gümüşgen çeşmesi.....	133
Foto. 3.169. Keskin Gündoğdu çeşmesi	135
Foto. 3.170. Keskin iki yüzlü çeşme.....	137
Foto. 3.171. Keskin iki yüzlü çeşme her iki cepheden görünüm.....	138
Foto. 3.172. Keskin iki yüzlü çeşme süsleme detayı	138
Foto. 3.173. Keskin kırmızı çeşme	140
Foto. 3.174. Çeşnigir köprüsü genel görünüm.....	145
Foto. 3.175. Keskin- Köprüköyü Çeşnigir köprüsü.....	146
Foto. 3.176. Çeşnigir köprüsü.....	146
Foto. 3.177. Keskin- Köprüköyü Çeşnigir köprüsü.....	147
Foto. 3.178. Köprü kemer açıklığı.....	147
Foto. 3.179. Keskin-Köprüköyü Çeşnigir köprüsü detay görünüm.....	148
Foto. 3.180. Keskin-Köprüköyü Çeşnigir köprüsü detay görünüm.....	148
Foto. 3.181. Keskin-Köprüköyü Çeşnigir köprüsü.....	149
Foto. 3.182. Keskin- Köprüköyü okulu güney cephesinden görünüm	151
Foto. 3.183. Keskin- Köprüköyü okulu giriş kapısından detay	152
Foto. 3.184. Keskin- Köprüköyü okulu pencere detayı	152
Foto. 3.185. Keskin-Köprüköyü okulu kuzey cephesinden görünüm	152
Foto. 3.186. Keskin- Köprüköyü okulu doğu cephesinden görünüm	153
Foto. 3.187. Keskin-Köprüköyü okulu doğu cephesindeki pencere detayı	153
Foto. 3.188. Keskin- Köprüköyü okulu batı cephesinden görünüm	154
Foto. 3.189. Keskin- Köprüköyü okulu batı cephesindeki pencere detayı	154
Foto. 3.190. Keskin-Köprüköyü okulu giriş koridoru	155
Foto. 3.191. Keskin-Köprüköyü okulu kitabesi.....	155

Fotoğraf	Sayfa
Foto. 3.192. Keskin-Köprüküyü okulu doğu ve batıdaki odalardan görünüm	156
Foto. 3.193. Keskin-Köprüküyü okulu bitkisel süsleme detayı.....	156
Foto. 3.194. Millî mücadele döneminde Fişekhane binası	158
Foto. 3.195. Keskin- Fişekhane binası genel görünüm.....	160
Foto. 3.196. Keskin- Fişekhane binası batı cephesinden görünüm	162
Foto. 3.197. Keskin- Fişekhane binası batı cephesi pencere düzeni.....	162
Foto. 3.198. Keskin-Fişekhane binası batı cephesi giriş kapısından görünüm.....	163
Foto. 3.199. Keskin-Fişekhane binası giriş kapısından detay.....	164
Foto. 3.200. Keskin- Fişekhane binası doğu cephesinden görünüm.....	165
Foto. 3.201. Keskin- Fişekhane binası kuzey cephesinden görünüm.....	166
Foto. 3.202. Keskin- Fişekhane binası güney cephesinden görünüm.....	167
Foto. 3.203. Keskin- Fişekhane binası birinci kat giriş bölümü	167
Foto. 3.204. Keskin- Fişekhane binası birinci kat sınıf içerisinden detay	168
Foto. 3.205. Keskin- Fişekhane binası ikinci kata çıkışı sağlayan merdiven ve bölümler.....	168
Foto. 3.206. Keskin- Fişekhane binası ikinci bölümler ve tavan detayı	168
Foto. 3.207. Keskin-Fişekhane binası ikinci kat sınıf detayı	169
Foto. 3.208. Keskin- Fişekhane binası süsleme detayı	169
Foto. 3.209. Keskin- Kibrithane binası (AKTVKK arşivinden).....	173
Foto. 3.210. Keskin-Kibrithane binası genel görünüm.....	173
Foto. 3.211. Keskin-Kibrithane binası batı cephesinden görünüm.....	175
Foto. 3.212. Keskin-Kibrithane binası giriş kapısından görünüm	175
Foto. 3.213. Keskin- Kibrithane binası inşa kitabesi	176
Foto. 3.214. Keskin-Kibrithane binası doğu cephesi	177

Fotoğraf	Sayfa
Foto. 3.215. Keskin-Kibrithane binası doğu cephesindeki kapıdan görünüm.....	177
Foto. 3.216. Keskin-Kibrithane binası kuzey cephesinden görünüm	178
Foto. 3.217. Keskin-Kibrithane binası güney cephesinden görünüm.....	179
Foto. 3.218. Keskin-Kibrithane binası kuzey tarafındaki koridordan detay.....	180
Foto. 3.219. Keskin-Kibrithane binası koridor ve merdivenden detay.....	180
Foto. 3.220. Keskin-Kibrithane binası el sanatları sınıfından detay.....	181
Foto. 3.221. Keskin- Kibrithane İkinci Kat Koridor ve Konferans Salonu	181
Foto. 3.222. Keskin-Kibrithane binası konferans salonundan detay	181
Foto. 3.223. Keskin-Taş Mektep kitabesi	182
Foto. 3.224. Keskin-Taş Mektep.....	183
Foto. 3.225. Keskin-Taş Mektep genel görünüm	184
Foto. 3.226. Keskin-Taş Mektep doğu cephesinden görünüm	185
Foto. 3.227. Keskin-Taş Mektep doğu cephesi pencere detayı	186
Foto. 3.228. Keskin-Taş Mektep doğu cephesi pencere kemerindeki süsleme	186
Foto. 3.229. Keskin-Taş Mektep giriş kapısı	187
Foto. 3.230. Keskin-Taş Mektep giriş kapısı alınlığından detay	187
Foto. 3.231. Keskin-Taş Mektep batı cephesinden görünüm	188
Foto. 3.232. Keskin-Taş Mektep kuzey cephesinden görünüm.....	188
Foto. 3.233. Keskin-Taş Mektep güney cephesinden görünüm.....	189
Foto. 3.234. Keskin-Taş Mektep giriş koridoru.....	189
Foto. 3.235. Keskin-Taş Mektep iç mekân kuzey yönündeki oda.....	190
Foto. 3.236. Keskin-Taş Mektep iç mekân kuzey yönündeki oda tavanı	190
Foto. 3.237. Keskin-Taş Mektep iç mekân güney yönündeki oda.....	190
Foto. 3.238. Keskin-Taş Mektep iç mekân güney yönündeki oda tavanı.....	191

Fotoğraf	Sayfa
Foto. 3.239. Keskin-Taş Mektep geometrik süsleme detayı.....	191
Foto. 4.1. Keskin taş ayakla taşınan son cemaat örnekleri	200
Foto. 4.2. Keskin kolonlar ile taşınan son cemaat örnekleri.....	200
Foto. 4.3. Keskin ahşap ayakla taşınan son cemaat örnekleri.....	201
Foto. 4.4. Kırıkkale çevresindeki camilerin son cemaat yerlerinden örnekler	202
Foto. 4.5. Malzeme ve teknik bakımından örnekler	204
Foto. 4.6. Cephelerden Genel Görünüm	207
Foto. 4.7. Keskin camilerinden bazı pencere örnekleri	208
Foto. 4.8. Keskin camii mihraplarından bazı örnekler.....	209
Foto. 4.9. Alçı mihrap örnekleri.....	210
Foto. 4.10. Keskin camilerinden bazı vaaz kürsüsü örnekleri	211
Foto. 4.11. Bindirme tavan örnekleri	213
Foto. 4.12. Harim tavanı detaylarından bazı örnekler	214
Foto. 4.13. Süsleme özelliklerinin görüldüğü kısımlardan bazı örnekler	215
Foto. 4.14. Harim duvarları süsleme örnekleri	216
Foto. 4.15. Selçuklu dönemi köprülerinden bazı örnekler.....	223
Foto. 4.16. Malzeme ve teknik açısından bazı kamu yapılarından örnekler.....	228
Foto. 4.17. Kamu yapılarının cephe görünümüne örnekler	230
Foto. 4.18. Kamu yapıları cephelerinden detay örnekleri.....	232

ÇİZİMLERİN LİSTESİ

Çizim	Sayfa
Çizim 3.1. Keskin Çarşı camii planı	15
Çizim 3.2. Keskin çarşı camii kuzey cephesi	17
Çizim 3.3. Keskin çarşı camii güney cephesi	20
Çizim 3.4. Keskin çarşı camii doğu cephesi	21
Çizim 3.5. Keskin çarşı camii batı cephesi	22
Çizim 3.6. Cankurtaran köyü camii vaziyet planı.....	30
Çizim 3.7. Cankurtaran köyü camii planı	31
Çizim 3.8. Cankurtaran köyü camii kuzey cephesi.....	32
Çizim 3.9. Cankurtaran köyü camii güney cephesi	33
Çizim 3.10. Cankurtaran köyü camii doğu cephesi	34
Çizim 3.11. Cankurtaran köyü camii batı cephesi	35
Çizim 3.12. Cabatobası köyü camii plan çizimi	42
Çizim 3.13. Ceritkale köyü camii plan çizimi	51
Çizim 3.14. Cinali köyü camii plan çizimi	60
Çizim 3.15. Esatmüminli köyü camii plan çizimi.....	68
Çizim 3.16. Eskialibudak köyü camii plan çizimi	76
Çizim 3.17. Kevenli köyü camii plan çizimi	86
Çizim 3.18. Müsellim köyü camii plan çizimi.....	94
Çizim 3.19. Ortasöken köyü camii plan çizimi.....	103
Çizim 3.20. Haydar Sultan türbesi plan çizimi	113
Çizim 3.21. Cinali köyü Himmet Dede kümbeti planı	122
Çizim 3.22. Konur Ali Dede türbesi planı	125
Çizim 3.23. At çeşmesi cephesi	131

Çizim	Sayfa
Çizim 3.24. Gümüşgen çeşmesi cephesi	133
Çizim 3.25. Gündoğdu çeşmesi cephesi	135
Çizim 3.26. İki yüzlü çeşme cephesi	137
Çizim 3.27. Kırmızı çeşme cephesi	140
Çizim 3.28. Çeşnigir köprüsü planı	144
Çizim 3.29. Çeşnigir köprüsü memba tarafından	144
Çizim 3.30. Çeşnigir köprüsü mansap tarafından	145
Çizim 3.31. Çeşnigir köprüsü sivri kemer detay	145
Çizim 3.32. Fişekhane binası bodrum kat planı	156
Çizim 3.33. Fişekhane binası zemin kat planı	159
Çizim 3.34. Fişekhane binası birinci kat planı	160
Çizim 3.35. Fişekhane binası batı cephesi	161
Çizim 3.36. Fişekhane binası doğu cephesi	164
Çizim 3.37. Fişekhane binası kuzey cephesi	165
Çizim 3.38. Fişekhane binası güney cephesi	166
Çizim 3.39. Kibrithane binası bodrum kat planı	171
Çizim 3.40. Kibrithane binası zemin kat planı	172
Çizim 3.41. Kibrithane binası birinci kat planı	172
Çizim 3.42. Kibrithane binası batı cephesi	174
Çizim 3.43. Kibrithane binası doğu cephesi	176
Çizim 3.44. Kibrithane binası kuzey cephesi	178
Çizim 3.45. Kibrithane binası güney cephesi	179
Çizim 3.46. Taş Mektep planı	184
Çizim 4.1. Keskin dikdörtgen planlı camiler	195

Çizim	Sayfa
Çizim 4.2. Keskin kare ve kareye yakın planlı camiler	196
Çizim 4.3. Kırıkkale çevresi dikdörtgen planlı camiler	196
Çizim 4.4. Kalecik'teki dikdörtgen ve kare planlı camiler	197
Çizim 4.5. Ankara-Beyazırın ilçesindeki dikdörtgen planlı camiler.....	198
Çizim 4.6. Çankırı ve çevresindeki dikdörtgen ve kareye yakın dikdörtgen planlı camiler	199
Çizim 4.7. Amasya ve çevresindeki dikdörtgen planlı cami ve mescitler	199
Çizim. 4.8. Sekizgen plana sahip bazı türbe örnekleri.....	217
Çizim 4.9. Çokgen planlı türbe planına sahip bazı örnekler	218
Çizim 4.10. Köprü planlarından örnekler.....	221
Çizim 4.11. Kamu yapılarından bazı örneklerin planları	227

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte sunulmuştur.

Kısaltmalar

Açıklamalar

A.g.e.

Adı Geçen Eser

A.g.t.

Adı Geçen Tez

A.K.T.V.K.K.

Ankara Kültür Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu

G.E.E.A.Y.K.

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu

V.G.M

Vakıflar Genel Müdürlüğü

1. GİRİŞ

Kırıkkale iline bağlı olan Keskin ilçesi, bulunduğu konumu ve sahip olduğu tarihi geçmişiyle önemli merkezlerimizden biri olmuştur. İlçe merkezinde ve köylerinde günümüze kadar ulaşmayı başarmış tarihi değeri olan eserler ilçenin önemini bize gösteren somut örneklerdir.

Fakat harap durumda olan birçok eserinde olması bölgeye gereken önemin verilmediğini göstermektedir. Keskin’i çalışma alanı olarak seçmemizin en önemli nedeni de bölgede yer alan bu eserlerin, tarihi değeri ve önemlerinin açığa çıkarılması ve gereken onarımların yapılıp korunmasıdır. Bölgeyle alakalı daha önce yapılan çalışmalar yalnızca Keskin ilçe merkezinde bulunan eserlerin belgeleme ve koruma çalışmaları, bir diğeri ise Kırıkkale’yi kapsayan çalışma içerisinde genel olarak bahsedilmiştir.

“Kırıkkale-Keskin İlçesindeki Türk Mimari Eserleri” adlı tezimizde Keskin ilçe merkezinde ve köylerinde günümüze kadar gelen eserler tespit edilip, ayrıntılı bir inceleme ile bölgenin önemi belirtilmeye çalışılmıştır. Çalışmamız da ilçe merkezinde ve köylerde bulunan camiler, tekke, türbeler, çeşmeler, köprü, eğitim yapıları ve kamu yapıları ele alınmıştır. İlçe merkezinde bulunan konut yapıları tez konumuz içerisine dahil edilmemiştir.

Çalışmamız kütüphane kaynak araştırmaları, arazi çalışmaları ve elde edilen verilerin yazılması olmak üzere üç aşamada gerçekleşmiştir.

İlk olarak kütüphaneden bölge ile alakalı ve bölgedeki eserler hakkında yazılmış kaynaklar araştırılıp okunmuştur.

Çalışma düzeni oluşturulup öncelikle Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Ankara Bölge Koruma Kurulundan, bölgede yer alan eserlerin tescil fişleri ve proje çizimi olan yapılar incelenmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda arazi çalışmalarına başlanmıştır. Öncelikle ilçe merkezinde bulunan toplam 9 yapı tek tek incelenip, hepsinin ayrı ayrı her açıdan fotoğrafları çekilmiştir. Yapıların 3 tanesi kamu yapısı, 1 tanesi camii, 5 tanesi ise çeşme yapısıdır.

Daha sonra listesini oluşturduğumuz köyler hakkında bölge halkından ve Keskin Belediyesi çalışanlarından genel bilgiler edinip eski eserlerin bulunduğu köyler tek tek gezilmiştir. Keskinde toplamda 58 köy bulunmaktadır. Fakat çalışma kapsamı içerisinde değeri değerlendirilen 11 köy bulunmaktadır. Diğer köylerdeki camiler yeni yapılmış olduğu için

çalışmamız içerisinde değerlendirmeye alınmamıştır. Araştırılan köylerde 10 tane camii, 3 tane türbe, 1 köprü ve 1 okul binası yerinde incelenmiş ve fotoğraflanmıştır.

Son olarak elde etmiş olduğumuz kaynaklar, tescil fişleri ve projeler, arazi çalışmaları ve fotoğraflar bir araya getirilmiştir. Konuyla ilgili Ankara Vilayeti Salnameleri¹, Vakfiyelerine Göre Kalecik ve Kalecik Keskin Vakıfları² adlı tezlerde okunmuştur. Elde edilen tüm bilgiler değerlendirilerek yazıya dökülmüştür.

Tezimizin metin bölümü beş başlıktan oluşmaktadır. Birinci bölüm “Giriş” başlığı altında konunun tanımı, önemi, amacı ve kullanılan yöntem hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölüm “Keskin’in Coğrafi Konumu, Tarihçesi, İdari ve Ekonomik Yapısı” başlığı altında bölge hakkında genel bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölüm “Kırıkkale Keskin İlçesindeki Türk Mimari Eserleri” başlığı altında katalog kısmını oluşturmaktadır. Bu bölümde camiler, tekke, türbeler, çeşmeler, köprü, eğitim yapısı ve kamu yapıları adlı alt başlıklar altında incelenmiştir. Tüm yapılar belli bir düzen içerisinde ele alınmıştır. Yapının adı, çizim, fotoğraf, yeri ve konumu, inceleme tarihi, kullanımı, inşa tarihi, kitabesi, banisi, tescil durumu, geçirdiği onarımlar, yapının tanımı ve tarihlendirme gibi başlıklar altında ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

Dördüncü bölüm “Karşılaştırma ve Değerlendirme” başlığı altında yapı türleri ayrı başlıklar altında önce kendi aralarında daha sonra Anadolu’daki diğer örnekler ile mimari üslup, malzeme ve teknik, süsleme açısından benzer ve farklı yönleri ele alınmıştır.

Beşinci bölüm “Sonuç” başlığı altında ise çalışma konumuz olan eserlerin günümüzdeki durumu ve Türk sanatı açısından önemi vurgulanmıştır.

---

¹ Koçak, A. (2013). *Salnamelere göre Ankara vilayeti (1871-1907)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

² Akbaş, L. (2006). *Vakfiyelerine göre Kalecik ve Kalecik Keskin vakıfları*. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

2. KESKİN'İN COĞRAFI KONUMU, TARİHÇESİ, İDARİ VE EKONOMİK YAPISI

2.1. Coğrafi Konumu

Keskin İç Anadolu bölgesinde yer alan Kırıkkale iline bağlı bir ilçedir. Denek dağının 5 km güneybatısında bulunan At Tepesi ile Kartal Tepesi'nin yamaçlarında kurulmuştur.³ Kuzeyinde Balışeyh ve Delice ilçeleri, batısında Kırıkkale il merkezi, Kızılırmak ve Karakeçili ilçesi, güneyinde Çelebi ilçesi ve Kırşehir ilinin Kaman ilçesi, doğusunda Kılıçözü Deresi ve Çiçek Dağı ile çevrilidir.⁴

Keskin'in yüzölçümü 1463 km², rakımı ise 1140 m dir. İlçe 39°41 kuzey enlemleri ve 33°37 doğu boylamları arasında yer almaktadır. Kırıkkale ilinin güneydoğusunda yer alan Keskin, Ankara'ya 100 km, Kırıkkale'ye ise 27 km uzaklıktadır. Bağdat yolu olarak da bilinen Kırıkkale-Kayseri Devlet Karayolu üzerindedir.

İlçe arazisi küçük tepeler ve düzlüklerden oluşmaktadır. Yayla görünümünde olan Keskin toprakları güneybatısında Kızılırmak Vadisi ile doğusunda Delice Çayı arasında uzanmaktadır. İklim ve bitki örtüsü özellikleri İç Anadolu'da görülen karasal iklim ve bozkırdır. Kışları sert ve yağışlı, yazları ise sıcak ve kurak geçmektedir.

2.2. Tarihçesi

İç Anadolu Bölgesi'nin önemli merkezlerinden biri olan Keskin'in, bölgede yapılan araştırmalar sonucunda köklü bir geçmişe sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bu araştırmalar en erken M.Ö Kalkolitik Çağ ve Eski Tunç Çağı ile başlayıp Cumhuriyet Dönemine kadar olan tarihi bir süreci kapsamaktadır.

Bölgeye verilen Keskin adının kesin olarak nereden geldiği bilinmemektedir. Kaynaklardan edindiğimiz farklı bilgilere göre, Keskin ismi bölgeye İslamiyet'i yaymak amacıyla gelen Ahmet Yesevi'nin oğlu olarak bilinen Haydar Sultan'ın mücadelesine

³ Altın, Y. (2008). *Dünden bugüne Kırıkkale*. Ankara: Belen Yayıncılık, s. 496.

⁴ Saluk, Y. (2016). *Kırıkkale Keskin'in kültür mirası Orta Anadolu'da bir belgeleme ve koruma çalışması*. İstanbul Literatür Yayınları, s.14

dayanmaktadır. İslamiyet’i kabul eden halkın zamanla eski dinlerine dönmesi üzerine Haydar Sultan’ın “buranın kafiri de ne keskinmiş” dediği belirtilmektedir.⁵

Bir diğer bilgi ise, araştırmacı Enver Behnan Şapolyo tarafından yapılan araştırmalara göre, “Bura halkı Selçuklular zamanında bu havaliye yerleşmiş Türkmenlerdir. Hasandede’nin kazası Keskin’dir. Keskin’in adı Küçük Çebişler’dir. Köylülerin rivayetine göre Battal Gazi bu mevkide Bizans kuvvetleri ile çarpışarak çok kan döktüğünde, halk buranın ne Keskin kafiri var demişlerdir.”⁶ Bu sebeple bu kazanın adı keskin kalmıştır. Fakat burada Keskin sivrisi denilen bir tepe vardır. Keskin isminin buradan alınması kuvvetle muhtemeldir.

Bir diğer araştırmaya göre, kurulmuş olduğu Denek Dağı eteklerinde bulunmasından dolayı bölgeye Denek Madeni adı verilmiş, daha sonra bu isim Keskin Madeni olarak geçmeye başlamıştır. Zamanla kısaltılarak Keskin halini almıştır.⁷

Bölgede bulunan Simli Kurşun Madeni de bu ismi destekler niteliktedir. Yöre halkının Maden’e (Keskin’e) gidiyorum şeklinde bahsettiği belirtilmektedir.⁸

Keskin tarihi, yapılan araştırmalar doğrultusunda tarih öncesi dönem, Türklerin Anadolu’ya yerleştiği dönem ve Cumhuriyet dönemi olarak ele alınmıştır.

Öncelikle Keskin’in tarih öncesi dönemine bakacak olursak; Kaman-Kalehöyük’te Japon arkeologların yaptığı kazı çalışmaları ve yüzey araştırmaları sonucunda bölgede 24 höyük ve 5 adet düz yerleşim yeri bulunmuştur.⁹ Araştırmalar sonucunda M.Ö 4000’li yıllara dayanan buluntular tespit edilmiştir. Elde edilen bu buluntuların (çanak-çömlek) Eski, Tunç ve Demir Çağlarına ait olduğu belirtilmektedir. Bölgede bulunan Armutlu Köyü, Efendi Köyü, Cinali Köyü Sulucatepe Mevkisi ve Kavurgalı Köyü çalışmalar sonucunda Prehistorik merkezler olarak tespit edildiği belirtilmiştir.¹⁰

Keskin Sivrisi adlı tepedeki ve Ahılı Kasabası ile Ceritkale Köyü’nde bulunan mağaralar, kayalar üzerinde bulunan kabartmalar bölge tarihinin çok eskilere dayandığının bir diğer göstergesidir.

⁵ Altın, Y., Yenal, E., Keskin, a.g.e., s. 24

⁶ Sakallı, B., (1995). *Tarih ve kültürüyle Keskin*. Kırıkkale, s. 5.

⁷ Altın, Y. (2008). *Dünden bugüne Kırıkkale*. Ankara: Belen Yayıncılık, s. 495.

⁸ Altın, Y., Yenal, E., Keskin, a.g.e., s. 25.

⁹ Sakallı, a.g.e., s. 8.

¹⁰ Saluk, Y. (2016). *Kırıkkale Keskin’in kültür mirası Orta Anadolu’da bir belgeleme ve koruma çalışması*, İstanbul Literatür Yayınları, s. 5.

Ayrıca bugünde varlığını koruyan Çeşnigir Köprüsü'nün Romalılar ve Bizanslılar döneminde kullanılmış olması ve Cevdet Çulpan'ın "Taş Köprüler" adlı kitabında köprünün M.Ö 6 yy. kadar dayanan bir tarihi olduğunu belirtmesi de önemli kaynaklar içerisinde. Bu bilgiler doğrultusunda diyebiliriz ki Keskin'in tarih öncesi dönemi kapsayan geniş ve önemli bir geçmişi bulunmaktadır.

Keskin Türk yurdu olmadan önce Hitit, Roma ve Bizans egemenliklerinde kalmıştır. 1071 Malazgirt Zaferi ile Anadolu'ya yerleşen Türklerin, zamanla geniş bir coğrafyaya yayılması ile birlikte Keskin'de, Türk yurdu halini almaya başlamıştır. Keskin olarak bölgenin ne zaman Türklerin eline geçtiği bilinmemektedir. Fakat 12. yy. da Selçuklulardan Danişmendi hükümdarı Emirgazi tarafından Ankara ve çevresinin tamamen ele geçirildiği bilinmektedir.¹¹ Bu yıllarda Keskin bölgesinde de Türk yerleşim alanlarının olduğu belirtilmektedir. Balıseyh İlçesinde (eskiden Keskin olarak bilinen bölge) bulunan camii ve türbenin 1121 yılında yapılmış olması bu kanıyı desteklemektedir.

Keskin, 16. yy. dan itibaren Osmanlı topraklarının egemenliğine girmiştir. Kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre Osmanlı arşiv belgelerinde Keskin adı "Keskin Kazası" ve "Keskin İli" olarak geçtiği belirtilmiştir.¹² Bir diğer bilgi ise, "16. yüzyılın ikinci yarısında Kal'acık kazasından ayrılarak nahiye statüsüne erişen Keskin nahiyesi, Kal'acık Keskini adıyla da anılmaktadır."¹³ şeklinde o dönemdeki Keskin hakkında genel bilgiler verildiği belirtilmiştir.

Yazılan diğer kaynaklara göre, Ankara'nın Şeri'ye Sicil kayıtlarında (H.996/M.1587 tarihi itibari ile) Keskin'le ilgili şu bilgiler verildiğini görmekteyiz. "Dinek Kazasına bağlı Korkalı (günümüzdeki Kavurgalı Köyü) köyünden Ali oğlu Musa'nın. Hasan elindeki sol kolu koltuk sarı bışrik deveye sahip çıktığına ve kişilerle ispat eylediğine dair dava zaptı"¹⁴ şeklinde belirtilen bölümde Keskin'in o tarihlerde bir kaza olduğunun kanıtıdır.

16. yy. da önemli bir Türkmen bölgesi olan Keskin, 17. yy. dan itibaren ortaya çıkan aşiret ve cemaatlerin iskân durumundan dolayı karışık bir hal almıştır. Aşiretler ve cemaatler arasındaki sorunlar bölgede halkın başka yerlere gitmesine de sebep olmuştur. Kaynaklarda "Keskin ilinde sakin Boz-Ulus'a bağlı Cerid, Köçekli, Bab Altun, Tacirli,

¹¹ Sakallı, B. (1995). *Tarih ve kültürüyle Keskin*. Kırıkkale, s. 13.

¹² Saluk, Y. (2016). *Kırıkkale Keskin'in kültür mirası Orta Anadolu'da bir belgeleme ve koruma çalışması*. İstanbul: Literatür Yayınları, s. 7.

¹³ Kankal, A. (1993). *Tapu-tahrir defterlerine göre 16. yüzyılda Çankırı Sancağı*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

¹⁴ Sakallı, a.g.e., s. 15.

Harbendelu, Çepni, Acurlu, Kara-Arapla isimli 8 oymak 18 Mart 1692 tarihli ferman ile iskân memur edildiler.¹⁵ şeklinde geçtiği görülmektedir.

Evliya Çelebi'nin de Seyahatnamesi'nde (M. 1637) Keskin'den "Türkmen Keskini" ismiyle bahsettiği ve bölgenin yoğun bir iskana tabii tutulduğunu "buradan da Koçubaba konağına geldik. Bu da Kalecik kazası hudutlarında iki yüz elli evli Türk köyüdür. Ama evleri açıkta değildir. Hepsi yeraltında ahırlı, mutfaklı, avlulu, misafirhaneli evlerdir. Bu yere Keskin İçi derler, çok mamur yerlerdir. Kış şiddetli olduğundan evleri yeraltındadır. Ama damlarının üzeri çayır çimendir. Evlerin birer bacaları var. Yumuşak ve beyaz taşı istedikleri gibi oyup, kesip, biçip evler yapmışlardır. İçine bin adam girse kaybolur. Bu köyde Koçubaba Türbesi vardır. Bu zat Bektaşî halifelerindendir. Türkmen taifesi bu babaya çok bağlıdır. Bu yerler de Keskin içinde, Hırrar Hüseyin oğlu Şeyh İbrahim Şuzi türbesi vardır. Bu zat Akşemseddin hazretlerinin halifelerindendir¹⁶" ifadeleriyle Keskin'in o tarihlerdeki durumunun anlatıldığı görülmektedir.

1877 devlet salnamesine göre Kırşehir sancak olmuş ve Konya vilayetinden alınarak, Ankara vilayetine verilmiştir. Bu dönemde Kırşehir, Ankara merkez başta olmak üzere Yozgat ve Kayseri ile birlikte, Ankara vilayetinin dört sancağından biri konumunda imiş. Kırşehir sancağına bağlı Avanos, Keskin ve Mecidiye olmak üzere üç kaza bulunmakta olduğu bilinmektedir.¹⁷

Keskin 19. yy. da Ankara'ya bağlı olan Kırşehir Sancağı'nın kazası olmuştur. O tarihlerde Keskin'in güney ve güneydoğusunda Kırşehir Sancağı ve Mecidiye (Çiçekdağı) kazası, doğusunda Çorum Sancağı, kuzeyinde Kastamonu vilayeti ve Kuzeybatısında Ankara Sancağı, güneybatısında ise Konya vilayeti bulunan büyük bir merkez olduğu bilinmektedir. Kazanın Selmanlı (Süleymanlı) nahiyesi ile birlikte 189 köy ve 26.181 hanesinin olduğu ve bu rakamın 1426'sının merkezde yaşayan Rum ve Ermeni nüfus, kalanının ise Müslüman olduğu belirtilmektedir.¹⁸

1859'da Keskin'de belediye teşkilatı kurulmuş ve 1891'de Kırşehir Sancağından ayrılıp Ankara vilayetine bağlanmıştır. (M.1913- H.1329)¹⁹ 1918 Devlet Salnamesinde de Kırşehir sancağı'nın Ankara Vilayeti içindeki konumunun değişmediğini, yalnızca Keskin'in Ankara Merkez Sancağına bağlandığını, Mucur'un da kaza olduğu belirtilmiştir.²⁰

¹⁵ Sakallı, a.g.e., s. 16.

¹⁶ Saluk, Y., (2016). *Kırıkkale Keskin'in kültür mirası Orta Anadolu'da bir belgeleme ve koruma çalışması*. İstanbul: Literatür Yayınları, s. 8.

¹⁷ Atalay, Ç. (2007). *24 numaralı Kırşehir Şer'iyye Sicili (H.1328-1332) (M.1910-1914) (R.1326-1329)*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

¹⁸ Sakallı, B. (1995). *Tarih ve kültürüyle Keskin*. Kırıkkale, 1995, s. 18.

¹⁹ Saluk, a.g.e., s. 10.

²⁰ Atalay, a.g.t., s. 18,

20. yy. a geldiğimizde Keskin'in önemli bir bölge olduğunu görmekteyiz. Keskin'de 20. yy. başlarında kaydı tutulan mimari yapıların ve halkın Millî Mücadele yıllarında verdiği emek bölgenin önemini vurgulayan detaylardır. Buna örnek olarak Ankara Vilayeti Salnamesine göre, 1908 (H.1315) yılında Keskin'de 1 hükümet konağı, 1 belediye dairesi, 1 depo, 1098 ev, 2 medrese, 2 camii, 2 kilise, 1 ilkokul, 1 rüştiye, 320 dükkân, 4 han, 4 kiremithane, 25 çeşme, 10 fırın, 1 şadırvan ve 1 hamamın olduğu belirtilmiştir.²¹ Bölgeyi önemli kılan bu eserlerin günümüzde olmadığını görmekteyiz.

Millî Mücadele'ye önemli katkıları olduğu bilinen Keskin hakkında edindiğimiz bilgilere göre, bölgede belediye başkanlığı yapmış olan 1907 (H.1324) doğumlu Hakkı oğlu rahmetli Mehmet Erkanlı ile olan bir görüşme ile 23 Temmuz- 7 Ağustos 1919 yılında toplanılan Erzurum Kongresinden Keskinli Rıza Bey isimli bir kişinin delege seçildiği fakat katılmadığı belirtilmiştir. Sonraki seçimlerde Rıza Bey Kırşehir mebusu son Osmanlı Mebusan Meclisi'ne milletvekili olarak seçilmiş. Bu tarihlerde Keskin halkının önde gelen isimlerinden Cerit aşiretinin reis ailesinden olan Rıza Bey'in tuttuğu anı defterine göre 22 Nisan 1335'te (1919) Kuvay-ı Milliye'nin Keskin bölgesinde ortaya çıkarıldığı belirtilmektedir.²²

1907 yılında faaliyet gösteren Fişekhane binasında çalışan halkın da Millî Mücadele için günde 50.000 mermiyi onardığı²³ belirtmiş olduğumuz bilgilerin kanıtı niteliğindedir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün, Sivas Kongresinde alınan kararlarla Ankara'ya geçiş güzergahında bulunan Keskin ile irtibata geçtiği ve Heyet-i Temsiliye ile birlikte Sivas'tan çıkıp Kayseri'ye, oradan Hacı Bektaş, Mucur ve Kırşehir ile 25 Aralık 1919'da Kaman'a geldiği belirtilmiştir.²⁴ Kaynaklara göre, Atatürk'ün Keskin'in ileri gelenleri ile Ankara'ya geçişi bu bölgede bir köy odasında görüştüğü bilinmektedir. 26 Aralık'ta Rıza Bey ve Keskinlilerin koruması ile İğdebeli- Köprüköyü yolu ile Bala'ya gelmiş ve Keskin Kuvay-ı Milliyesi ile Beydağı'nda kalmıştır. 27 Aralık 1919'da Dikmen sırtlarından Ankara'ya girilmiştir.²⁵ Bu bilgiler doğrultusunda Mustafa Kemal Atatürk'e Ankara yolunun açılmasında Keskin halkının büyük bir rol oynadığı söylenebilir.

²¹ Altın, Y., Yenal, E., Keskin, s. 25.

²² Sakallı, B. (1995). *Tarih ve kültürüyle Keskin. Kırıkkale*, s. 22.

²³ Saluk, Y. (2016). *Kırıkkale Keskin'in kültür mirası Orta Anadolu'da bir belgeleme ve koruma çalışması*. İstanbul: Literatür Yayınları, s. 1.0

²⁴ Saluk, A.g.e., s. 11.

²⁵ Saluk, A.g.e., s. 11.

Millî Mücadele döneminde göstermiş oldukları yardımlarından dolayı Kırşehir Mebusu Rıza Bey ve Keskinli Mehmet Efendi Arıca'ya İstiklal Madalyası verildiği bilinmektedir.

Günümüzde varlığını koruyamayan eserlerden biri de Mustafa Kemal adına yaptırılmış çeşmedir. Keskin halkı tarafından yapılmış olan çeşmenin kitabesinde, “Mustafa Kemal Paşa Çeşmesi 1340 (1924) muvanet-i hamiyetmendarin ahali ile şube reisi Binbaşı Ziyaaddin Bey zamanında inşa edilmiştir. İmaret senesi 1338 (1922)”²⁶ yazmaktadır. Çeşme günümüze ulaşamamıştır. Kitabesi ise bir süre Hayriyye Cami'nin bahçesinde durmuş fakat yapılan yenilemeler sırasında kaybolduğu belirtilmiştir.

20. yüzyılın ortalarında Keskin hakkında yazılmış farklı kaynaklardaki bilgilere göre;

Seyyah Kandemir “Ankara Vilayeti” adlı eserinde Keskin'in 1930'lu yıllardan sonraki durumu hakkında yazıları bulunmaktadır. Keskin'in geniş bir coğrafya üzerinde kurulu olduğundan, evlerin ve bahçelerin bolluğundan ve Beypazarı'ndan sonra Ankara'nın en büyük kazası olduğundan bahsetmektedir. Ayrıca o dönemde Keskin nüfusunun 50.000'e yakın olduğunu ve nüfus dağılımınının 120 nüfus Ermeni, Kirazoğlu Kışlası denilen mahallede 15 hane ve Kaldırım mahallesinde 20 hane kürt, Üçkuyu Köyünde 93 muhacirlerinden 70 kadar Romanyalı Türk (1877-78 Osmanlı-Rus Harbinde Rumeli'den Anadolu'ya gelen Türkler) ve Hamidiye mahallesinde (günümüzde Gündoğdu) bir miktar Boşnak olduğundan bahsetmektedir.²⁷

1940'lı yıllarda Hüseyin Orak tarafından yazılmış olan “Türkiye Kılavuzu” adlı eserde Keskin önemli bir ticaret merkezi olmasından ve yaşayan halkın Keskin'i “Küçük Paris” olarak adlandırmasından bahsedilmektedir.²⁸

20. yy. sonlarına doğru ilçe halkının farklı bölgelere göç etmesi ve Kırıkkale'nin kurulmaya başlaması ile ticaret hayatının merkezde yoğunlaşması, Makine Kimya Endüstrisi'nin burada kurulması gibi çeşitli nedenlerden dolayı ilçe eski önemini kaybetmeye başlamıştır.

Hem coğrafi açıdan hem sosyal-kültürel ve ticari açıdan önemli bir merkez olan Keskin, içerisinde geniş bir tarihi süreci barındırmaktadır. Fakat günümüzde Keskin sahip

²⁶ Sakallı, A.g.e., s. 24.

²⁷ Saluk, Y. (2016). *Kırıkkale Keskin'in kültür mirası Orta Anadolu'da bir belgeleme ve koruma çalışması*, İstanbul: Literatür Yayınları, İstanbul, s. 12.

²⁸ Altın, Y., Yenal, E., Keskin, Ankara, 2014, s. 28.

olduğu tarih zenginliğini koruyamamaktadır. Bugün içinde barındırdığı ve gün ışığına çıkmayı bekleyen birçok eserin olduğunu düşünmekteyiz.

2.3. İdari ve Ekonomik Yapısı

2.3.1. Demografik ve İdari Yapı

Kırıkkale'nin il olması ile Keskin'in nüfusu yavaş yavaş düşmeye başlamıştır. 1989 yılında Kırıkkale'ye bağlanan Keskin'in günümüz sınırları içinde 58 adet köy bulunmaktadır. Nüfus dağılımı ise yıllara göre değişiklik göstermiştir.

1927 yılında merkez nüfus 4947, 1950 yılında 5013, 1980 yılında 14633, 2000 yılında ise 34.827'dir. 2012 yılında bu sayı 9876'ya düşmüştür.²⁹

1927 yılında ilçenin toplam genel nüfusu ise 49.050, 1950 yılında 35.471, 1990 yılında 42.013, 2000 yılında ise 58.687'ye yükselmiştir. Adrese Dayalı Nüfus Tespitine göre 2012 yılının sonunda toplam nüfus 18.886'ya düşmüştür.

2013 yılında köyler arasında nüfus farkları ise şu şekildedir;

Armutlu Köyü (216), Cabatobası Köyü (275), Cankurtaran Köyü (205), Ceritkale köyü (212), Ceritmüminli Köyü (461), Çalış Köyü (451), Danacıobası Köyü (200), Hacıömersolaklısı Köyü (257), Haydar Dede (212), Konurhacıobası (354) ve Kurşunkaya Köyü (232) 200'ün üzerinde nüfusa sahip olan köylerdir.

Diğer köyler ise; Ceritobası Köyü (31), Eroğlu Köyü (9), Göktaş Köyü (26), Esatmüminli Köyü (28), Eminefendi Köyü (33), Kasımağa Köyü (39), Kevenli Köyü (24), Kuzugüdenli Köyü (17), Olunlu Köyü (36), Ortasöken Köyü (42), Üçevler Köyü (17), Üçkuyu Köyü (18) ve Polatyurdu Köyü (58) nüfusu az olan köyler arasındadır.

2012 yılında toplam 18.886 olan nüfusun 9412'si erkek, 9474'ü kadın nüfustur.

Sonuç olarak Keskin'in sahip olduğu ticari hayatın Kırıkkale'nin il olması yer değiştirmesi ve daha iyi iş imkanları için halkın göç etmesine nüfusun bölgede azalmasına sebep olmuştur. Günümüzde de ilçede ve köylerde yaşayan insan nüfusu az olup önemli günlerde bölgenin kalabalık olduğu gözlemlenmiştir.

²⁹ Altın, Y., Yenal, E., Keskin, Ankara, s. 5.

2.3.2. Eğitim Durumu

Keskin’de eğitim ve öğretimin başlangıcı çok eskilere dayanmaktadır. Köprüköy Köyü’ndeki okul binası ve Çeşniğir Köprüsü’nün yakınında bir medrese olduğu izlenimleri bunun birer göstergesidir.

Osmanlı’nın son dönemlerinde açılan günümüzde Taş Mektep (Darü’l İnas Kız Mektebi) adı ile bilinen yapı da yakın döneme tarihlendirebileceğimiz bir eğitim kurumudur.

2012 yılında Adrese Dayalı Nüfus kayıt sistemine göre 15 yaş kadın okuma-yazma oranı 8098 kişiden %75’i okuma yazma bilirken, %25’i (2016 kişi) okuma yazma bilmemektedir. 15 yaş erkek okuma-yazma oranı ise 8275 kişiden %95’i (7887 kişi) okuma yazma bilirken, %5’i (388 kişi) okuma yazma bilmemektedir. Erkek nüfusun kadın nüfusa oranla daha fazla okuma yazma bildiği görülmektedir.³⁰

2010 yılında anaokulunda 210 öğrenci, 14 derslikte 8 öğretmen ile eğitim görülürken, 2013 yılında ise 182 öğrenci, 12 derslikte 7 öğretmen ile ders görmüştür.

Keskin İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’nün 2012-2013 yılındaki verilerine göre 1746 kız öğrenci, 1653 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 3399 öğrenci eğitim görmüştür.³¹

2012 yılında da Halk Eğitim Merkezi’nde (Kibrithane Binası) 12 farklı alanda kurslar verilmiştir. 484 kadın ve 259 erkek kursiyerin katıldığı programlardan 63’ü kadın ve 41’i erkek olmak üzere toplam 104 kişi başarılı bir şekilde sertifika almıştır.

2.3.3. Ekonomik Durum

İlçenin en önemli geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. İlçe topraklarının yüzölçümü 1.238.000 olup bunun 6200 dekarın sulu tarım yapılmaktadır. Çayır-mera alanı 245.270 dekar ekilen tarım arazisi 638.640 tarıma elverişli olan alandır. Ekim yapılmayan alan ise 208.465 dekardır. İlçe topraklarının 847.105 dekarı tarım alanı olarak kullanılmaktadır.³²

³⁰ Altın, Y., Yenal, E. (2014). *Keskin*, Ankara, s. 5.

³¹ Saluk, Y. (2016). *Kırıkkale Keskin’in kültür mirası Orta Anadolu’da bir belgeleme ve koruma çalışması*, İstanbul: Literatür Yayınları, s. 17.

³² Altın, Y., Yenal, E. (2014). *Keskin*. Ankara, s. 8.

İlçede en fazla üretilen tarım ürünü buğday ve arpadır. Bu ürünlerin haricinde ise nohut, yeşil mercimek, kavun, karpuz, kuru fasulye, üzüm ve ay çekirdeği yetiştirilmektedir.

Diğer geçim kaynağı olan hayvancılık çok fazla yaygın değildir. Bölgede en fazla yetiştirilen tiftik keçisi otlakların azalmasından dolayı eski önemini kaybetmiştir. H.1307/M.1890 tarihli Ankara Salnamesinde Keskin'deki küçükbaş hayvan varlığı hakkında şöyle yazmaktadır;

“Kaza-i mezkurda at, deve, merkeb, manda, öküz gibi hayvanat ve mevaşi ihtiyacat-ı mahalliye nisbetinde mevcut olup 46.473 tiftik, 4888 kıl keçi, 38.556 Re's koyun bulunmakta ve senevi bunlardan 32.500 okka tiftik, 2320 kıl, 21.000 okka yapağı hasıl olmaktadır.” denilmektedir.³³

Hükümet Meydanı çevresinde şahıslara ait değirmenler, küçük tamir atölyeleri, özel şirket olan un fabrikası, tavuk üretim tesisi ve Ankara-Kayseri yolu üzerinde turizme yönelik tesisler bulunmaktadır. Bugün Cankurtaran Köyü girişinde Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır.

---

³³ Altın, Y., Yenal, E. A.g.e., s. 9.

3. KIRIKKALE-KESKİN İLÇESİNDEKİ TÜRK MİMARİ ESERLERİ

3.1. Camiler

3.1.1. Keskin Merkez Çarşı Camii

Çizim: 3.1, 3.5

Fotoğraf: 3.1, 3.22

Yeri ve Konumu: Çarşı Cami Keskin ilçesinin merkezinde, bedestenin doğusunda bulunmaktadır. Yapı ilçe meydanında, Yenice Mahallesi Hal Sokakta yer alır.

İnceleme Tarihi: Mayıs 2018

Kullanımı: Günümüzde ibadete açıktır.

İnşa Tarihi: 19.yy (H. 1287) M. 1870-71

Kitabesi: Giriş kapısı üzerinde yer alır. “Hafiyen ... Es-Seyid Bekir İdris Camii Ashab-ı Hayru'l Müslimin 1287” yazmaktadır.

Banisi: Bilinmemektedir.

Tescil Durumu: A.K.T.V.K.K tarafından 06.03.1986 tarihli ve 1944 sayılı kararla tescillenmiştir.

Geçirdiği onarımlar

Çarşı Camii'nin, Vakıflar Genel Müdürlüğü arşiv kayıtlarına göre 1930 ve 1966 yıllarında onarım gördüğü belirtilmektedir.³⁴ (Foto. 3.1). 1966 yılında yapılan kapsamlı onarımlar ile camii içerisinde değişikliğe gidilmiştir. Bu onarım çalışmalarında cami güney ve batı yönlerinde genişletildiğini belirtmiştik. Bu genişletme çalışmaları sırasında özgün mimari elemanlar (mihrap, minber, kürsü, pencere ve kapı doğramaları) büyük oranda yok olmuştur. İlk inşa edildiğinde üstü toprak dam ile örtülü iken yapılan onarımlar ahşap tavan ile örtülmüştür.³⁵

³⁴ V.G.M Arşivinden Kırıkkale İli Keskin İlçesi Çarşı Cami Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Raporları

³⁵ V.G.M Arşivinden Kırıkkale İli Keskin İlçesi Çarşı Cami Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Raporları

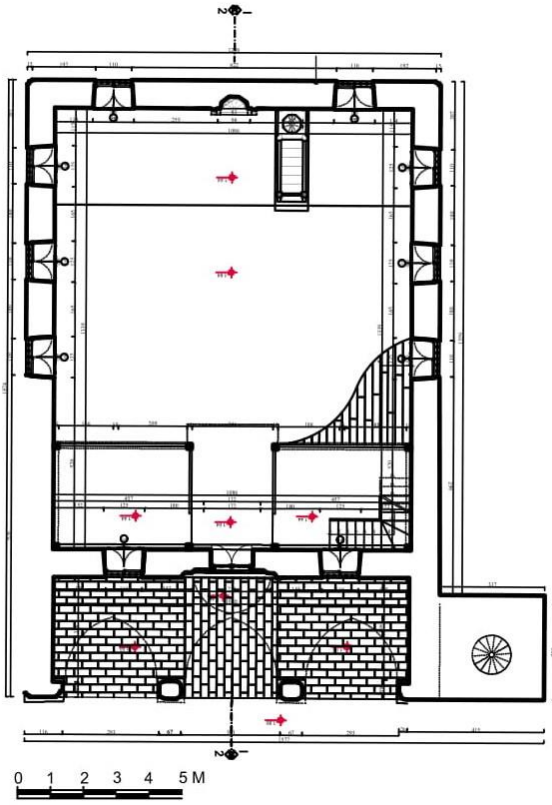

Foto. 3.1. Çarşı camii batı cephesi (VGM arşivinden 1965)

Yapının tanımı

Plan ve üst örtü sistemi

Batıya doğru yükselen eğimli bir arazi üzerine inşa edilen ve kuzey- güney yönde uzanan camii, 24.87x19.80 ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. Son cemaat yeri ve ana ibadet mekânı olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Ana ibadet mekanına giriş kuzey cephesindeki çift kanatlı kapıdan sağlanmaktadır. Mihrap güney duvarında orta ekseninde yer alır. Minber güneybatı köşesinde yer alır. Kuzey duvarında mahfil katı bulunur. Son cemaat yeri üç bölümlü olup yanları kapalıdır. Minaresi, son cemaat yerine bitişik batı cephesinin kuzey köşesinde yer alır. (Çizim 3.1) Yapı içten düz ahşap tavan, dıştan kırma çatı ile örtülüdür. (Foto. 3.2)

Çizim 3.1. Keskin Çarşı camii planı (VGM arşivinden işlenerek, Elif Tosun)

Foto. 3.2. Keskin çarşı camii üst örtüsü

Malzeme ve teknik

Caminin beden duvarları yığma tekniğinde kesme taş malzeme kullanılarak yapılmıştır. Minber, vaaz kürsüsü ve mahfil katı gibi yapı elemanlarında ahşap malzeme kullanılmıştır. Kapı- pencere kanatları ve harim tavanı da ahşap malzeme kullanılarak

yapılmış. Son cemaat yerinde ve cephelerde pencere alınlıklarında taş malzeme kullanılarak çerçeve yapılmıştır. Pencerelemelere demir şebeke korkuluğu yapılmıştır. Minare kaidesi kaba yonu taştan, gövdesi ise tuğla malzemeninle inşa edilmiştir. Dört tarafa kırma çatılı üst örtüsü kiremit ile kaplanmıştır.

Cepheler

Yapılan onarımlarla cephelerdeki sıva ve boyalar kaldırılmış ve günümüzdeki sade taş duvar görünümüne kavuşturulmuştur. 2014 yılında yapılan “Kırıkkale ve Keskin’deki Kültür Varlıklarının Belgelenmesi, Koruma Önerilerinin Geliştirilmesi ve Fişekhane Binası Restorasyon Projesi” adlı yüksek lisans tezinde, Çarşı Camisi’nin kuzey cephesinde bulunan son cemaat yerindeki kemerlerin arasının kapalı olduğu, batı ve güney cephelerinde genişletilen bölümlerin durduğu görülmektedir. (Foto. 3.3)

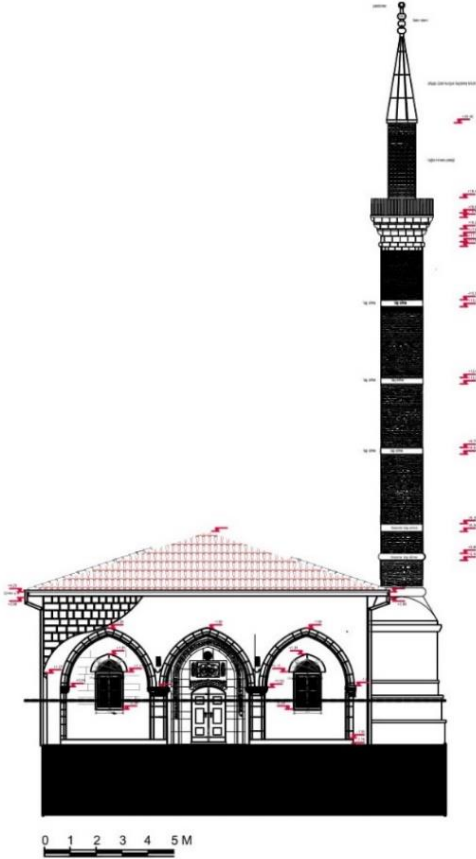

Foto. 3.3. Çarşı camii onarım öncesi kuzey cephesi (Y. Saluk’dan 2014)

Fakat günümüzde son cemaat yeri yenilenmiş ve kapalı olan bölümler açılarak değişikliğe uğramıştır. Kuzey cephesi; üç bölümlü ve sivri kemerli son cemaat yeri, sivri kemerle çevrilmiş harim giriş kapısı ve minare kaidesinin yer aldığı bölümdür (Foto. 3.4), (Çizim 3.2).

Foto. 3.4. Keskin çarşı camii kuzey cephesinden görünüm

Çizim 3.2. Keskin çarşı camii kuzey cephesi (VGM arşivinden işlenerek, Elif Tosun)

Kemerler ikisi duvara gömülü ikisi orta eksende yer alan dört ayak üzerine oturmaktadır. Kare ayakların köşeleri oval biçimdedir. Duvara gömülü olan ayakların başlıkları iyon başlık düzeninde yapılmıştır. Orta eksendeki bağımsız ayakların başlıkları da iyon düzeninde, üzerindeki şekiller birbirinden farklıdır (Foto. 3.5).

Foto. 3.5. Keskin çarşı camii son cemaat yerindeki kemer ayakları

Harime girilen çift kanatlı kapının sağ ve sol tarafında birer pencere bulunmaktadır. Pencerelelerin alınlık kısımları sivri kemerle çevrelenerek hareketlilik kazandırılmış. Giriş kapısının üstündeki dikdörtgen panonun içinde yapının kitabesi yer alır. (Foto. 3.6) Kare formlu taş ayaklara oturan sivri kemerler arasında, üzerinde bitkisel süslemenin bulunduğu iki adet küçük dikdörtgen taş konsol bulunmaktadır (Foto. 3.7).

Foto. 3.6. Keskin çarşı camii son cemaat yerinden görünüm

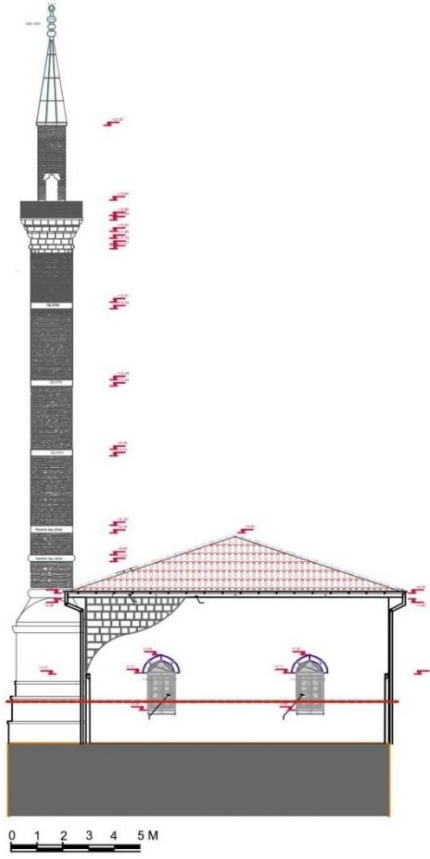

Foto. 3.7. Keskin çarşı camii sivri kemerler arasındaki taş detay

Güney cephesi; sade bir görünümde olan cephede dikdörtgen planlı iki adet pencere yer almaktadır. Pencerelemlerin alınlık kısımları sivri kemerle çevrelenmiştir (Foto. 3.8), (Çizim 3.3).

Foto. 3.8. Keskin çarşı camii güney cephesinden görünüm

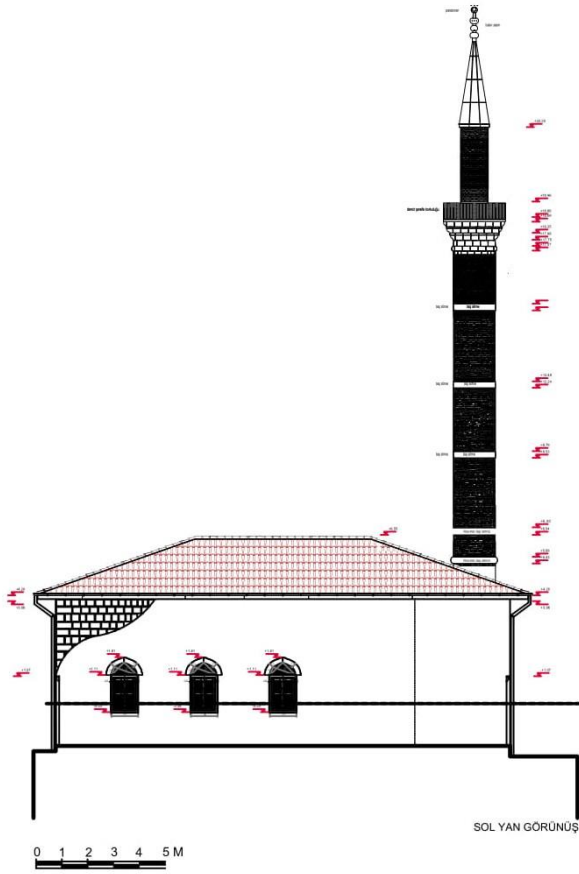

Çizim 3.3. Keskin çarşı camii güney cephesi (VGM arşivinden işlenerek, Elif Tosun)

Doğu cephesi; bu bölümde de diğer cephelerde olduğu gibi aynı düzen devam etmektedir. Sade bırakılan cephede dikdörtgen planlı, sivri kemerli pencere düzeni görülmektedir. Pencereleer cephenin güneyine yakın, belirli aralıklarla yapılmıştır. Cephenin kuzeyindeki kısmı sade bırakılmıştır (Foto. 3.9), (Çizim 3.4).

Foto. 3.9. Keskin çarşı camii doğu cephesinden görünüm

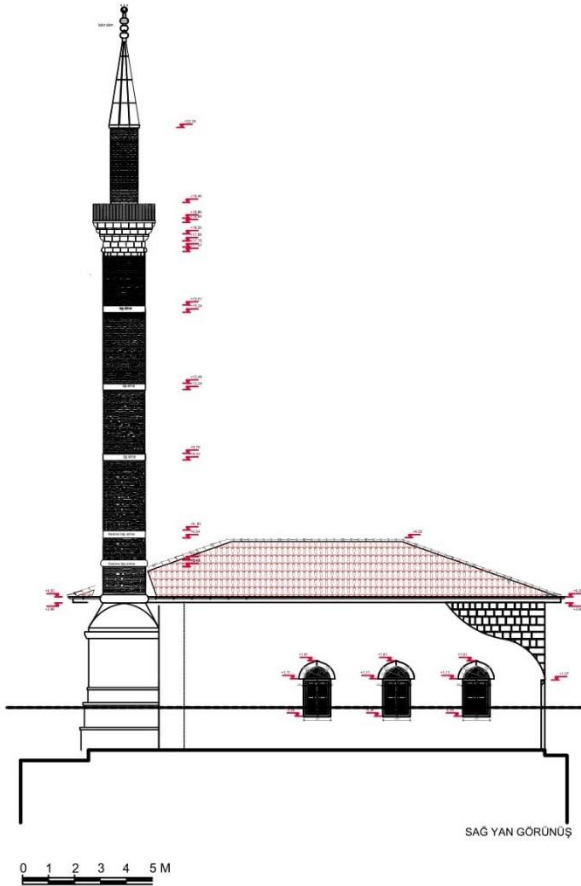

Çizim 3.4. Keskin çarşı camii doğu cephesi (VGM arşivinden işlenerek, Elif Tosun)

Batı cephesi; cephenin güneyine yakın kısmında dikdörtgen planlı, sivri kemerli pencereler vardır. Pencerelerin alınlık kısımları sivri kemerlidir. Kuzeybatı köşesinde kare formlu kaide minaresi yer alır (Foto. 3.10), (Çizim 3.5).

Foto. 3.10. Keskin Çarşı Camii Batı Cephesinden Görünüm

Çizim 3.5. Keskin çarşı camii batı cephesi (VGM arşivinden işlenerek, Elif Tosun)

Minare

Minare VGM arşivinden edindiğimiz bilgilere göre ilk olarak ahşap malzemeden ve dama oturtulmuş şekilde yapılmış fakat yapılan onarımlar sonrasında değişikliğe uğramıştır. Onarımın tam olarak ne zaman yapıldığını bilmemekteyiz. Arşiv fotoğraflarına göre 1965'te taş kaide üzerine bugün ki minare görülmektedir. Bu bilgiye göre ahşap minare daha önceki yıllarda yıkılmıştır diyebiliriz.

Günümüzde ise, caminin kuzeybatı köşesinde yer alan minare kare formlu kaide ve iki kademeli bir silme ile beden duvarı yüksekliğinde olup taş malzemeden yapılmıştır. Gövde ve petek bölümü tuğla malzemeden olup silindirik formdadır. Külâh bölümünde metal malzeme kullanılmıştır. Tek şerefeli minarenin gövdesinde belirli aralıklarla yapılmış bir sıra taş malzemeden silmeler görülür. Şerefe, demir korkuluklar ile çevrilmiş alt kısmında ise taş malzemeden üç sıra bilezik uygulaması olduğu görülmektedir. (Foto. 3.11)

Foto. 3.11. Keskin Çarşı Camii Minaresi

İç Mekân

Son cemaat yerinde bulunan harim kapısından girdiğimizde batı duvarında, kadınlar mahfil katına çıkışı sağlayan ahşap merdivenler ve yanında camiye ait ses sistemlerinin bulunduğu küçük bir bölüm yer almaktadır. Bu bölümde yan yana devam eden ahşap çerçeveli üç pencere görülür. Pencereleri örten ahşap kanatlar vardır (Foto. 3.12). Güney duvarına geldiğimizde ise; orta ekseninde yer alan mihrap nişi, iki yanında bulunan pencereler, güneybatı köşesinde minber ve güneydoğu köşesinde vaaz kürsüsü yer alır (Foto. 3.13). Doğu duvarında; üç pencere ve ahşap pencere kapakları bulunmaktadır (Foto. 3.14).

Foto. 3.12. Keskin çarşı camii iç mekân batı duvarı

Foto. 3.13. Keskin çarşı camii iç mekân güney duvarı

Foto. 3.14. Keskin çarşı camii iç mekân doğu duvarı

Kuzey duvarından başlayıp doğu ve batı duvarı boyunca devam eden “U” biçiminde kadınlar mahfil katı yer alırken 1966 yılında yapılan onarımlar ile bu bölüm kaldırılmıştır³⁶ (Foto. 3.15).

Foto. 3.15. Keskin çarşı camii kadınlar mahfil katı (VGM arşivinden 2014)

Kuzey duvarının günümüzdeki durumu ise; ahşap malzemedeki özgün olmayan mahfil katı yer almaktadır. Alt ve üst mahfil katının etrafı açık bırakılmıştır. Mahfil katı; altısı duvara bitişik, ikisi bağımsız orta ekseninde yer alan sekiz ayakla taşınmaktadır. Orta ekseninde küçük kare bölüm balkon biçiminde yapılmıştır. Foto. 3.16) Harim üzerini ahşap düz bir tavan örtmektedir. Tavanın ortasında içeriği aydınlatma amaçlı avize bulunmaktadır (Foto. 3.17).

Foto. 3.16. Keskin çarşı camii iç mekân kuzey duvarı

³⁶ V.G.M Arşivinden Kırıkkale İli Keskin İlçesi Çarşı Cami Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Raporları

Foto. 3.17. Keskin çarşı camii harim tavanı

İç mekân ise günümüzde tamamen yenilenmiş yapı elemanlarından oluşmaktadır. (Foto. 3.18)

Foto. 3.18. Genişletme çalışmaları sırasında tahrip olan mihrap (VGM arşivinden 1965)

Mihrap; güney duvarının orta ekseninde yer alır. Alçı malzemedeki yarım daire niş şeklinde, sivri kemerlidir. Alınlık kısmında dikdörtgen formda boş bırakılmış alçı pano yer almaktadır. (Foto. 19)

Minber; mihrabın güneybatısında yer alır. Ahşap malzemedeki minber günümüz koşullarına göre yenilenmiş ve üzerinde süsleme formu bulunmamaktadır. Minberin süpürgelik kısmında üç adet içi boş dikdörtgen panolar bulunurken aynalık kısmında bir adet üçgen biçiminde pano yer alır. Merdiven korkuluğu üzerinde geometrik formda dört adet pano bulunur. Geçit bölümü açıktır. Geçit bölümünde camiye ait eşyalar bulunur. Geçit üstünde de sade dikdörtgen pano yer alır. Köşk ise dört ahşap ayakla

taşınmaktadır. Üstünü örten külah kare kasnak üzerine oturmaktadır. Alem bulunmamaktadır (Foto. 3.20).

Vaaz kürsüsü; mihrabın güneydoğu kısmında yer alır. Vaaz kürsüsü de ahşap malzemeden, dört basamaklı küçük bir merdivenle çıkılan kare formda yapılmıştır. Geç dönem ürünüdür (Foto. 3.21).

Foto. 3.19. Keskin çarşı camii mihrabı

Foto. 3.20. Keskin çarşı camii minber

Foto. 3.21. Keskin çarşı camii vaaz kürsüsü

Süsleme programı

Dış cepheler ve iç mekân tamamen sade bırakılarak yapılmıştır. Yalnızca harim giriş kapısının alınlığında süsleme görmekteyiz.

Taş Süsleme: Harim kapısı üzerinde görülmektedir (Foto. 3.22).

Foto. 3.22. Keskin çarşı camii harim giriş kapısı

Bitkisel Süsleme: Kapıyı çevreleyen sivri kemerde ters biçimde yapılmış lale ve iki yanında kıvrım dal motifi görülür. Kemer içinde yer alan kitabenin sağ tarafında, dikdörtgen pano içerisine lale ve dallar yer alırken sol tarafındaki dikdörtgen pano da birbirine geçmiş üçgen geometrik şekiller içerisinde kıvrım dallar görülür. Kapının üzerindeki basık kemer içerisinde beş dallı yaprak motifi dizisi bulunmaktadır.

Geometrik Süsleme: Kitabe ile sivri kemer arasındaki boşlukta yer alan madalyonun içerisindeki süslemedir. Birbirini izleyen sekiz baklava motifi görülmektedir.

Tarihlendirme

Giriş kapısı üzerinde bulunan kitabesinde yazılı olan (H.1287) 1870 tarihinde inşa edilmiş 19. yy. yapısıdır.

3.1.2. Cankurtaran Köyü Camii

Çizim: 3.6, 3.11

Fotoğraf: 3.23, 3.38

Yeri ve Konumu: Cankurtaran Köyü Camii, Kırıkkale iline bağlı Keskin ilçesinin Cankurtaran Köyü'nde bulunmaktadır. Köy, Kırıkkale-Keskin karayolunun aşağısında kalmaktadır. Yapı, köy içi mevki 1840 parselde konumlanmaktadır.³⁷

İnceleme Tarihi: Mayıs 2018

Kullanımı: Günümüzde ibadete açıktır.

İnşa Tarihi: 19.yy

Kitabesi: Yoktur.

Banisi: Bilinmemektedir.

Tescil Durumu: A.K.T.V.K.K tarafından 24.07.1996 tarihli ve 5375 numaralı kararla tescillenmiştir.

---

³⁷ AKGÜN, S. N., Keskin- Cankurtaran Köyü Camisi Koruma Projesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2014, s. 13

Geçirdiği onarımlar

Kısmen özgünlüğünü koruyan yapı köy halkının yaptığı onarımlar ile bazı bölümlerinde değişikliğe uğramıştır. Bunlar ise şu şekildedir; yapının giriş holüyle birlikte, mahfil katının altındaki ahşap korkuluklarla harimden ayrılan bölümlerin özgün durumunda kapalı olmadığı onarımlarla değiştirildiği görülmektedir. Müezzin odası ve diğer oda lambri kaplama ahşap duvarlarla giriş holünden ayrılmıştır. Bu mekanların tavanları da lambri kaplanarak özgün tavan görüntüsü bozulmuştur. Odalara girişler ve kadınlar mahfil katı pimapen kapı ve pencerelerle kapatıldığından camiyle bütünleşmeyen bir görüntü oluşturmuştur.³⁸

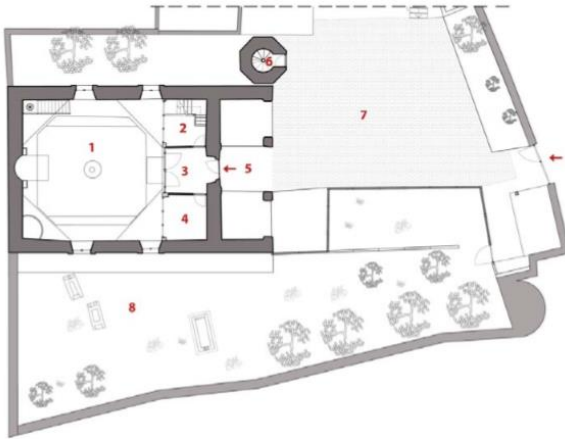
Yapının özgün plan şemasında bulunmayan 1985- 1986 yıllarında inşa edilen minarede yapıya sonradan eklenmiştir. Minare yapılmadan önce ezanın, cami avlusunda bulunan devşirme mermer taş üzerinde okunduğu söylenmektedir. Daha sonra köylüler tarafından seçilen farklı malzemeler ve yapım tekniği ile minare inşa edilmiştir. Minare dışında yapıya sonradan eklenen bölüm ise avluyu çevreleyen betonarme bahçe duvarıdır.

39

Yapının tanımı

Plan ve üst örtü sistemi

Cankurtaran Köyü Camii; harim, müezzin odası, kadınlar mahfili, oda, giriş holü, son cemaat yeri, avlu, hazire, minareden oluşmaktadır (Çizim 3.6).

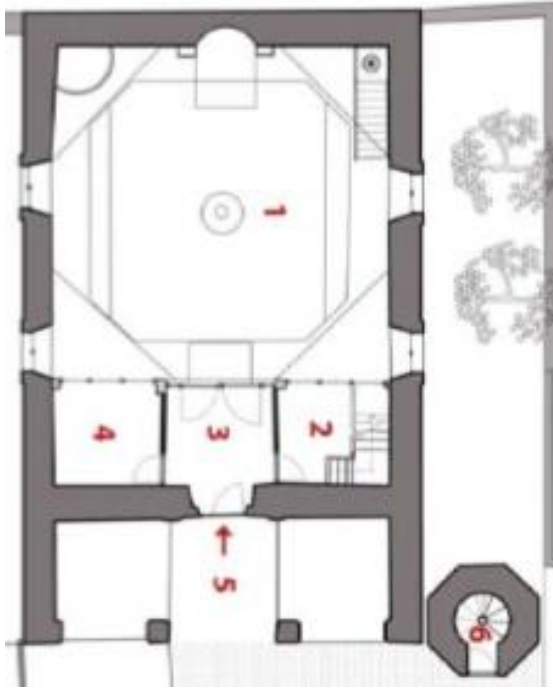

³⁸ Akgün, S. N., Keskin, (2014). *Cankurtaran köyü camisi koruma projesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, s. 35.

³⁹ Akgün, a.g.t., s. 36.

Çizim 3.6. Cankurtaran köyü camii vaziyet planı (S. N. Akgün'den)

Avlu içerisinde yer alan dikdörtgen planlı cami son cemaat yeri ve harimden meydana gelmektedir. Harime son cemaat yerindeki tek kanatlı kapıdan giriş yapılmaktadır. Mihrap güney duvarında orta ekseninde yer alır. Güneybatı köşesinde minber, güneydoğu köşesinde vaaz kürsüsü bulunur. Kuzey duvarında mahfil katı vardır. Son cemaat yeri üç bölümlü ve yan kısımları kapalıdır. Minaresi son cemaat yerine bitişik batı cephesinin kuzey köşesinde yer almaktadır (Çizim 3.7). Yapı içten düz ahşap tavan, dıştan kırma çatı ile örtülüdür (Foto. 3.23).

Çizim 3.7. Cankurtaran köyü camii planı (S. N. Akgün'den)

Foto. 4.23. Keskin-Cankurtaran köyü camii

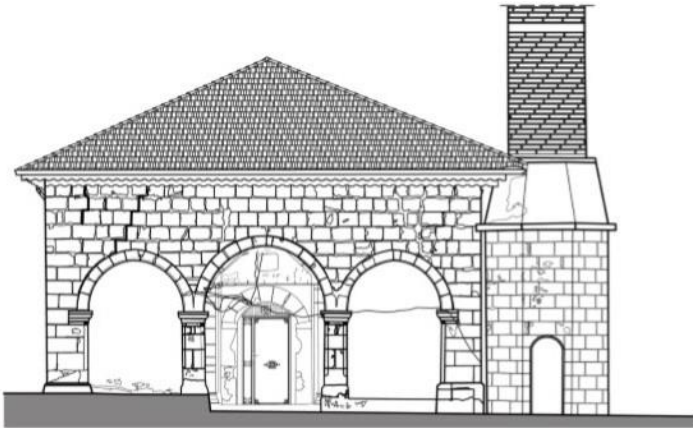
Malzeme ve Teknik

Caminin beden duvarları özgün halinde yığma tekniğinde kesme taş malzeme kullanılarak yapılmıştır. Kapı günümüz koşullarına göre demir malzemedan yapılmıştır. Mihrap, minber ve vaaz kürsüsü gibi yapı elemanlarında ahşap malzeme kullanılmıştır. Harim tavanı ve kadınlar mahfil katı da ahşap malzeme kullanılarak yapılmış. Mahfil katı, müezzin odası ve küçük odanın etrafı PVC malzeme ile kapatılmış durumdadır. Pencereler pimapen malzeme kullanılarak yapılmış, dışarıdan ise demir şebeke korkuluk ile kapatılmıştır.

Daha sonra inşa edilen minaresinin kaidesi kesme taş, gövdesi ise tuğla malzemedan inşa edilmiştir. Dört tarafa kırma çatılı üst örtüsü kiremit ile kaplanmıştır.

Cepheler

Kuzey cephesi; üç adet yarım daire kemerli son cemaat yeri ve giriş kapısının ve yer aldığı bölümdür (Çizim 3.8). Kemerler kare formlu taş ayaklara oturmaktadır. Ayakların ikisi duvara gömülü, ikisi orta ekseninde yer alır. Ayakların hepsi iyon başlık düzeninde yapılmıştır. Harime girilen kapının üstünde beyaz ve bordo renklerle yarım daire kemer uygulamasına gidilmiştir. Kemer bölümünün üst kısmı ise üçgen alınlık ile kapatılmış. Cephe sıvanarak beyaz boya ile boyanarak duvarlar sade bırakılmıştır (Foto. 3.24).

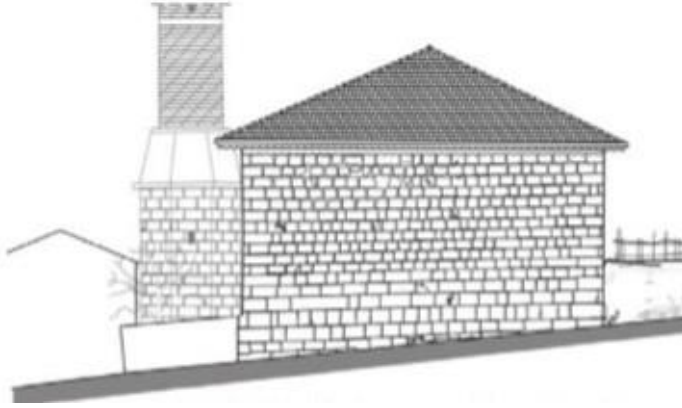

Çizim 3.8. Cankurtaran köyü camii kuzey cephesi (S. N. Akgün'den)

Foto. 3.24. Keskin-Cankurtaran köyü camii kuzey cephesinden görünüm

Güney cephesi; bu bölüm tamamen boş bırakılmıştır. Pencere açıklığı ya da herhangi bir süsleme unsuru görülmemektedir (Çizim 3.9), (Foto. 3.25).

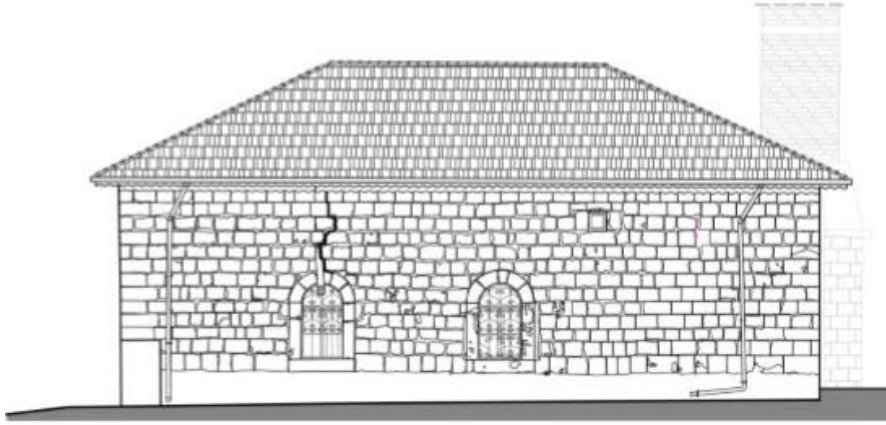

Çizim 3.9. Cankurtaran köyü camii güney cephesi (S. N. Akgün'den)

Foto. 3.25. Keskin-Cankurtaran köyü camii güney cephesinden görünüm

Doğu cephesi; sade görünümde olan bu cephede, güney kısmına daha yakın iki adet pencere görülmektedir. Pencere araları yarım daire taş kemerli görünüme sahiptir (Çizim 3.10), (Foto. 3.26).

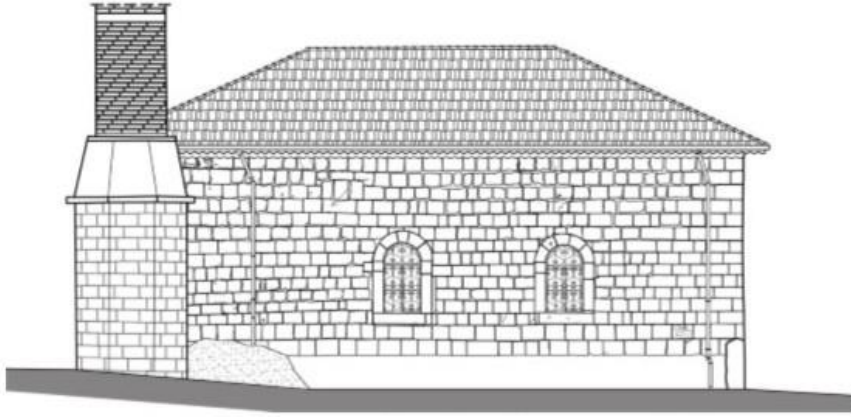

Çizim 3.10. Cankurtaran köyü camii doğu cephesi (S. N. Akgün'den)

Foto. 3.26. Keskin-Cankurtaran köyü camii doğu cephesinden görünüm

Batı cephesi; bu bölüm bahçedeki ağaçların büyük olması ve arazinin çekim için uygun olmaması nedeniyle tam görülememektedir. Fakat doğu cephesi ile aynı özellikleri yansıtmaktadır. Güneye yakın kısmında iki adet yarım daire kemerli pencere bulunmaktadır. Kuzeye yakın kısmında ise minare kaidesi bulunmaktadır. (Çizim 3.11), (Foto. 3.27)

Çizim 3.11. Cankurtaran köyü camii batı cephesi (S. N. Akgün'den)

Foto. 3.27. Keskin-Cankurtaran köyü camii batı cephesinden görünüm

Minare

Caminin batı cephesinin kuzey köşesinde yer alır. Sekizgen kaidesi ve pabuç bölümü taş malzemedен yapılmıştır. Gövdesi ve petek kısmı tuğla malzemedен ve yuvarlak formda yapılmıştır. Tek şerefeli minarenin gövdesinde belirli aralıklarla bir sıra taş malzeme ile iki adet silme yapılmıştır. Şerefenin etrafı demir korkuluklar ile çevrilmiş, alt kısmında ise tuğla malzemedен beş sıra kirpi saçak uygulaması görülmektedir. Külâh bölümünde metal malzeme kullanılmıştır (Foto. 3.28).

Foto. 3.28. Keskin- Cankurtaran köyü camii minareden görünüm

İç mekân

Son cemaat yerinde bulunan harim kapısından girdiğimizde batı duvarında PVC malzeme ile kapatılmış küçük bir oda ve içerisinde kadınlar mahfiline çıkan küçük ahşap bir merdiven bulunmaktadır. Odanın bulunduğu batı duvarının devamında ise yarım daire kemerli pencereler yer almaktadır (Foto. 3.29). Güney duvarının orta ekseninde mihrap nişi yer almaktadır. Mihrabın batı köşesinde minber, doğu köşesinde ise vaaz kürsüsü yer alır (Foto. 3.30).

Foto. 3.29. Keskin-Cankurtaran köyü camii iç mekân batı duvarı

Foto. 3.30. Keskin-Cankurtaran köyü camii iç mekân güney duvarı

Doğu duvarında, yarım daire kemerli pencereler görülmektedir. Devamında ise kadınlar mahfil katının altında yer alan müezzin odası bulunur (Foto. 31). Kuzey duvarında ise; ahşap malzemedен üst katta kadınlar mahfili, alt katta küçük oda ve müezzin odası yer almaktadır. Özgün halinde yalnızca ahşap malzeme ile yapılan ve etrafı açık bırakılan bölümün sonradan açık kısımları pimapen ile kapatılmıştır. Kadınlar mahfilinin orta ekseninde küçük kare formda balkon yapılmıştır (Foto. 32).

Foto. 4.31. Keskin-Cankurtaran köyü camii iç mekân doğu duvarı

Foto. 3.32. Keskin-Cankurtaran köyü camii iç mekân kuzey duvarı

Harim üzerini ahşap iki kademeli bindirme bir tavan örtmektedir. Kademeli bölümler tavanda hareketliliği sağlayan unsurlar olarak görülür. İç içe yapılan iki katlı tavanın dört köşesine yapılan üçgen biçiminde bölümler vardır (Foto. 33-34).

Foto. 3.33. Cankurtaran köyü camii tavan detayı

Foto. 3.34. harim tavanı genel görünüm

Üçgen bölmelerin kenarları oyularak delikler oluşturulmuş ve süsleme özelliği ortaya çıkarılmıştır. Tavanın ortasında göbek ve göbekten asılan lamba bulunmaktadır. Büyük bir daire içerisinde iki küçük daireden meydana gelen göbekte; sarı, pembe ve mavi renkleri sırasıyla kullanılarak süsleme yapılmıştır. Göbekte yan yana olan birde havalandırma aracı pervane olduğu görülmektedir.

İç mekânda yer alan yapı elemanları ise sırasıyla;

Mihrap; güney duvarının orta ekseninde yer alır. Ahşap malzemedeki yarım daire niş şeklinde, sivri kemerlidir. Nişin iki yanında gri renkte boyuna dikdörtgen pano yer almaktadır. Alınlık kısmındaki dikdörtgen panonun içerisinde ise ayet yazılıdır. (Foto. 3.35)

Minber; mihrabın batı köşesinde yer almaktadır. Ahşap malzemedan yapılan minber sade bir şekilde görülmektedir. Kaide ve süpürgelik bölümü olmayan minberin aynalık bölümü ahşap panolardan oluşur. Aynalık kısmının hemen üzerinde belirli aralıklarla dizilmiş ahşap direklerin oluşturduğu korkuluk bulunur. Geçit bölümü açık bırakılmış kademeli bir sivri kemerle alınlık oluşturulmuş. Köşk bölümü dört ahşap ayakla taşınmaktadır. Ayakların etrafındaki ahşaplar oyularak daireler oluşturulmuştur. Küçük boyutlu külah köşkün hemen ortasında kasnaksız yer almaktadır. Külahın üzerinde metal malzemedan küçük bir alem görülmektedir (Foto. 3.36)

Vaaz kürsüsü; mihrabın doğu köşesinde yer almaktadır. Ahşap malzeme kullanılarak yukarıdan aşağıya daralan ters külahta diyebileceğimiz biçimde yapılmıştır. Üç basamaklı küçük bir merdivenle çıkılan kürsünün üzerinde süsleme görülmemektedir (Foto. 3.37).

Foto. 3.35. Cankurtaran köyü camii mihrap

Foto. 3.36. Cankurtaran köyü camii minber

Foto. 3.37. Cankurtaran köyü camii vaaz kürsüsü

Süsleme programı

Dış cepheler ve iç mekân beden duvarları tamamen sade bırakılarak yapılmıştır. Yalnızca tavanda ahşap malzeme üzerinde makine işi süsleme ve göbekte renkli boyalarla oluşturulan süsleme karşımıza çıkmaktadır.

Ahşap Süsleme: Tavanda görülür.

Geometrik Süsleme: Tavanda köşelere yapılan üçgen uygulamaların kenarlarında görülür. Kenarları oyularak sıralı biçimde küçük daireler oluşturulmuştur (Foto. 3.38).

Foto. 3.38. Keskin- Cankurtaran köyü camii tavan köşe süslemeleri

Tarihlendirme

Caminin yapım tarihi ile ilgili kesin bir bilgi yoktur. Giriş kapısı üzerinde bulunan kitabe zamanla aşınıp yok olmuştur. Kaynaklara göre 1541 tarihli Kırşehir Tapu Tahrir Defterlerinde köyde Müslüman cemaatin kayıtlarına ulaşılmaktadır. 1845 tarihli Temettuat Defterlerinde de geçen Müslüman kesimin günümüzde köydeki varlığı devam etmektedir.⁴⁰ Bu bilgiler doğrultusunda ve caminin plan, malzeme ve süsleme özellikleri değerlendirildiğinde yapının 19. yy. da ya da daha önceki tarihlerde inşa edilmiş olabileceğini düşünmekteyiz.

3.1.3. Cabatobası Köyü Camii

Çizim: 3.12

Fotoğraf: 3.39, 3.50

Yeri ve Konumu: Kırıkkale ilinin Keskin ilçesine bağlı olan Cabatobası Köyü, ilçeye 6 km. uzaklıktadır. Camii, köyün merkezinde yer almaktadır.

İnceleme Tarihi: Mayıs 2018

Kullanımı: Günümüzde ibadete açıktır.

İnşa Tarihi: 19 yy.

Kitabesi: Yoktur.

Banisi: Bilinmemektedir.

Tescil Durumu: Tescilli değildir.

Geçirdiği onarımlar

Yaptığımız incelemelere göre yapının son cemaat yerinde yenilemeler olduğu görülmektedir. Yapının cepheleri taş duvar görünümünde iken bu bölüm günümüz koşullarına göre sıvanıp boyanmış, harim giriş kapısının üzerindeki yuvarlak kemerde boyanmış durumdadır. Kapının üzerine denk gelecek şekilde duvara Türk bayrağı resmi yapılmış. Bunların daha sonradan köy halkı tarafından yapıldığı bilinmektedir.

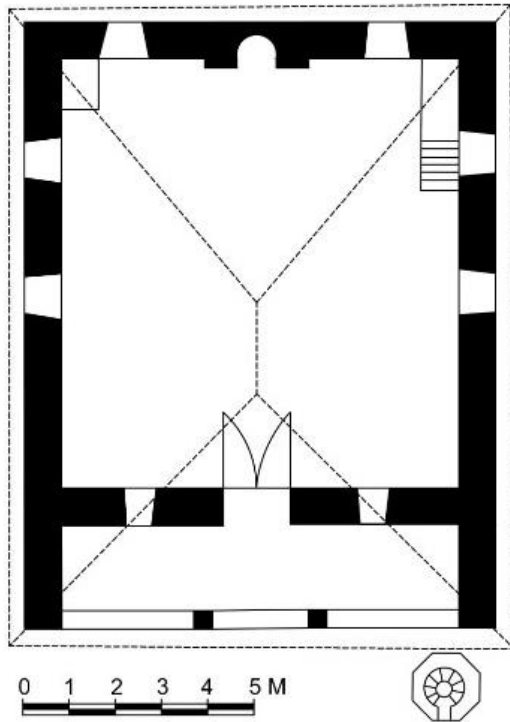
⁴⁰ AKGÜN, S. N., Keskin- Cankurtaran Köyü Camisi Koruma Projesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2014, s.14

İç mekânda da aynı şekilde beden duvarlarında ve tavanda sıva üzerine boya işlemleri, mihrap, minber ve vaaz kürsüsünde yenilemeler yapılmıştır.

Yapının Tanımı

Plan ve Üst Örtü Sistemi

Cabatobası Köyü camii, son cemaat yeri ve harim olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Yapı 9.30x8.60 ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Harim bölümüne giriş son cemaat yerindeki çift kanatlı kapıdan sağlanmaktadır. Mihrap güney duvarının orta ekseninde yer alır. Güneybatı köşesinde minber, güneydoğu köşesinde vaaz kürsüsü bulunur. Son cemaat yeri iki ayakla taşınmakta ve yan kısımları kapalıdır. Minaresi son cemaat yerinin batı köşesinde yer almaktadır. Camii, içten düz tavan, dıştan kırma çatı ile örtülüdür (Çizim 3.12), (Foto. 3.39).

Çizim 3.12. Cabatobası köyü camii plan çizimi (Elif Tosun)

Foto. 3.39. Keskin- Cabatobası köyü camii genel görünüm

Malzeme ve teknik

Caminin beden duvarları yığma tekniğinde moloz taş kullanılarak yapılmıştır. Duvarların son cemaat yerine bakan köşeleri derz dolgular ile yenilenmiş durumdadır. Mihrap taş duvar olup üzeri sıvanıp boyanmıştır. Minberde ahşap malzeme kullanılmıştır. Vaaz kürsüsünün dışında fayans kullanıldığı görülmektedir. Harim tavanı sıva üzerine boyanmış durumdadır. Pencereerde pimapen kullanılmıştır. Minare kaidesi, gövdesi ve şerefe bölümü taş malzemedden inşa edilmiştir. Dört tarafa kırma çatısının üzeri kiremit ile kaplanmıştır. Mihrap kenarlarında alçı malzeme kullanılarak süsleme detayları yapılmıştır.

Cepheler

Kuzey cephesi; son cemaat yeri, harim giriş kapısı ve minarenin yer aldığı bölümdür. Giriş kapısının olduğu ekseninde iki kolon bulunmaktadır. Harime girilen kapının üzeri yarım daire kemerlidir. Kapının her iki yanında penceresi bulunur. Pencere boyutları küçük dikdörtgen formdadır. Kapının üzerinde denk gelecek şekilde cephenin ortasında Türk bayrağı resmi yapılmıştır. Cephenin batı kısmında minare kaidesi yer almaktadır. (Foto. 3.40)

Foto. 3.40. Keskin-Cabatobası köyü camii kuzey cephesinden görünüm

Güney cephesi; bu bölümde iki adet dikdörtgen pencere görülmektedir. (Foto. 3.41)

Foto. 3.41. Keskin-Cabatobası köyü camii güney cephesinden görünüm

Doğu cephesi; güneye yakın kısmında dikdörtgen formda pencereler yer alır. Pencerenin birinden içerideki sobanın borusu çıkmaktadır (Foto. 3.42)

Batı cephesi; yanında bulunan konutla birbirine yakın olduğu için görüntülenememiştir. İki adet dikdörtgen formlu pencere de bu bölümde yer alır.

Foto. 3.42. Keskin-Cabatobası köyü camii doğu cephesinden görünüm

Minare

Caminin kuzey cephesinde yer alır. Sekizgen taş kaideli minarenin, gövdesi ve petek kısmı da kesme taş malzeme kullanılarak yuvarlak formda inşa edilmiştir. Tek şerefesi vardır. Şerefe bölümü de taş malzemedan yapılmış ve korkuluk duvarının üzerinde Arapça olarak Allah ve Muhammed yazılıdır. Şerefenin alt kısmında beş sıra kirpi saçak uygulaması görülür. Külah bölümü metal malzeme ile kapatılmış durumdadır (Foto. 3.43).

Foto. 3.43. Keskin-Cabatobası köyü camii minaresi

İç mekân

Son cemaat yerindeki harim kapısından girdiğimizde batı duvarında pencereler yer almaktadır. Boş bırakılan duvarda tablolar haricinde bir şey görülmemektedir (Foto. 3.44).

Foto. 3.44. Keskin-Cabatobası köyü camii iç mekân batı duvarı

Güney duvarında ise, orta ekseninde mihrap yer alır. Mihrabın batı köşesinde minber, doğu köşesinde ise vaaz kürsüsü görülmektedir. Mihrabın güneybatı tarafındaki pencere ile arasında ahşap malzemeden yapılmış küçük bir kitaplık yer alır. Diğer tarafındaki duvarda ise saat bulunmaktadır (Foto. 3.45).

Foto. 3.45. Keskin-Cabatobası köyü camii iç mekân güney duvarı

Doğu duvarında, pencereler ve soba borusu bulunmaktadır. (Foto. 3.46).

Foto. 3.46. Cabatobası köyü camii iç mekân doğu duvarı

Kuzey duvarı, harim giriş kapısının yer aldığı bölümdür. Tamamen sade bırakılmış, mahfil katı yoktur (Foto. 3.47).

Foto. 3.47. Keskin-Cabatobası köyü camii iç mekân kuzey duvarı

Harim tavanı düz dam şeklinde örtülmüştür. Günümüzdeki hali sıva üzerine boyalı vaziyettir. İçeriği aydınlatma amaçlı kullanılan avizeler yer almaktadır.

İç mekânda yer alan yapı elemanları ise;

Mihrap, yarım daire niş şeklinde sıva üzerine boyalıdır. Etrafı alçı malzemedden sivri kemerle çevrilmiştir. Dikdörtgen bir panonun içerisinde yer alan mihrap nişinin iki yanında alçı malzemedden sütunçeler bulunmaktadır. Sütunçelerin üzerinde kare pano içerisinde Arapça “Allah” ve “Muhammed” yazılıdır. Aynı panolardan dikdörtgen panonun üst köşelerinde olduğu da görülmektedir. Nişin tam üzerine denk gelen yerde ise

dikdörtgen pano içerisinde Arapça “Allah”, “Muhammed” ve “Kelime-i Tevhid” yazılı olduğu görülür (Foto. 3.48).

Minber, mihrabın batı köşesinde yer almaktadır. Ahşap malzemedен, sade bir şekilde günümüz koşullarına göre yapılmıştır. Ahşap ince bir kaide üzerine olan minberin, süpürgelik kısmı içi boş panolardan oluşmaktadır. Üstündeki aynalık bölümünde de dikdörtgen panolar görülmektedir. Korkuluk bölümü de aynı şekilde dikdörtgen panolardan yapılmıştır. Geçit kısmı açık bırakılmış, önü bir örtü ile kapalı durumdadır. Köşk bölümü kare şeklinde düz yapılarak bırakılmış ve üzeri örtü ile kapatılmıştır. Külâh ve alem bulunmamaktadır (Foto. 3.49).

Vaaz kürsüsü; mihrabın doğusunda yer alır. Günümüz koşullarına göre yapılmış özgün değildir. Küçük kare formda olan kürsü, üç sıra fayansla kaplanmış durumdadır. (Foto. 3.50)

Foto. 3.48. Cabatobası köyü camii mihrabı Foto. 3.49. Cabatobası köyü camii minberi

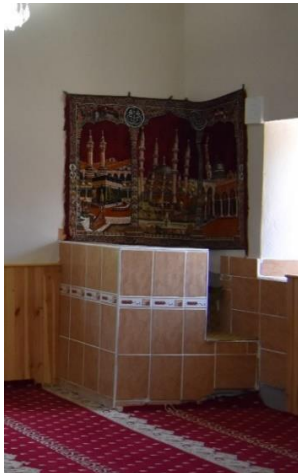

Foto. 3.50. Cabatobası köyü camii vaaz kürsüsü

Süsleme programı

Dış cepheler ve iç mekân sade bırakılarak yapılmıştır. Süsleme görülmemektedir.

Tarihlendirme

Yapının ne zaman inşa edildiğine dair kesin bilgi sahibi değiliz. Yapı hakkında kaynaklarda da bilgi bulunmamaktadır. Fakat köyün 300 yıllık bir geçmişe sahip olduğu belirtilmiştir. Köye Erzurumlu Cabat isminde bir kişinin gelmesiyle adını bu kişiden aldığı bilinmektedir.⁴¹ Camiye bu ismin verilmesi Cabat isimli kişi tarafından yapılmış olabileceğini düşündürmektedir. Kitabesi olmadığı için kesin bir tarihlendirme yapamıyoruz. Fakat çevre köylerde bulunan camiler ile aynı özellikleri taşıdığı için ve mimari üslup özellikleri (plan, malzeme ve süsleme) ile de 19. yy. da yapılmış olabileceğini düşünmekteyiz.

3.1.4. Ceritkale Köyü Camii

Çizim: 3.13

Fotoğraf: 3.51, 3.64

Yeri ve Konumu: Kırıkkale ilinin Keskin ilçesine bağlı olan Ceritkale Köyü, ilçeye 10 km. uzaklıktadır. Camii, köy meydanında yer almaktadır.

İncele Tarihi: Mayıs 2018

Kullanımı: Günümüzde ibadete açıktır.

İnşa Tarihi: 19. yy.

Kitabesi: Yoktur.

Banisi: Bilinmemektedir.

Tescil Durumu: Tescilli değildir.

---

⁴¹ T.C. Keskin Kaymakamlığı, *Tarihi bir doku Keskin*, Ahiler Kalkınma Ajansı, s. 14.

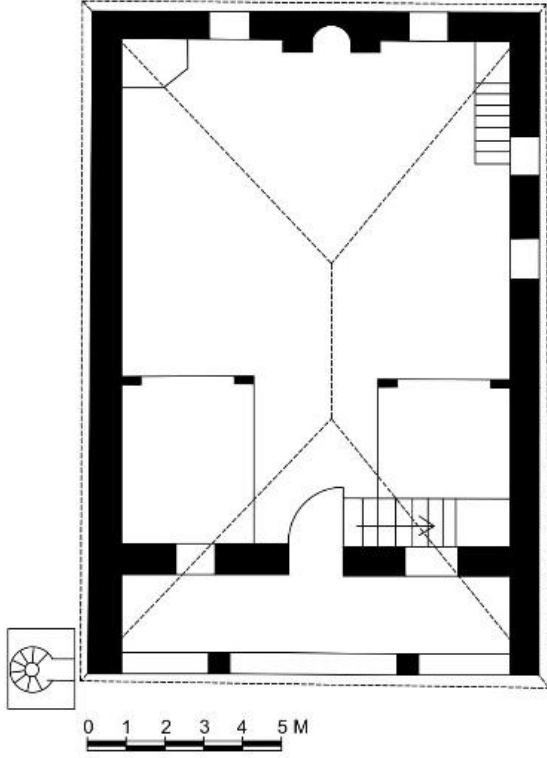
Geçirdiği onarımlar

Yapının ilk inşası hakkında bilgiler bulunmamaktadır. Fakat cephelerde ve içeride günümüz koşullarında yapılan yenilikler olduğunu görmekteyiz. Bu yenilikler köy halkı tarafından yapılmış olup, hangi tarihler aralığında olduğuna dair kesin bilgi sahibi değiliz. Giriş cephesinde ve iç mekânda pimapen bölümlerin olduğunu, cephelerde yeni sıva ve boyalamaların yapıldığını görmekteyiz. Özellikle iç mekânda yer alan mihrap, minber, vaaz kürsüsü ve mahfil katı oldukça yeni durumdadır.

Yapının tanımı

Plan ve üst örtü sistemi

Ceritkale Köyü Camii, son cemaat yeri ve harim olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. 13.00x10.00 ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. Son cemaat bölümünde harime giriş kapısı yer almaktadır. Harimin güney duvarında orta ekseninde mihrap yer alır. Güneybatı köşesinde minber, güneydoğu köşesinde ise vaaz kürsüsü bulunur. Kuzey duvarında mahfil katı vardır. Son cemaat yeri iki ayakla taşınmakta ve yan kısımları kapalıdır. Minare son cemaat duvarına yakın doğu duvarının kuzey köşesinde yer alır. Camii, içten düz tavan, dıştan kırma çatı ile örtülüdür. Doğu duvarı birinci kat seviyesinde pencere bulunmadığı için çizimde de belirtilmemiştir (Çizim 3.13).

Çizim 3.13. Ceritkale köyü camii plan çizimi (Elif Tosun)

Malzeme ve teknik

Caminin beden duvarları taş malzemeden yapılmıştır. Fakat günümüzde üzeri boyanmış durumda olduğu için taş duvar görüntüsü yoktur. Son cemaat bölümündeki ayaklar, kemerler ve pencere kemerleri boyanmış durumdadır. Harim bölümünde mihrap ve minberde alçı malzeme, vaaz kürsüsünde ahşap malzeme kullanılmıştır. Pencereerde ve mahfil katında pimapen kullanıldığı görülmektedir. Minare kaidesi taş malzeme, gövdesi tuğla malzemeden inşa edilmiştir. Kıırma çatısının üzeri ise kiremit ile örtülüdür.

Cepheler

Kuzey cephesi; yarım daire kemerli son cemaat yerinin olduğu bölüm zeminden dört basamak yükseklikte yapılmıştır. Kemerler kare formlu ayaklara oturmaktadır. Bu cephede yer alan kapıdan ayakkabılık bölümüne geçilmektedir. Kapının iki yanında dikdörtgen formlu pencereler, üzerinde ise yarım daire kemerli pencereler görülmektedir.

Pencerelerin etrafına renkli taşlarla çerçeve yapılmıştır. Alttaki dikdörtgen formlu pencerelere demir şebeke korkuluğu yapılmıştır. (Foto. 3.51)

Foto. 3.51. Keskin- Ceritkale köyü camii kuzey cephesinden görünüm

Güney cephesi; bahçe içerisinde kalmaktadır. Sade bırakılan cephede mihrap seviyesinde ve cephenin üst kısmına yakın yerde pencereler olduğu görülmektedir. (Foto. 3.52)

Foto. 3.52. Keskin-Ceritkale köyü camii güney cephesinden görünüm

Doğu cephesi; bu bölüm yanında bulunan konutlardan ve ağaçlardan dolayı görülememektedir.

Batı cephesi; güney cephesi gibi bahçe içinde kalan bir bölümdür. Çekim alanı oldukça dar olduğu için net bir şekilde çekim yapılamamıştır. Sade olan cephenin alt ve üst kısmında pencere düzeni olduğu görülmektedir. Cepheye bitişik olarak küçük bir tuvalet yeri yapılmıştır. (Foto. 3.53)

Foto. 3.53. Keskin- Ceritkale köyü camii batı cephesinden görünüm

Minare

Caminin doğu cephesinin kuzey köşesinde yer almaktadır. Kare formlu kaide ve pabuç kısmı taş malzemedden yapılmıştır. Gövde ve petek bölümü yuvarlak formda taş malzeme kullanılarak yapılmıştır. Tek şerefelidir. Şerefe korkulukları taş malzeme ile yapılmış olup şerefe altında beş sıra kirpi saçak uygulamasına gidilmiştir. Kûlah bölümü metal malzeme ile kapatılmıştır (Foto. 3.54).

Foto. 3.54. Keskin- Ceritkale köyü camii minaresi

İç mekân

Harim kapısından girdiğimizde batı duvarında mahfil katına çıkışı sağlayan merdiven ve ahşap korkuluklarla çevrilmiş alt mahfil katı görülmektedir. Bu bölümde kitaplık yer alır. Batı duvarında yer alan bu bölümlerin devamında altta ve üstte olmak üzere iki katlı pencere sırası görülmektedir (Foto. 3.55).

Foto. 3.55. Keskin-Ceritkale köyü camii iç mekân batı duvarı

Güney duvarında, orta ekseninde yer alan mihrap nişi ve iki yanında yer alan iki sıra pencere düzeni görülür. Mihrabın batı köşesinde minber, doğu köşesinde ise vaaz kürsüsü yer alır (Foto. 3.56).

Foto. 3.56. Keskin- Ceritkale köyü camii iç mekân güney duvarı

Doğu duvarında, alt kısımda pencere düzeni yoktur. Yalnızca duvarın üst kısmındaki pencereler görülmektedir (Foto. 3.57).

Foto. 3.57. Keskin- Ceritkale köyü camii iç mekân doğu duvarı

Kuzey duvarında, pimapen ile kapatılmış mahfil katı olduğu görülmektedir. Doğu duvarının devamı niteliğinde olan bölüm oda şeklinde tamamen kapatılmıştır (Foto. 3.58).

Foto. 3.58. Keskin-Ceritkale köyü camii iç mekân kuzey duvarı

Harim üzeri düz tavan ile örtülüdür. Sıva üzerine boyanmış durumdadır. İç mekânda yer alan yapı elemanları ise;

Mihrap; güney duvarının orta ekseninde yer alır. Alçı malzeme ile yapılmıştır. Mihrabın tepelik bölümü; palmet ve köşelerde kalan yarım palmet dizisinden oluşmaktadır. Tepeliğin altında yer alan bordür bölümünde yaprak motifi dizisi sıralanmıştır.

Nişin etrafını çevreleyen dıştan içe doğru üç adet bordür sırası görülmektedir. En dışta yer alan birinci bordür tamamen sade bırakılmıştır. İkinci bordür sırasını birbirinin

içinden geçen bitkisel motif dizisi oluşturmaktadır. Üçüncü bordürde ise, kufi yazı ile “Kelime-i Tevhid” yazılıdır.

Yarım daire formlu nişin içerisi sade bırakılmıştır. Kenarlarına küçük boyutta sütunçeler yapılmış. Sütunçelerin devamı yarım bordür ile çevrelenmiştir. Nişin dört sıra mukarnaslı kavsarası bulunmaktadır. Kavsaranın üzerinde kalan köşelik kısımlarında ise kabara şeklinde dışarı çıkıntılı daire detayı görülmektedir. Kavsaranın iki yanına ve tepesine aydınlatma amaçlı şamdan konulmuştur (Foto. 3.59).

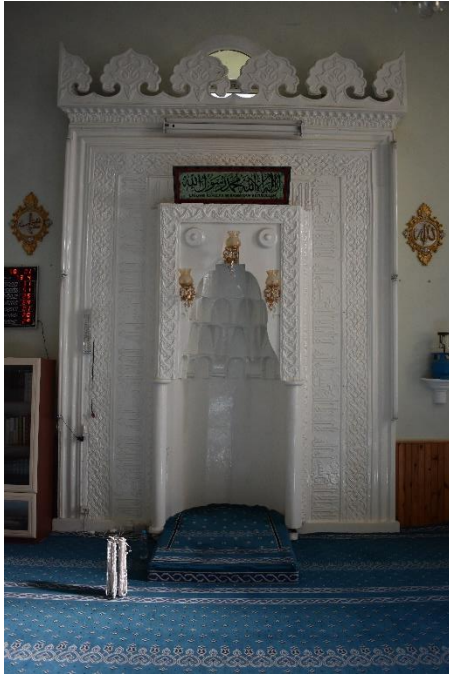

Foto. 3.59. Keskin- Ceritkale köyü camii mihrabı

Minber; mihrabın batı köşesinde yer alır. Alçı malzeme ile kaplanan minber günümüz koşullarına göre tamamen yenilenmiş durumdadır. Süpürgelik, aynalık ve trabzan bölümü bir bütün halinde yapılmıştır. Köşk bölümü de bu bölümün devamı niteliğinde kare formda yapılmıştır. Külah sekizgen kaide üzerine oturmaktadır. Sembolik anlamda küçük bir alemi de bulunmaktadır. Kapı alınlığında ve aynalık gövdesinde iç içe geçmiş iki adet sekizgen ve bir adet daire geometrik motif görülmektedir. Geçit bölümünde, köşkte ve kapı da aynı desene sahip örtü bulunmaktadır (Foto. 3.60).

Vaaz kürsüsü; mihrabın güneydoğu köşesinde yer alır. Ahşap malzemedan olan kürsü doğu ve güney duvarının köşesine çapraz vaziyette yapılmıştır. Üç adet dikdörtgen panonun birleşimiyle oluşmaktadır. Duvar kısmında ise belli bir yüksekliğe kadar çıkan ahşap pano bulunmaktadır. (Foto. 3.61).

Foto. 3.60. Ceritkale köyü camii minberi

Foto. 3.61. Ceritkale köyü camii vaaz kürsüsü

Süsleme programı

Dış cepheler ve iç mekân duvarları sade bırakılmış olup, herhangi bir süsleme programı görülmemektedir. Yalnızca mihrapta alçı üzerine bitkisel süsleme ve minberde geometrik süsleme olduğunu görmekteyiz.

Alçı Süsleme: Mihrapta ve minberde görülmektedir.

Bitkisel Süsleme: Mihrabı çevreleyen bordür sırasında iç içe geçmiş kıvrım dallar (Foto. 3.62) ve mihrabın tepelik kısmında palmet olduğunu görmekteyiz (Foto. 3.63).

Foto. 3.62. Keskin-Ceritkale köyü camii mihrap süsleme detayı

Foto. 3.63. Keskin-Ceritkale köyü camii mihrap palmet motifi

Geometrik Süsleme: Minberin aynalık kısmında ve kapı alınlığında iç içe yapılmış sekizgen ve küçük bir daire olduğu görülmektedir (Foto. 3.64).

Foto. 3.64. Keskin-Ceritkale köyü camii minber süsleme detayı

Tarihlendirme

Camiinin kitabesi bulunmadığı için yapım tarihi hakkında kesin bilgi sahibi değiliz. Kaynaklarda da yapı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Civar köylerdeki yapılarla aynı tarihlerde yapılmış olabileceğini düşünmekteyiz. 19. yy. yapısı olduğunu düşündüğümüz yapı günümüzde yenilenmiş durumdadır.

3.1.5. Cinali Köyü Camii

Çizim: 3.14

Fotoğraf: 3.65, 3.76

Yeri ve Konumu: Kırıkkale ilinin Keskin ilçesine bağlı olan Cinali Köyü, ilçeye 8 km. uzaklıktadır. Camii, köyün merkezine yakın bir yerde konumlanmıştır.

İnceleme Tarihi: Mayıs 2018

Kullanımı: Günümüzde ibadete açıktır.

İnşa Tarihi: 19. yy.

Kitabesi: Yoktur.

Banisi: Bilinmemektedir.

Tescil Durumu: Tescilli değildir.

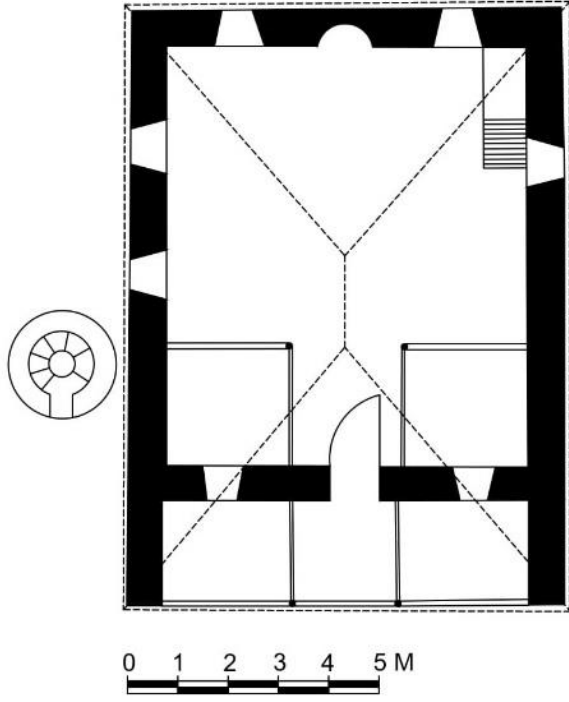
Geçirdiği Onarımlar

İlk inşa dönemine ait durumu hakkında bilgi edinemediğimiz yapının, dış cephelerinde ve iç duvarlarında günümüz koşullarına göre yapılmış yenilikler olduğunu anlayabiliyoruz. Yapılan yenilemelerin kesin bir kaydı olmayıp köy halkının imkanları dahilinde yapılmıştır. Dış cephede sıvanın döküldüğü bir kısımdan alttaki eski yapı görünmektedir. Moloz taş yapının cepheleri sonradan sıva üzerine boya yapılarak kapatılmıştır. İç mekân da ise tavadaki ahşap kaplamanın yeni görüntüsü ve duvarların boyanmış olması dikkat çekmektedir.

Yapının tanımı

Plan ve üst örtü sistemi

Cinali Köyü Camii, küçük ölçekli bir yapıdır. 7.15x8x35 ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Son cemaat yerinin günümüzde camiye ait eşyaların konulduğu bir yer olarak kullanıldığı görülmektedir. Harim bölümüne giriş küçük bir kapıdan sağlanmaktadır. Harimin güney duvarı orta ekseninde mihrap yer alır. Güneybatı köşesinde minber bulunmaktadır. Minaresi doğu duvarının yanına yapılmıştır. Camii, içten düz ahşap tavan, dıştan kırma çatı ile örtülüdür (Çizim 3.14), (Foto. 3.65).

Çizim 3.14. Cinali köyü camii plan çizimi (Elif Tosun)

Foto. 3.65. Keskin-Cinali köyü camii genel görünüm

Malzeme ve teknik

Caminin beden duvarları moloz taş malzemeden yığma tekniğinde yapılmıştır. Günümüzde sıva üzerine boyanmış durumdadır. Son cemaat yerinin doğusunda iki adet ahşap ayak, batısında ise duvar örgü ile kapatılmış bölüm bulunmaktadır. Bu bölümdeki duvarlarda boyalı durumdadır. Ahşap malzeme özgünlüğünü korumaktadır. Minber ve tavanda ahşap malzeme, pencerelerde ise pimapen kullanılmıştır. Minare kaidesi taş malzemeden, gövde, petek ve külah tamamen yeni metal malzeme ile yapılmıştır. Kıрма çatının üzeri kiremit ile örtülüdür.

Cepheler

Kuzey cephe; harim giriş kapısının bulunduğu yerdir. Küçük bir bahçe içerisinde kalan bu bölümde son cemaat yeri bulunmaktadır. Fakat sandalye ve camiye ait eşyaların bu bölümde muhafaza edilmesinden dolayı kendi işlevini yitirmiştir. Harim kapısının her iki yanında da küçük ölçekli birer penceresi vardır. Doğu tarafında iki adet ahşap ayak, batısında duvar örgüsü olduğu görülmektedir. Son cemaat yerinin tavanı da ahşap direklerle kapatılmıştır. Harim kapısının üzerinde bitkisel bir motif bulunmaktadır (Foto. 3.66).

Foto. 3.66. Keskin- Cinali köyü camii kuzey cephesinden görünüm

Güney cephesi; dikdörtgen pencereler bulunmaktadır. Sade duvar görünümündedir. (Foto. 3.67)

Foto. 3.67. Keskin-Cinali köyü camii güney cephesinden görünüm

Doğu cephesi; minarenin bulunduğu yerdir. Cephenin güneyine yakın kısmında pencereler yer almaktadır. Pencerenin bitiminde minare kaidesi bulunur. Cephenin kuzeyine yakın kısımda ise bahçeye giriş kapısı yer almaktadır. Bahçe duvarına bitişik yapılmış kullanılmayan eski bir çeşme bulunmaktadır (Foto. 3.68).

Foto. 3.68. Keskin-Cinali köyü camii doğu cephesinden görünüm

Batı cephesi; bir adet pencere bulunmaktadır. Harim kısmında yer alan sobanın borusu için bu cephede çıkış noktası yapılmıştır (Foto. 3.69).

Foto. 3.69. Keskin-Cinali köyü camii batı cephesinden görünüm

Minare

Caminin doğu cephesinde yer alır. Yuvarlak formda kaidesi taş malzemeden yapılmış, üzerine sıvanıp boyanmıştır. Kuzeye bakan kısmında minarenin kapısı yer almaktadır. Gövde, petek ve külâh tamamen yeni malzeme ile yapılmıştır. Üzerinde herhangi bir süsleme unsuru görülmemektedir (Foto. 3.70).

Foto. 3.70. Keskin-Cinali köyü camii minaresi

İç mekân

Harim kapısından girdiğimizde batı duvarında camiye ait ses sistemleri ve kitaplık yer almaktadır. Batı duvarı boyunca imamın eşyalarını asmak için kullandığı duvar askılığı onun yanında ise duvar halısı asılıdır. Devamında bir pencere bulunur. Duvarın üst kısmında belirli aralıklarla ön yüzünde “Allah” yazılı aydınlatmalar vardır. Bunların arasından içerideki sobanın borusu dışarı çıkmaktadır (Foto. 3.71).

Foto. 3.71. Keskin- Cinali köyü camii iç mekân batı duvarı

Güney duvarında, orta ekseninde mihrap nişi yer alır. Nişin iki yanında küçük ölçekli mazgal pencereler bulunur. Bu duvarın alt kısmında belli bir yükseklik dışarı çıkıntılı bir şekilde yapılmıştır. Bu bölüme oturan iki ahşap ayak tavana kadar yükselmektedir. Mihrabın batı köşesinde minber yer almaktadır. Batı duvarında yer alan küçük aydınlatmalar burada da görülür (Foto. 3.72).

Foto. 3.72. Keskin- Cinali köyü camii iç mekân güney duvarı

Doğu duvarı, pencereler ve tablolar yer alır. Bu bölümün de üst kısmında üç adet aydınlatma bulunur (Foto. 3.73).

Foto. 3.73. Keskin- Cinali köyü camii iç mekân doğu duvarı

Kuzey duvarı, orta ekseninde iki ahşap direk bulunmaktadır. Batı duvarı ve doğu duvarı iki ayrı bölme şeklinde ayrılmıştır. Ahşap direklerden duvarlara uzanan küçük ahşap korkuluk vardır. Camiyi ısıtma amaçlı soba bu bölümün ortasına yakın yerde bulunmaktadır. (Foto. 3.74).

Foto. 3.74. Keskin- Cinali köyü camii iç mekân kuzey duvarı

Harim üzerini ahşap tavan örtmektedir. Mihrap yanında bulunan ahşap direkler ve kuzey duvarındaki ahşap direklere oturan iki giriş bulunmaktadır. Ortada içeriyi aydınlatma amaçlı avize yer alır.

İç mekânda yer alan yapı elemanları ise;

Mihrap; yarım daire niş şeklinde duvara oyularak yapılmıştır. Oldukça sade bırakılan mihrabın etrafında aydınlatma amaçlı floresan bulunmaktadır (Foto. 3.75).

Minber; günümüz koşullarına göre yeni yapılmıştır. Kaide, süpürgelik, aynalık ve geçit bölümü bütün şekilde düz yapılmıştır. Köşk ve tırabzan bölümünde içi boşaltılarak yapılmış lale motifi yer almaktadır. Külâh sade ve küçük boyutludur. Üzerinde küçük bir alem vardır. Kapı alınlığı kıvrımlı bir şekilde kemer düzeninde yapılmıştır (Foto. 3.76). Vaaz kürsüsü yoktur.

Foto. 3.75. Cinali köyü camii mihrabı

Foto. 3.76. Cinali köyü camii minberi

Süsleme programı

Dış cephelerde, iç mekân duvarlarında ve yapı elemanlarında süsleme detayı yoktur. Son cemaat yerinde harim giriş kapısının üzerinde beyaz boya ile boyanmış taş üzerine bir süsleme görmekteyiz. Fakat özgün bir süsleme değildir.

Tarihlendirme

Yapım tarihi hakkında bilgiler bulunmamaktadır. Fakat köyde bulunan Himmet Dede Kümbeti, caminin de yapım tarihinin eskilere dayandığının bir kanıtı olabilir. Diğer köy camilerine göre daha bakımsız olan bu yapının da 19. yy. da yapılmış olabileceğini düşünmekteyiz.

3.1.6. Esatmüminli Köyü Camii

Çizim: 3.15

Fotoğraf: 3.77, 3.88

Yeri ve Konumu: Kırıkkale ilinin Keskin ilçesine bağlı olan Esatmüminli Köyü, ilçeye 12 km. uzaklıktadır. Camii, köyün dış kısmına yakın bir yerde inşa edilmiştir.

İnceleme Tarihi: Mayıs 2018

Kullanımı: Günümüzde ibadete açıktır.

İnşa Tarihi: 19. yy.

Kitabesi: Yoktur.

Banisi: Bilinmemektedir.

Tescil Durumu. Tescilli değildir.

Geçirdiği onarımlar

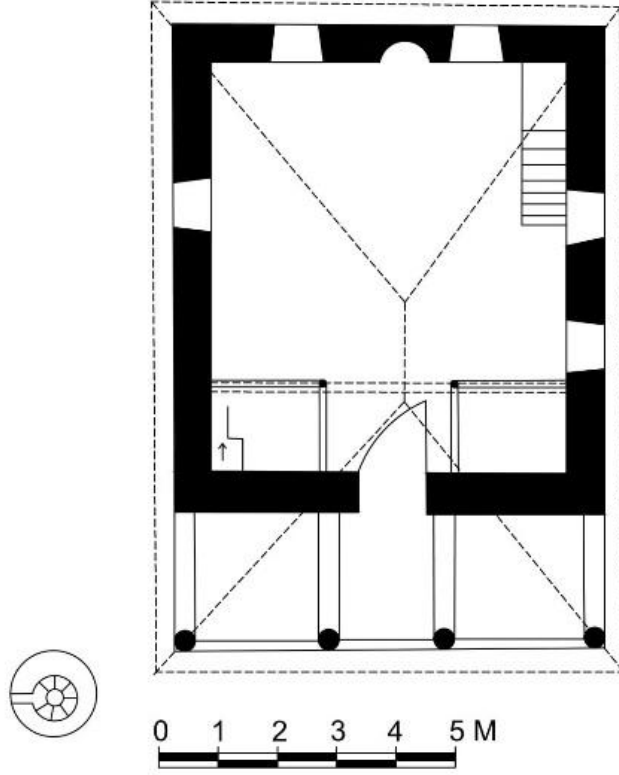
Yapının ilk inşası durumu hakkında bilgi sahibi değiliz. Fakat günümüzde cephelerde ve iç mekânda yenilikler olduğunu görüyoruz. Cephelerde yıkılan kısımlarda derz dolgularla onarımlar yapılmış, son cemaat yerinin de sıva üzerine boyanmış durumda olduğu görülmektedir. Minare sonradan eklenmiş günümüz koşullarına göre yapılmıştır. Yeniliklerin ne zaman yapıldığına dair kesin bilgi sahibi değiliz.

Yapının tanımı

Plan ve üst örtü sistemi

Esatmüminli Köyü Camii, meyilli bir arazi üzerinde yer almaktadır. Yapı bulunduğu araziden dolayı bahçe duvarı içerisinde kalmaktadır. Son cemaat yeri ve harim olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. 6.95x6.00 ölçülerinde kare planlıdır. Harim giriş kapısı son cemaat yerinde, orta ekseninde tek kanatlıdır. Harim güney duvarında orta ekseninde mihrap bulunur. Güneybatı köşesinde minber yer alır. Kuzey duvarında ise mahfil katı yer alır. Son cemaat yeri ahşap iki direk ile taşınmakta ve yan kısımları açık bırakılmıştır. Minaresi de kuzeydoğu tarafına bahçe duvarının üstüne yapıdan ayrı bir

şekilde yapılmıştır. Camii, içten düz düz tavan dıştan kırma çatı ile örtülüdür (Çizim 3.15), (Foto. 3.77).

Çizim 3.15. Esatmüminli köyü camii plan çizimi (Elif Tosun)

Foto. 3.77. Keskin-Esatmüminli köyü camii genel görünüm

Malzeme ve teknik

Caminin beden duvarları yığma tekniğinde moloz taş malzeme kullanılarak yapılmıştır. Taş malzemede yeni derz dolgularla düzeltmeler yapıldığını görüyoruz. Son cemaat yerinin üst örtüsü ve taşıyıcı direklerinde ahşap kullanılmıştır. Harimde duvarlar ve tavan sıva üzerine boyalı durumdadır. Mihrabın etrafında fayans malzeme, minberde ve mahfil katında ahşap malzeme kullanılmıştır. Harim giriş kapısı metal malzeme, pencereler pimapedir. Minare metal malzemedен yapılmıştır. Minare kaidesinin etrafına yuvarlak formda duvar örülmüştür. Kıırma çatının üzeri kiremit örtüldür.

Cepheler

Kuzey cephesi; son cemaat yeri ve harim giriş kapısının yer aldığı bölümdür. Bu bölüm bahçe duvarının hemen önünde kaldığı için alanı oldukça dardır. Etrafı açık olan son cemaat yerinde dört ahşap direk bulunmaktadır. Tavanı da ahşap direklerin yatay bir şekilde dizilmesiyle kapatılmıştır. Kullanılan ahşap direk ve tavandaki ahşap malzeme özgünlüğünü korumaktadır. Harime orta ekseninde yer alan kapısından girilmektedir (Foto. 3. 78).

Foto. 3.78. Keskin- Esatmüminli köyü camii kuzey cephesinden görünüm

Güney cephesi; arazinin meyilli olan kısmında kalmaktadır. Cephe sade bırakılmıştır. Pencere düzeni ve pencerelerin alt ve üst seviyesine denk gelecek şekilde yapılmış ahşap hatıllar görülmektedir (Foto. 3.79).

Foto. 3.79. Keskin-Esatmüminli köyü camii güney cephesinden görünüm

Doğu cephesi; diğer cephelerle aynı düzende giden bölümde bir pencere düzeni vardır. Ahşap hatıllar bu cepheden başlayarak diğer cephelere devam etmiştir. Minare kaidesi de bu cephe ile kuzey cephesinin köşesine denk gelecek şekilde yapılmıştır (Foto. 3.80).

Foto. 3.80. Keskin- Esatmüminli köyü camii doğu cephesinden görünüm

Batı cephesi; içinde bulunduğu bahçeden dolayı net bir şekilde görülememektedir. Aynı özelliklere sahip olan cephede de pencere düzeni ve güney cephesinden devam ederek gelen ahşap hatıllar vardır (Foto. 3.81).

Foto. 3.81. Keskin- Esatmüminli köyü camii batı cephesinden görünüm

Minare

Caminin doğu cephesinin kuzey köşesinde yer alır. Silindirik kaide, gövde, petek, sivri külah ve alemden oluşmaktadır. Yeni malzemeler ile yapılan minarenin kaide etrafında duvar örgüsü vardır. Kapısı duvar örgüsüne bitişik bir şekilde yapılmıştır. Metal malzeme kullanılarak yapılan minarenin gövde ve petek kısmı yeşil renkte çizgilerle dört bölüme ayrılmış şekildedir. Bu bölümlere şerefe altına denk gelecek şekilde dört adet dikdörtgen panolar yerleştirilmiştir (Foto. 3.82).

Foto. 3.82. Keskin- Esatmüminli köyü camii minaresi

İç mekân

Harim kapısından girdiğimizde batı duvarında sırasıyla kitaplık ve ses sistemlerinin bulunduğu ahşap korkulukla çevrilmiş küçük bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölümün önü perde ile kapatılmıştır. Hemen devamında pencere olduğu görülmektedir. İç mekân duvarları pencerelerin başlama seviyesine kadar halıfleks ile kaplanmıştır (Foto. 3.83).

Foto. 3.83. Keskin- Esatmüminli köyü camii iç mekân batı duvarı

Güney duvarında, orta ekseninde duvara oyularak yapılmış yarım daire niş şeklindeki mihrap bulunmaktadır. Mihrabın iki yanında pencereler, küçük tablolar, duvar saati ve aydınlatma araçları yer almaktadır. Mihrabın batı köşesinde minber olduğu görülmektedir (Foto. 3.84).

Foto. 3.84. Keskin- Esatmüminli köyü camii iç mekân güney duvarı

Doğu duvarında bir pencere, yanında Kâbe resminin ve “Allah” adının yazılı olduğu tablo bulunmaktadır. Devamında ise giriş kapısının doğusuna düşen ahşap korkulukla ayrılmış ikinci bölüm bulunmaktadır (Foto. 3.85).

Foto. 3.85. Keskin-Esatmüminli köyü camii iç mekân doğu duvarı

Kuzey duvarı, mahfil katı ve altında yer alan iki bölümden oluşmaktadır. Orta ekseninde iki ahşap direk taşıyan mahfil katının küçük bir balkon çıkıntısı da bulunmaktadır. Mahfil katına çıkış alt kattaki bölmenin içerisinde kalan ahşap merdivenle sağlanmaktadır. Merdiven doğu duvarına bitişik bir şekilde yapılmıştır. Mahfil katında batı duvarından uzanan soba borası olduğu görülmektedir. Kış mevsiminde bu kata soba kurularak ısıtma işleminin sağlandığını düşünüyoruz (Foto. 3.86).

Foto. 3.86. Keskin- Esatmüminli köyü camii iç mekân kuzey duvarından görünüm

Harim tavanı düz tavan şeklinde örtülmüştür. Günümüzdeki durumu sıva üzerine boyalıdır. Tavanda içeriği aydınlatma amaçlı küçük bir avize bulunmaktadır.

İç mekânda yer alan yapı elemanları ise;

Mihrap, yarım daire niş şeklinde yapılmıştır. Mihrap nişine bordo renkte halıfleks gerilmiştir. Mihrabın etrafına fayans kullanılarak kademeli dikdörtgen bir pano yapılmıştır. Mihrap nişinin iki yanına aydınlatma araçları asılmıştır. Dikdörtgen panonun üzerinde ise “Allah” ve “Muhammed” yazılı iki küçük tablo bulunmaktadır. (Foto. 3.87)

Minber, mihrabın batı köşesinde yer alır. Ahşaptan yapılan minberin kaide, süpürgelik, aynalık ve geçit bölümü duvarda kullanılan halıfleks malzeme ile kapatılmış durumdadır. Tırabzan beyaz boya ile boyanmış, içerisi boşaltılarak yapılan geometrik motiflerle süslenmiştir. Köşk bölümü de aynı düzende yapılmış, üzerinde ayet yazılı olan bir örtü ile kapatılmıştır. Kapısının üzerinde üçgen ahşap bir alınlık vardır. Alınlığın önünde ayet yazılı bir tablo bulunmaktadır. (Foto. 3.88)

Vaaz kürsüsü yoktur.

Foto. 3.87. Esatmüminli köyü camii mihrabı Foto. 3.88. Esatmüminli köyü camii minberi

Süsleme programı

Dış cepheler ve iç mekân sade bırakılarak yapılmıştır. Süsleme görülmemektedir.

Tarihlendirme

Kaynaklara göre İran- Horasan tarafından gelen Oğuz- Türkmen iki kardeşin bölgeye yerleşip buraya ismini verdiği bilinmektedir.⁴² Camii, köye adını veren kişi tarafından yaptırılmış olabilir. Fakat kitabe bulunmadığı için kesin bir ifade kullanamıyoruz. Yapım tekniği ve mimari üslup özelliklerine göre yapı 19. yy. ya da daha önceki tarihlerde inşa edilmiştir.

3.1.7. Eskialibudak Köyü Camii

Çizim: 3.16

Fotoğraf: 3.89, 3.102

Yeri ve Konumu: Kırıkkale ilinin Keskin ilçesine bağlı olan Eskialibudak Köyü, ilçeye 7 km. uzaklıktadır. Camii, köyün girişine yakın bir yere inşa edilmiştir.

İnceleme Tarihi: Mayıs 2018

Kullanımı: Günümüzde ibadete açıktır.

İnşa Tarihi: 19. yy.

Kitabesi: Yoktur.

Banisi: Bilinmemektedir.

Tescil Durumu: Tescilli değildir.

Geçirdiği onarımlar

İlk inşa durumu hakkında bilgi sahibi olmadığımız camii, günümüz koşullarına göre oldukça yenilenmiş durumdadır. Dış cepheler sıva üzerine boyalı olup, iç mekân duvarları da sıva üzerine boyanmıştır. Mihrap, minber ve vaaz kürsüsü günümüz malzemeleri ile seramik kaplanmıştır. Güney duvarı da yapı elemanlarına uyum sağlaması açısından boydan boya seramik ile kaplıdır.

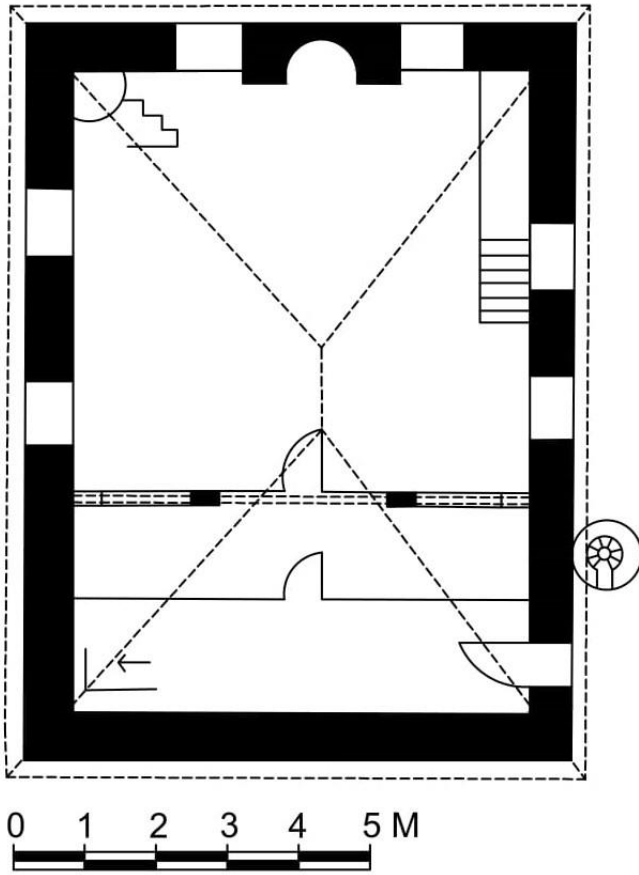
---

⁴² T.C. Keskin Kaymakamlığı, **Tarihi Bir Doku Keskin**, Ahiler Kalkınma Ajansı, s.19

Yapının tanımı

Plan ve üst örtü sistemi

Eskialibudak Köyü Camii, kuzey-güney doğrultuda meyilli bir arazi üzerinde yer almaktadır. Camii, bahçe duvarı ile çevrelenmiştir. Ayakkabılık bölümü ve harimden meydana gelmektedir. 9.05x6.40 ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. Yapıya giriş batı duvarında bulunan küçük ölçekli tek kanatlı kapıdan sağlanmaktadır. Bu kapıdan ayakkabılık bölümüne girildikten sonra kuzey duvarının orta ekseninde yer alan kapıdan harime giriş sağlanır. Harim güney duvarının orta ekseninde mihrap, güneybatı köşesinde ise minber yer alır. Güneydoğu köşesinde vaaz kürsüsü, kuzey duvarında ise mahfil katı bulunmaktadır. Minaresi batı cephesinde kapıya yakın bir şekilde yapılmıştır. Yapı içten düz tavan, dıştan kırma çatı ile örtülüdür (Çizim 3.16), (Foto. 3.89).

Çizim 3.16. Eskialibudak köyü camii plan çizimi (Elif Tosun)

Foto. 3.89. Keskin- Eskialibudak köyü camii genel görünüm

Malzeme ve teknik

Caminin beden duvarları taş malzeme kullanılarak yığma tekniğinde yapılmıştır. Günümüzdeki durumu cephelerin sıva üzerine boyanmış olduğunu göstermektedir. Caminin giriş kapısı metal malzemedendir yapılmıştır. Ayakkabılık bölümünde ve harimde duvarların alt seviyesinde 1 m uzunluğunda ahşap lambri kullanılmıştır. Mihrap, minber ve vaaz kürsüsünde seramik, pencerelerde ise pimapen kullanıldığını görüyoruz. Minare de kesme taş ve metal malzeme kullanılmıştır.

Cepheler

Kuzey cephesi; konutların olduğu tarafa bakmaktadır. Cephenin taban seviyesindeki meyilli bölümün bir kısmı sıvalı bırakılmıştır. Geriye kalan kısım boyalıdır. Alt ve üst olmak üzere iki katlı pencere düzeni vardır. Alt kattaki pencereler dikdörtgen formlu, üst kattaki pencereler yarım daire kemerlidir. (Foto. 3.90)

Foto. 3.90. Keskin-Eskialibudak köyü camii kuzey cephesinden görünüm

Güney cephesi; boş bir araziye bakmaktadır. Aynı düzen bu cephede de devam etmektedir. Cephenin alt katında dikdörtgen formlu pencereler, üst katında yarım daire kemerli pencereler vardır. (Foto. 3.91)

Foto. 3.91. Keskin-Eskialibudak köyü camii güney cephesinden görünüm

Doğu cephesi; bahçe içerisinde kalmaktadır. Pencere düzeni diğer cephelerle aynı olup, güneye daha yakın yapılmıştır (Foto. 3.92).

Batı cephesi; yola tarafına bakmaktadır. Giriş kapısının ve minarenin olduğu cephedir. Kapı kuzeye yakın bir şekilde yapılmıştır. Kapının üzerinde çatı görünümüne sahip saçak bulunmaktadır. Bunun hemen üzerinde ise yarım daire kemerli pencere görülmektedir. Kapının hemen yanında ise minare kaidesi yer alır. Cephenin güneyine yakın kısmına da harime bakan pencereler yapılmıştır. Alt kattaki pencereler dikdörtgen, üst kattakiler yarım daire kemerlidir. (Foto. 3.93).

Foto. 3.92. Keskin-Eskialibudak köyü camii doğu cephesinden görünüm

Foto. 3.93. Keskin- Eskialibudak köyü camii batı cephesinden görünüm

Minare

Caminin batı cephesinde yer alır. Silindirik formulu taş kaide, gövde, petek, külah ve tek şerefeden oluşmaktadır. Kaidesinin üzerindeki pabuç bölümü üst üste kademeli bölümden oluşmaktadır. Bu bölüm aşağıdan yukarıya doğru küçülen altı tane kademedan meydana gelir. Gövdeye geçişte bir tane bilezik olup, gövde üzerinde belirli aralıklar küçük pencereler açılmıştır. Şerefenin etrafına içi boş yuvarlak kemer formulu panolar yapılmıştır. Şerefenin altında ise beş sıra kirpi saçak vardır. Petek bölümünde şerefeye çıkışı sağlayan metal bir kapı vardır. Külah ve alem metal malzeme ile yapılmıştır (Foto. 3.94).

Foto. 3.94. Keskin-Eskialibudak köyü camii minaresi

İç mekân

Batı cephesinden bulunan kapıdan ilk olarak ayakkabılık bölümüne giriyoruz. Kuzeyde duvar boyunca uzanan ahşaptan yapılmış ayakkabılık vardır. Mahfil katına çıkışı sağlayan merdiven bu bölümdedir. Sağımızda kalan küçük kapıdan girdiğimizde PVC ile kapatılmış doğuda, batıda ve ortada olmak üzere üçe ayrılmış bölüme girilmektedir. İlk olarak batı duvarı kısmında kalan odada camiye ait ses sistemleri ve kitaplık bulunmaktadır. Devamında ise pencere düzenini görmekteyiz (Foto. 3.95).

Foto. 3.95. Keskin-Eskialibudak köyü camii iç mekân batı duvarı

Güney duvarı, oldukça hareketli olan bölümdür. Orta ekseninde mihrap yer almaktadır. Mihrabın batı köşesinde minber, doğu köşesinde ise vaaz kürsüsü yer alır. Mihrabın yanında altlı üstlü pencere düzeni görülür. Alt kattaki pencereler dikdörtgen, üst kattaki pencereler yarım daire kemerlidir. (Foto. 3.96).

Foto. 3.96. Keskin-Eskialibudak köyü camii iç mekân güney duvarı

Doğu duvarı, batı duvarı ile aynı özellikleri yansıtır. Pencere düzeninin devamında, son cemaat yerinin kapalı olan diğer odası yer alır. Bu bölüm boş bırakılmıştır. İçeriği ısıtma amaçlı kullanılan sobanın borusu bu duvardan dışarı çıkmaktadır (Foto. 3.97).

Foto. 3.97. Keskin-Eskialibudak köyü camii iç mekân doğu duvarı

Kuzey duvarı, mahfil katı ve altındaki odaların yer aldığı bölümdür. Üst kat kemerle üç ayrı bölüme ayrılmış görünümündedir. Bu bölümlerin önü açık bırakılmıştır. Enine dikdörtgen olan bölümde de doğu duvarından açılmış ayrı bir soba borusu vardır. Orta eksendeki kemer açıklığının önünde yarım daire şeklinde balkon çıkıntısı bulunur.

Alt kattaki bölümler de üç kemerle ayrılmıştır. Üst kattaki düzenin aynı şekilde devam ettiğini görmekteyiz. Fakat bu bölümler pimapen ile kapatılarak oda görünümü almıştır. Orta eksende kalan bölümde harime bakan kısmına iki sütüncü yerleştirilmiştir (Foto. 3.98, 3.99).

Foto. 3.98. Keskin-Eskialibudak köyü camii iç mekân kuzey duvarı

Foto. 3.99. Keskin-Eskialibudak köyü camii mahfil katından görünüm

Harim tavanı düz dam şeklinde sıva üzerine boyalıdır. Tavan ortasında içeriği aydınlatma amaçlı avize ve havalandırma aracı bulunmaktadır. İç mekânda yer alan yapı elemanları;

Mihrap, güney duvarında orta ekseninde yer alır. Günümüz koşullarına göre yeni yapılmış bir mihraptır. Kırmızı, yeşil, lacivert ve turkuaz renklerinin hâkim olduğunu görüyoruz. Yarım daire şeklindeki niş, sivri kemerlidir. Nişin iki yanında sütunçeler bulunur. Bordürlerde ve alınlık kısmında ise sülüs yazı tekniğinde ayet yazılıdır. (Foto. 3.100).

Minber, harimin güneybatı köşesinde yer alır. Minber de mihrap ile özellikleri taşımaktadır. Tamamen yenilenmiş minber, seramikle kaplanmış durumdadır. Kırmızı, yeşil, lacivert, turkuaz ve beyaz renkleri hakimdir. (Foto. 3.101).

Vaaz kürsüsü, harimin güneydoğu köşesinde yer alır. Yarım daire formda doğu ve güney duvarının kesişme noktasına yapılmıştır. Alt kısmı ters külah şeklindedir. Üç küçük basamakla çıkılmaktadır. Hem güney duvarı ile hem de mihrap ve minber ile bütünlük içerisindedir. (Foto. 3.102).

Foto. 3.100. Eskialibudak köyü camii mihrabı

Foto. 3.101. Eskialibudak köyü camii minber

Foto. 3.102. Keskin- Eskialibudak köyü camii vaaz kürsüsü

Süsleme programı

Dış cephelerde ve iç mekân duvarlarında herhangi bir süsleme programı görülmemektedir. Mihrap, minber ve vaaz kürsüsünde görülen süslemeler ise özgün olmayıp yeni yapılan uygulamalardır.

Tarihlendirme

Yapı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Kitabe bulunmadığı için kesin tarihlendirme yapılamamakla birlikte bu yapının da 19. yy. da yapılmış olabileceğini düşünmekteyiz.

3.1.8. Kevenli Köyü Camii

Çizim: 3.17

Fotoğraf: 3.103, 3.118

Yeri ve Konumu: Kırıkkale ilinin Keskin ilçesine bağlı olan Kevenli Köyü, ilçeye 15 km. uzaklıktadır. Camii, köy merkezinde yer almaktadır.

İnceleme Tarihi: Mayıs 2018

Kullanımı: Günümüzde ibadete açıktır.

İnşa Tarihi: 19 yy.

Kitabesi: Yoktur.

Banisi: Bilinmemektedir.

Tescil Durumu: Tescilli değildir.

Geçirdiği onarımlar

Yapılan incelemelere göre caminin dış cephelerinde ve iç mekânın da yeniliklerin olduğu görülmektedir. Köyde görev yapan imamdan edindiğimiz bilgiler ve eski tadilat fotoğrafları caminin geçirdiği değişimler hakkında bize yardımcı olmuştur. İlk inşasına dair bilginin olmadığı cami, daha sonra köy halkı tarafından günümüz koşullarına göre yenilikler geçirmiştir. Dış cephelerde sıva üzerine boyama işlemleri, son cemaat yerinin tavanındaki ahşap malzemenin cilalanması işlemleri, iç mekandaki mihrap, minber, mahfil katı ve vaaz kürsüsünün görünümünde değişiklikler yapıldığı görülmektedir (Foto. 3.103, 3.104).

Foto. 3.103. Keskin-Kevenli köyü onarım çalışmaları 2017

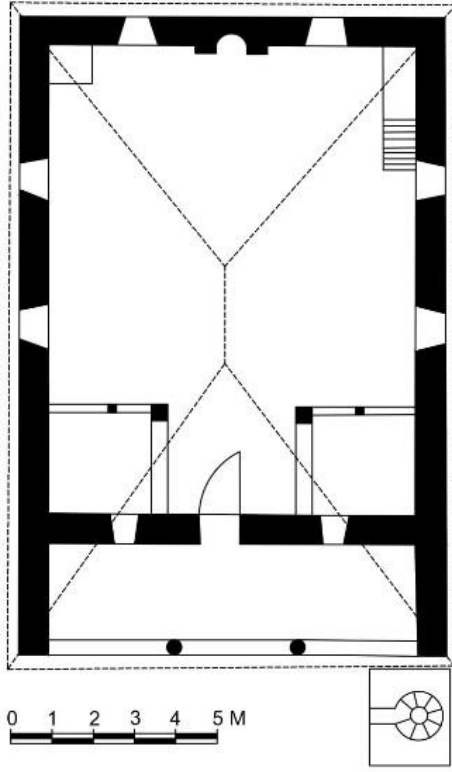

Foto. 3.104. Keskin-Kevenli köyü cami onarım çalışmaları öncesi 2017

Yapının tanımı

Plan ve üst örtü sistemi

Kevenli Köyü Camii, kuzey- güney yönünde uzanan 11.40x8.90 ölçülerinde dikdörtgen planlı bir yapıdır. Son cemaat yeri ve harimden oluşmaktadır. Son cemaat yerinden harime giriş tek kanatlı kapıdan sağlanmaktadır. Harim güney duvarında orta ekseninde mihrap, güneybatı köşesinde ise minber yer alır. Son cemaat yeri iki ahşap direkle taşınmakta ve yan kısımları kapalıdır. Daha sonra yapılan onarımlarla son cemaat erindeki direklerin arası kapatılmıştır. Minare, kuzey cephesinin batı köşesine son cemaat yerinin önüne yapılmıştır. Yapı içten düz tavan, dıştan kırma çatı ile örtülüdür (Çizim 3.17), (Foto. 3.105).

Çizim 3.17. Kevenli köyü camii plan çizimi (Elif Tosun)

Foto. 3.105. Keskin-Kevenli köyü camii genel görünüm

Malzeme ve teknik

Caminin beden duvarları moloz taş malzemeden yığma tekniğinde yapılmıştır. Günümüzde dış cephe siva üzerine boyalıdır. Son cemaat yerindeki direk ve tavan örtüsü ahşap malzemeden, bu bölümde bulunan giriş kapısı metal malzemeden yapılmıştır.

İç mekânda yer alan minber, vaaz kürsüsü, mahfil katı ve tavan örtüsünde ahşap malzeme, pencerelerde ise pimapen kullanılmıştır. Minare kaidesinde taş malzeme ve mozaik kullanılmıştır. Gövde, petek ve külah kısmında metal malzeme kullanıldığını görüyoruz. Dört tarafa kırma çatı ise kiremit ile kaplanmıştır.

Cepheler

Kuzey cephesi; önündeki bahçe boşluğuna bakmaktadır. Onarımdan önce açık olan son cemaat yeri şu an PVC ile kapalı durumdadır. PVC bölümün tam ortasında iki ahşap direk yer almaktadır. Bu direklerin caminin ilk yapımından olduğu kanısındayız. Aynı şekilde son cemaat yerinin tavan örtüsü de ahşap direklerle sağlanmıştır. Harime giriş kapısı cephenin ortasında yer almaktadır. Kapı yarım daire kemer ile çevrelenmiştir. Kemer kilit taşı dışarı çıkıntılı bir şekilde olup, beyaz boya ile boyalıdır. Kapının her iki yanında bir pencere vardır. Son cemaat yerinin doğu ve batı kısımları zeminden 90 cm yüksektir. Cephenin batısına yakın yerde minare kaidesi yer almaktadır (Foto. 3.106).

Foto. 3.106. Keskin-Kevenli köyü camii kuzey cephesinden görünüm

Güney cephesi; boş araziye bakmaktadır. Cepheyi ortalayacak şekilde yapılmış iki pencere bulunmaktadır. Pencereler yarım daire kemerlidir. (Foto. 3.107).

Doğu cephesi; yola bakan bölümdür. Cephenin güneyine yakın kısımda yarım daire kemerli iki pencere bulunmaktadır. Pencerelerin etrafı taş malzeme ile çevrelenmiştir. Cephenin kuzeyine yakın üst kısmında küçük kare formlu pencere açıklığı vardır (Foto. 3.108).

Foto. 3.107. Keskin-Kevenli köyü camii güney cephesinden görünüm

Foto. 3.108. Keskin-Kevenli köyü camii doğu cephesinden görünüm

Batı cephesi; bahçe içerisindeki mezar taşlarının olduğu bölüme bakmaktadır. Güneye yakın kısmında iki pencere bulunur. Pencerelelerin etrafı taş malzeme ile değil de boya ile belirginleştirilerek çerçeve görünümü verilmiştir (Foto. 3.109).

Foto. 3.109. Keskin-Kevenli köyü camii batı cephesinden görünüm

Minare

Caminin kuzey cephesinde, son cemaat yerine bitişik bir şekilde yapılmıştır. Kare kaidenin üzerine, metal malzemeden gövde, petek ve külâh yerleştirilmiştir. Kaidenin dışı mozaik taşlarla bezenmiştir. Pabuç kısmı yukarıya doğru meyilli metal malzeme ile gövdeye bağlanmıştır. İki şerefesi bulunmaktadır. Minareye giriş kapısı doğuya bakan kısımda bulunmaktadır (Foto. 3.110).

Foto. 3.110. Keskin-Kevenli köyü camii minaresi

İç mekân

Harim kapısından girdiğimizde batı duvarında, PVC ile kapatılmış bölüm yer almaktadır. Etrafi açık olan bu bölüm daha sonra kapatılarak oda şeklini almıştır. Devamında ise iki pencere sırası ve aralarında kalan askılık görülmektedir (Foto. 3.111).

Güney duvarında ise, orta ekseninde mihrap yer alır. Mihrabın batı köşesinde minber, doğu köşesinde ise vaaz kürsüsü yer alır. Mihrap nişinin iki yanında ise pencere düzeni ve tablolar görülmektedir (Foto. 3.112).

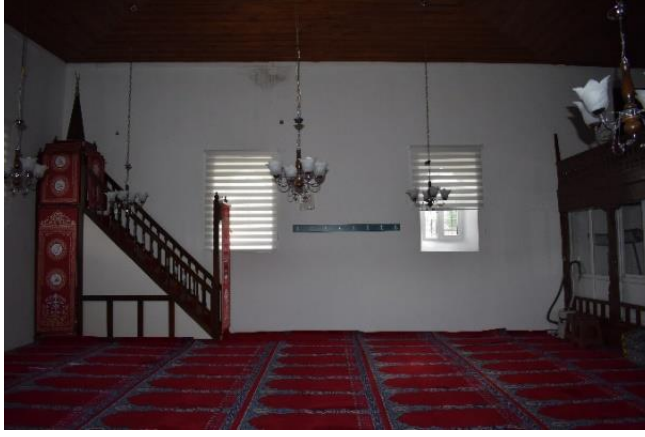

Foto. 3.111. Keskin-Kevenli köyü camii iç mekân batı duvarı

Foto. 3.112. Keskin-Kevenli köyü camii iç mekân güney duvarı

Doğu duvarında, iki pencere ve aralarında askılık düzeni bulunmaktadır. Devamında ise ahşap bölmenin diğer kısmı görülmektedir. Bu bölümün etrafı açık olup, cami imamına ait eşyalar ve camiye ait ses sistemleri bulunmaktadır (Foto. 3.113).

Foto. 3.113. Keskin-Kevenli köyü camii iç mekân doğu duvarı

Kuzey duvarı, mahfil katı ve altındaki ahşap bölmelerin bulunduğu yerdir. Doğu duvarına bitişik bir merdiven ile çıkılan mahfil katı, ahşap malzeme ile yapılmıştır. Orta ekseninde yarım daire formulu balkon çıkıntısı görülür. İki duvara gömülü, dördü bağımsız olmak üzere toplam altı ayak ile taşınmaktadır (Foto. 3.114).

Harim tavanı ahşap malzemedен düz tavan ile örtülüdür. Tavanın ortasında göbek ve göbekten asılan içeriği aydınlatma amaçlı avize bulunmaktadır (Foto. 3.115).

Foto. 3.114. Keskin-Kevenli köyü camii iç mekân kuzey duvarı

Foto. 3.115. Keskin-Kevenli köyü camii iç mekân harim tavanı

İç mekânda yer alan yapı elemanları ise,

Mihrap; güney duvarının orta ekseninde yer alır. Duvara oyulmuş yarım daire niş, yarım daire kemerlidir. İçi sıva üzerine boyalıdır. Etrafı dikdörtgen bir pano ile çevrelenmiştir. Mihrap nişinin üstünde “Allah” yazılı bir tablo ve iki yanında çeşitli ayetlerin yazılı olduğu tablolar yer almaktadır (Foto. 3.116).

Minber; mihrabın batı köşesinde yer alır. Özgün olmayan minber ahşap malzemeden yapılmıştır. Süpürgelik kısmı ile aynalık kısmında dikdörtgen ve üçgen panolar yer alır. Bu panoların içi beyaz renktedir. Geçit bölümünün önünde, kapısında ve köşk etrafında aynı renk ve desende yapılmış örtüler asılıdır. Köşkün üzerinde külah ve küçük alem bulunmaktadır (Foto. 3.117).

Vaaz kürsüsü; mihrabın doğu köşesinde yer alır. Ahşap malzemeden kare formlu yapılan kürsü, dört ayak üzerine durmaktadır. Ön yüzü dikdörtgen ve kare panolara ayrılmıştır. (Foto. 3.118)

Foto. 3.116. Kevenli köyü camii mihrabı

Foto. 3.117. Kevenli köyü camii minberi

Foto. 3.118. Keskin-Kevenli köyü camii harimden genel görünüm

Süsleme programı

Dış cepheler ve iç mekân sade bir görünüme sahip olup, herhangi bir süsleme görülmemektedir.

Tarihlendirme

Kitabesi bulunmayan yapının ne zaman inşa edildiğine dair kesin bilgi sahibi değiliz. Fakat bölgede diğer köyler gibi buranın da eski bir yerleşim yeri olduğu bilinmektedir. Caminin de 19. yy. ya da öncesinde inşa edilmiş olabileceğini düşünmekteyiz. Yapım ve mimari özellikler (plan, malzeme ve süsleme) 19. yy. yapısı olduğunu göstermektedir.

3.1.9. Müsellim Köyü Camii

Çizim: 3.18

Fotoğraf: 3.119, 3.131

Yeri ve Konumu: Kırıkkale ilinin Keskin ilçesine bağlı olan Müsellim Köyü, ilçeye 22 km. uzaklıktadır. Camii, köyün merkezine yakın bir yerde bulunmaktadır.

İnceleme Tarihi: Mayıs 2018

Kullanımı: Günümüzde ibadete açıktır.

İnşa Tarihi: 19. yy.

Kitabesi: Yoktur.

Banisi: Bilinmemektedir.

Tescil Durumu: Tescilli değildir.

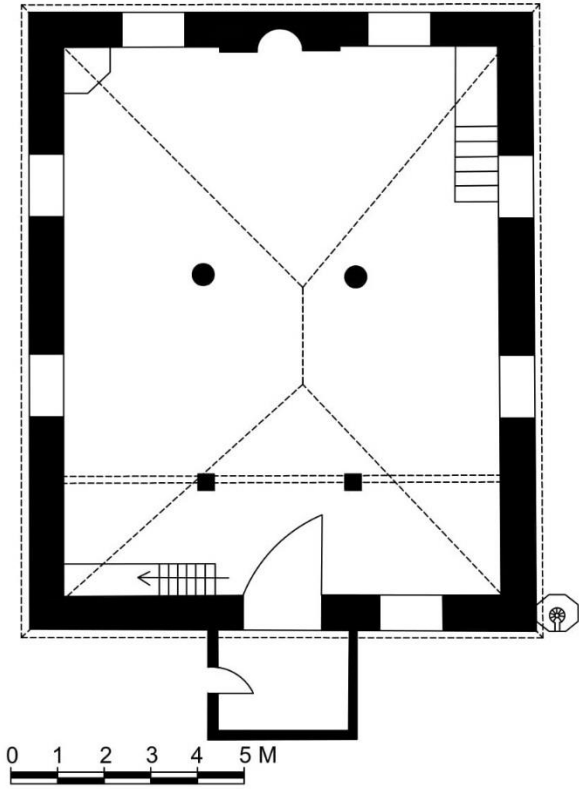
Geçirdiği onarımlar

İlk inşa durumuna dair bilgilere ulaşamamaktadır. Günümüzdeki durumu ise oldukça yenilenmiştir. Dış cephelerde dökülen kısımlarda onarımlar ve boyama işlemleri iç mekânda ise, duvarların seramik ile kaplanması ve yapı elemanlarının yenilenmesi gibi işlemler yapılmıştır.

Yapının tanımı

Plan ve üst örtü sistemi

Müsellim Köyü camii, kuzey- güney yönünde uzanan 11.80x9.30 ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. Yapı doğu duvarından başlayıp kuzey duvarını da içine alan bir bahçe duvarı ile çevrelenmiştir. Harim ve ayakkabılık olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Harime giriş ayakkabılık bölümünde yer alan tek kanatlı bir kapıdan sağlanmaktadır. Harimin güney duvarında orta ekseninde mihrap, güneybatı köşesinde minber yer alır. Güneydoğu köşesinde vaaz kürsüsü, kuzey duvarında ise mahfil katı bulunmaktadır. Minaresi yapının kuzeybatı köşesinde yer almaktadır. Camii, içten ve dıştan düz bir tavan şeklinde örtülüdür (Çizim 3.18), (Foto. 3.119).

Çizim 3.18. Müsellim köyü camii plan çizimi (Elif Tosun)

Foto. 3.119. Keskin- Müsellim köyü camii genel görünüm

Malzeme ve teknik

Camii, taş malzeme kullanılarak yığma tekniğinde yapılmıştır. Günümüzde cepheler sıva üzerine boyalı durumdadır. Ayakkabılık bölümündeki eşyalarda ahşap malzeme, kapılarda ise çelik-metal malzeme kullanılmıştır. İç mekandaki yapı elemanları ve beden duvarlarında seramik kaplama görülürken, pencerelerde pimapen kullanıldığını görüyoruz. Harim tavanı strafor ile kaplanmıştır. Minare kaidesi, gövde, petek ve şerefe taş malzeme ile, külah ve alem metal malzeme ile yapılmıştır. Üst örtü ise kiremit görünümlü bir malzeme ile kapatılmıştır.

Cepheler

Kuzey cephesi; bahçe içerisinde kalan, ayakkabılık bölümünün yer aldığı kısımdır. Önü tamamen kapatılmıştır.

Güney cephesi; köy içerisindeki yola bakmaktadır. Cephede iki katlı pencere düzeni ve iki renkli boyama yapıldığı görülmektedir. Alt kattaki pencereler kare formlu, üst kattaki pencereler yarım daire kemerlidir. Zeminden 1 m kadar yükseklikte koyu renkte boyama görülürken, bunun devamında ise yeşil renkte boyama yapılmıştır (Foto. 3.120).

Foto. 3.120. Keskin-Müsellim köyü camii güney cephesinden görünüm

Doğu cephesi; bahçe duvarı ile çevrelenen bölümdür. Boyama işlemleri ve pencere düzeni aynı şekilde devam etmektedir. Pencereler güneye daha yakın yapılmıştır. Kuzeye yakın kısmında ise ayakkabılık bölümüne açılan kapı yer almaktadır (Foto. 3.121).

Batı cephesi; boş bir araziye bakmaktadır. Diğer cephelerle aynı özelliklere sahiptir. Mahfil katına açılan bir pencere bulunmaktadır. Bu pencere kuzeybatı köşesinde yapıya bitişik bir şekilde yapılan minare kaidesine yakın yapılmıştır (Foto. 3.122).

Foto. 3.121. Keskin-Müsellim köyü camii doğu ve güney cephesinden görünüm

Foto. 3.122. Keskin-Müsellim köyü camii batı cephesinden görünüm

Minare

Caminin batı cephesinin kuzey köşesinde yer almaktadır. Sekizgen formlu, kesme taş kaide üzerine, yine taş malzeme ile devam gövde, petek ve tek şerefesi vardır. Kaidenin pabuç kısmı da sekizgen formdadır. Beyaz boya ile boyanmış gövde üzerinde belirli aralıklarla yapılmış renkli silmeler görülür. Gövde üzerinde çok küçük boyutta açılmış pencereler vardır. Şerefenin etrafı taş korkulukla çevrelenmiş ve üzerine Arapça olarak “Allah” lafzı yazılmıştır. Şerefe altında ise beş sıra kirpi saçak uygulaması bulunmaktadır. Kûlah ve alem metal malzemedden yapılmıştır. Minareye girilen kapı ise yanında yer alan metal merdivenlerden çıkıldıktan sonra kuzey tarafında yer almaktadır (Foto. 3.123).

Foto. 3.123. Keskin-Müsellim köyü camii minaresi

İç mekân

Doğu cephesinde yer alan kapıdan ayakkabılık bölümüne giriyoruz. Duvar boyunca ahşap ayakkabılıklar yer almaktadır. Solumuzda kalan duvarın tam ortasında ise harime açılan kapı bulunmaktadır. Harime girdiğimizde batı duvarında, alt ve üst kat pencere düzenini ve zemine yakın bir şekilde belirli aralıklarla yapılmış tesbih asılan küçük askılıkları görüyoruz. Üst kat pencerelerinin aralarında ise Arapça yazılı tablo asılıdır. Duvar boydan boya seramik ile kaplıdır (Foto. 3.124).

Foto. 3.124. Keskin-Müsellim köyü camii iç mekân batı duvarı

Güney duvarının, orta ekseninde mihrap yer almaktadır. Mihrabın batı köşesinde minber, doğu köşesinde vaaz kürsüsü bulunmaktadır. Pencere düzeni ve seramik kaplama bu duvarda da aynı düzendedir (Foto. 3.125).

Foto. 3.125. Keskin-Müsellim köyü camii iç mekân güney duvarı

Doğu duvarı, batı duvarı ile aynı özelliklere sahiptir. Pencere düzeni, tesbih askılıkları ve duvardaki aydınlatmalar bu kısımda da aynı şekilde bulunmaktadır (Foto. 3.126).

Kuzey duvarında ise, mahfil katı yer almaktadır. Mahfil katına çıkışı sağlayan merdiven doğu duvarına bitişik bir şekilde yapılmıştır. Orta ekseninde yer alan iki direk ile taşınmaktadır. (Foto. 3.127).

Foto. 3.126. Keskin- Müsellim köyü camii iç mekân doğu duvarı

Foto. 3.127. Keskin-Müsellim köyü camii iç mekân kuzey duvarı

Harim üzerini örten düz tavan strafor ile kaplanmıştır. Tavan da içeriği aydınlatma amaçlı avizeler bulunmaktadır. Mahfil katını taşıyan direklerin hizasında, harimin ortasına gelecek şekilde bulunan iki sütun yer almaktadır (Foto. 3.128).

Foto. 3.128. Keskin-Müsellim köyü camii harim tavanı

İç mekânda yer alan yapı elemanları;

Mihrap; güney duvarında orta ekseninde yer alır. Özgün değildir. Eskialibudak Köyü Camii mihrabı ile benzerlik göstermektedir. Aynı renkler ve desenler ile yapılmış seramik kaplamanın olduğunu görüyoruz. Kırmızı, yeşil, turkuaz ve lacivert renklerinin hâkim olduğu, yarım daire niş şeklinde sivri kemerlidir. Nişin her iki yanında ve alınlığında yer alan yazı kuşağında Arapça ile yazılmış ayetler bulunmaktadır. (Foto. 3.129).

Minber; harimin güneybatı köşesinde yer alır. Minber de mihrap ile aynı özelliklere sahiptir. Seramik ile kaplanmış minber, üzerinde kırmızı, yeşil, lacivert ve turkuaz renklerinin oluşturduğu çeşitli desenler görülmektedir. (Foto. 3.130).

Vaaz kürsüsü; harimin güneydoğu köşesinde yer alır. Yarım daire form şeklinde doğu ve güney duvarının birleştiği noktaya yapılmıştır. Alt kısmı ters külah, üst kısmı yarım daire şeklindedir. Bu vaaz kürsüsünün bir örneğini de Eskialibudak Köyü Camisinde görmüştük. Yapım şekli ve uygulanan seramik aynı özelliklere sahiptir. Minber de gördüğümüz renk ve desenler vaaz kürsüsünde aynı şekilde uygulanmıştır (Foto. 3.131).

Foto. 3.129. Müsellim köyü camii mihrabı

Foto. 3.130. Müsellim köyü camii minberi

Foto. 3.131. Keskin-Müsellim köyü camii vaaz kürsüsü

Süsleme programı

Dış cephelerde ve iç mekân duvarlarında herhangi bir süsleme programı görülmemektedir. Mihrap, minber ve vaaz kürsüsünde görülen süslemeler ise özgün olmayıp yeni yapılan uygulamalardır.

Tarihlendirme

Kaynaklarda da yapı hakkında bilgilere ulaşılamamaktadır. Fakat köy halkından edindiğimiz bilgilere göre, caminin çok eski tarihlerde yapıldığı ve köy mezarlığında bulunan eski mezar taşlarından yola çıkarak yapının 1800'li yıllarda yapılmış olabileceği belirtilmektedir. Yapım tarihine dair kesin bilgiler bilinmemektedir.

3.1.10. Ortasöken Köyü Camii

Çizim: 3.19

Fotoğraf: 3.132, 3.141

Yeri ve Konumu: Kırıkkale ilinin Keskin ilçesine bağlı olan Ortasöken Köyü, ilçeye 9 km. uzaklıktadır. Camii, köyün giriş kısmına yakın bir yerde konumlanmıştır.

İnceleme Tarihi: Mayıs 2018

Kullanımı: Günümüzde ibadete açıktır.

İnşa Tarihi: 19. yy.

Kitabesi: Yoktur.

Banisi: Bilinmemektedir.

Tescil Durumu: Tescilli değildir.

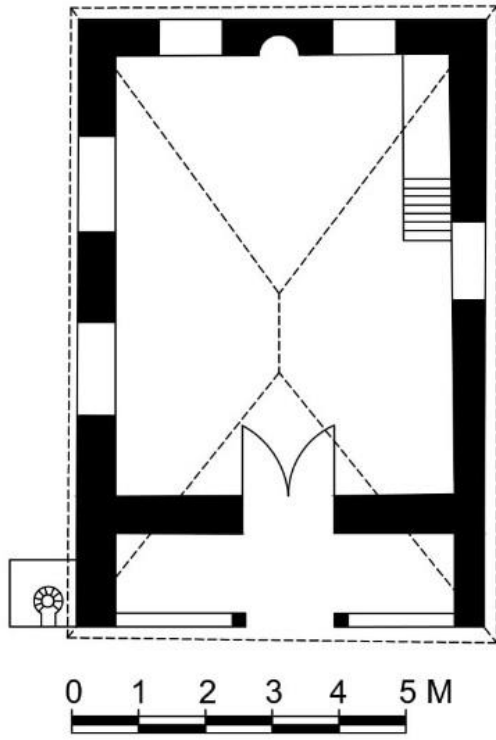
Geçirdiği onarımlar

Yaptığımız incelemelere göre, yapının dış cephelerinde ve iç mekânında sonrada yapılan yenilikler olduğu görülmektedir. Cephelerin yıkılan kısımlarında onarımlar ve boyama işlemleri yapılmıştır. İç mekânda da duvarlarda, yapı elemanlarında ve harim tavanında onarımlar yapıldığını görmekteyiz.

Yapının tanımı

Plan ve üst örtü sistemi

Ortasöken Köyü Camii, son cemaat yeri ve harim olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. 6.60x5.00 ölçülerinde dikdörtgen planlı bir yapıdır. Bahçe içerisinde yer alan caminin harim bölümüne giriş son cemaat yerindeki çift kanatlı bir kapıdan sağlanmaktadır. Harimin güney duvarında orta ekseninde mihrap yer alır. Güneybatı köşesinde minber bulunmaktadır. Son cemaat yeri üç bölümlü olup, yan kısımları kapalıdır. Minaresi, yapının doğu cephesinin kuzey köşesinde yer almaktadır. Camii, içten düz tavan, dıştan kırma çatı ile örtülüdür (Çizim 3.19).

Çizim 3.19. Ortasöken köyü camii plan çizimi (Elif Tosun)

Malzeme ve teknik

Caminin beden duvarları taş malzeme kullanılarak, yığma tekniğinde yapılmıştır. Günümüzde sıva üzerine boyalı vaziyettedir. Son cemaat yerinde ahşap direk ve ahşap tavan örtüsü görülmektedir. Harime girildiğinde, duvarlar boyalı ve yerden 1 m yüksekliğe kadar ahşap malzemenen lambri kaplıdır. Mihrap içinde boya ve lambri kullanıldığı görülür. Minberde ahşap malzeme ile yapılmıştır. Pencerelem pimapen malzeme ile yenilenmiştir. Tavan lambri görünümü plastik kaplamadır. Minare kaidesi taş malzemenen, gövde ve petek kısımları metal malzemenen yapılmıştır. Kıрма çatının üzerinde ise kiremit kaplama bulunmaktadır.

Cepheler

Kuzey cephesi; son cemaat yeri ve harim giriş kapısının yer aldığı bölümdür. Camii bahçe içerisinde yer aldığı için bu bölüm dar bir alanda kalmıştır. Harim giriş kapısı cephenin orta ekseninde yer alır. Kapı ile aynı doğrultuda yapılmış iki ahşap direk görülmektedir. Kapının sağ ve sol tarafı zeminden yüksekçe yapılmıştır. Bu bölümleri köy halkı halı ve minderle düzenleyerek oturma yerine çevirmiştir. Son cemaat yerinin tavanı ahşap direklerin yatay biçimde konulması ile yapılarak kapatılmıştır. Bu bölüm özgünlüğünü korumaktadır (Foto. 3.132).

Foto. 3.132. Keskin-Ortasöken köyü camii kuzey cephesinden görünüm

Güney cephesi; yola bakan bölümdür. Dikdörtgen pencere açıklığı görülmektedir (Foto. 3.133).

Doğu cephesi; minare kaidesi ve dikdörtgen pencere açıklığı bulunmaktadır (Foto. 3.134).

Batı cephesi; bu bölüm bahçe içerisinde bulunan ev ile yan yana yapıldığı için geçiş bölümü bulunmamaktadır. Bir pencere açıklığı vardır.

Foto. 3.133. Keskin-Ortasöken köyü camii güney cephesinden görünüm

Foto. 3.134. Keskin-Ortasöken köyü camii doğu cephesinden görünüm

Minare

Caminin doğu cephesinin kuzey köşesinde yer alır. Duvara bitişik bir şekilde yapılmıştır. Taş malzemedeki kare kaideli minarenin gövdesi ve petek kısmı yenilenmiştir. Kaidenin dışı da sıva üzerine boyalıdır. Gövde, petek ve külah metal malzeme ile yapılmıştır (Foto. 3.135).

Foto. 3.135. Keskin Ortasöken köyü camii minaresi

İç mekân

Son cemaat yerinde bulunan harim kapısından girdiğimizde batı duvarında, kitaplık, askılık, cami ile ilgili kağıtların asılı olduğu tablo ve camiye ait eşyalar olduğu görülmektedir. Bu duvarda bir pencere yer alır (Foto. 3.136).

Foto. 3.136. Keskin-Ortasöken köyü camii iç mekân batı duvarı

Güney duvarı, orta ekseninde mihrap yer alır. Mihrabın batı köşesinde minber bulunmaktadır. Mihrabın üzerinde ayet yazılı bir tablo ve mihrap nişinin iki yanında pencere vardır (Foto. 3.137).

Doğu duvarında ise, iki pencere düzeni ve ayet yazılı tablolar yer almaktadır. İçeriği ısıtmak amaçlı kullanılan sobanın borusu da bu duvardan dışarıya çıkmaktadır (Foto. 3.138).

Foto. 3.137. Keskin-Ortasöken köyü camii iç mekân güney duvarı

Foto. 3.138. Keskin-Ortasöken köyü camii iç mekân doğu duvarı

Kuzey duvarında, harim kapısı ve yanlarında asılı olan tablolar görülmektedir. Soba bu duvarın hemen önüne kurulmuştur (Foto. 3.139). Harim tavanı düz dam şeklinde örtülmüştür. Lambri görünümlü plastik tavanda, içeriği aydınlatma amaçlı kullanılan bir adet avize yer almaktadır.

Foto. 3.139. Keskin-Ortasöken köyü camii iç mekân kuzey duvarı

İç mekânda yer alan yapı elemanları;

Mihrap, yarım daire niş şeklinde duvara oyularak yapılmıştır. Sade bir görünümde olan mihrap nişinin içi, yerden 1 m kadar yükseklikte lambri ile kaplıdır. Geriye kalan kısım ise sıva üzerine boyanmıştır. Mihraba çerçeve görünümü verecek şekilde etrafına da lambri ile kaplama yapılmıştır (Foto. 3.140).

Minber, mihrabın batı köşesinde yer almaktadır. Ahşap malzemedendir yapılmıştır. Süpürgelik ve aynalık kısmı bütün bir şekilde yapılmıştır. Yatay ve çapraz biçimde yerleştirilen ahşap bölmelerin meydana getirdiği bölüm üzerinde herhangi bir süsleme görülmemektedir. Korkuluk ise, yatay şekilde uzanan ahşap bölmenin üzerinde içi boşaltılmış üçgen boşluklardan oluşmaktadır. Geçit bölümü yeni malzeme ile kapatılmıştır. Ahşap ve cam malzeme kullanılarak yapılmış dolap bulunmaktadır. Kapı ayet yazılı yeşil bir örtü ile kapatılmıştır. Kapı alınlığında Besmele yazılı bir tablo asılıdır (Foto. 3.141). Vaaz kürsüsü yoktur.

Foto. 3.140. Ortasöken köyü camii mihrabı

Foto. 3.141. Ortasöken köyü camii minberi

Süsleme programı

Dış cepheler ve iç mekân sade bırakılmıştır. Süsleme görülmemektedir.

Tarihlendirme

Kaynaklarda da adı geçmeyen yapının ne zaman yapıldığına dair de bilgiler bulunmamaktadır. Fakat bu camii de diğer köy camileri ile benzer üslup özellikleri (plan, malzeme ve süsleme) gösterdiği için yapıyı 19. yy. a tarihlendirmekteyiz.

3.2. Tekke

3.2.1. Haydar Sultan Tekke ve Türbesi

Çizim: 3.20

Fotoğraf: 3.142, 3.155

Yeri ve Konumu: Keskin ilçesine bağlı olan Haydar Sultan Köyü'nde, Böyrek Dağları'nın eteklerinde köye 500 m kadar uzaklıkta yer almaktadır.

İnceleme Tarihi: Mayıs 2018

Kullanımı: Günümüzde ziyarete açıktır.

İnşa Tarihi: 20. yy.

Kitabesi: Tekkenin etrafına sonradan inşa edilen bahçe duvarının üzerinde, giriş kapısının yanında iki adet kitabe yer almaktadır.

Kitabelerden birincisinin okunuşu;

Maksudi Mir Halim'in eyleki celb-i rıza
İtdi Sultan Haydarab kurbünde bir hayr-ı gadir
Mazhar oldı himmet-i piran ile bu hayra kim
Ya'ni makbul ide Hazret-i Rabbul-alemin
Öyle bir mescit ki olmuş her musalli aşıkı
Sad hezar ta'zim ile olanlar anında mukim
Revzen-i meftuha reşk eyleyüb şems ü kamer
Eyleyüp subh u mesa ... .. müstakim
Seni gördü de bir zat düşdi tarihine şefik
Yaptın iş bu ..... Abdulhalim
Nemkahu Mahmud Celaledin (Foto. 3.142)⁴³

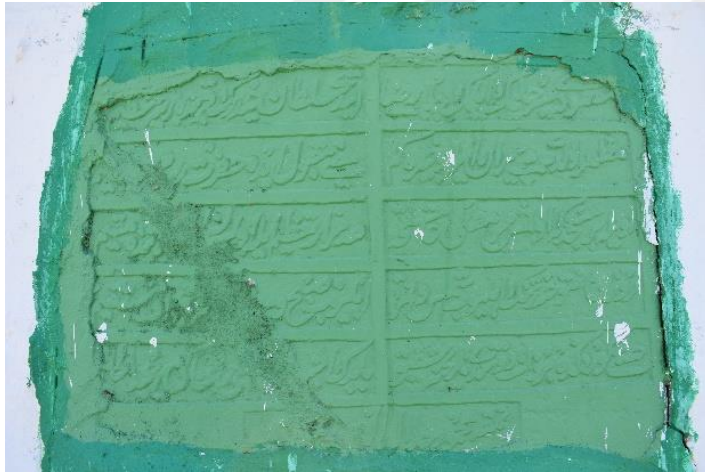

Foto. 3.142. Keskin-Haydar Sultan tekkesi birinci kitabe

İkinci kitabe ise burada inşa edilen çeşmeye aittir. Kitabe metni ise;

..... olsa seza misli adim
...hiç görmemişti böyle bir ecr-i azim
....huş eyle heb teşne-gane ...
Arzu olundukda olsunlar du'ada müstakim
Gel yetiş imdada al-i ruhaniyet haydar ...

⁴³ Sakallı, B. (1995). *Tarih ve kültürüyle Keskin*. Kırıkkale, s. 67.

Oldı gönlüm taşının bir ... gamda mukim
Afiyetle iç suyundan it dua banisine
Mazhar-ı eltafi itsün daima Rabb-ı ...
Kadri tarih-i hameden
Eyledi icra işbu çeşmeyi mir ... (Foto. 3.143)⁴⁴

Foto. 3.143. Keskin-Haydar Sultan tekkesi ikinci kitabe

Kitabeler harap durumda olduğu için okunamayan bölümleri bulunmaktadır. Tarih kısımları belirgin değildir. Kitabede Haydar Sultan'ın burada olduğunu ve tekke içerisinde bir mescit olup orada namaz kılanların âşık olduğu gibi anlamlar yer almaktadır. Tarih yazıldığı belirtilen bölümler olduğu yazı içerisinde belirtilmiş fakat tahrip olmasından dolayı okunamamıştır.

Banisi: Bilinmemektedir.

Tescil Durumu: Tescilli değildir.

Geçirdiği onarımlar

Günümüzdeki durumu göz önüne alındığında tamamen yenilenmiş olan bir türbesi bulunmaktadır. İlk inşasına dair bilginiz olmadığı için kaynaklara göre, türbe düz beton bir

---

⁴⁴ Sakallı, a.g.e., s. 69.

üst örtü ile örtülü iken sonradan sivri külah örtü ile kapatılarak onarım yapıldığı belirtilmiştir.⁴⁵

Haydar Sultan tekkesi

Günümüzdeki tekkeye kuzeyde bulunan bahçe kapısından girilmektedir. Bahçe kapısından girdiğimizde sağ (batı) tarafta oturma sıraları, abdest çeşmesi ve orta alanda mezarlar bulunur. Bu bölümler sonradan yapılmış ve yenilenmiştir. Sol (doğu) tarafımızda ise küçük bir oda vardır. Bahçe kapısından girildiğinde karşımızda türbe ve türbenin batısında deliler kuyusunun yer aldığını görmekteyiz. (Foto. 3.144).

Foto. 3.144. Haydar Sultan tekkesi genel görünüm

Haydar Sultan türbesi

Yapının tanımı

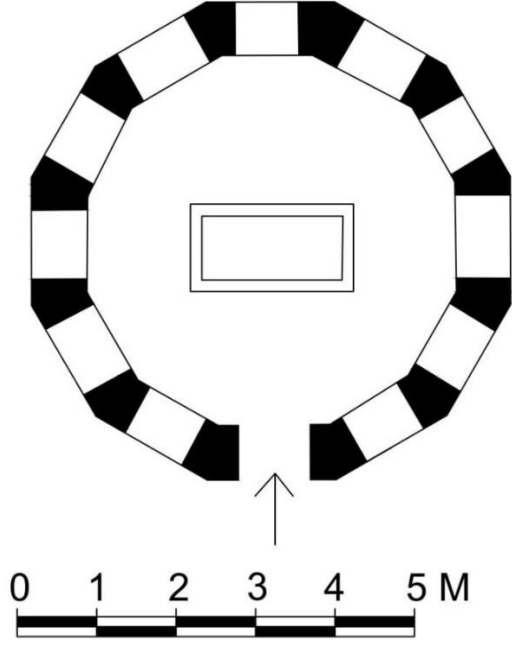
Plan ve üst örtü sistemi

Türbe günümüz koşullarına göre tamamen yenilenmiş durumdadır. Ongen bir plana sahiptir. Her cephesinde pencere açıklığı bulunmaktadır. Türbe içten ve dıştan basık bir

---

⁴⁵ Sakallı, a.g.e., s. 69.

kubbe ile örtülüdür. Üst örtünün etrafı kademeli saçak şeklinde yapılmıştır (Çizim 3.20), (Foto. 3.145).

Çizim 3.20. Haydar Sultan türbesi plan çizimi (Elif Tosun)

Foto. 3.145. Keskin-Haydar Sultan türbesi

Malzeme ve teknik

Kesme taş ve mermer malzeme kullanılmıştır. Cephelerde yer alan sütunlarda kırmızı ve yeşil renk boya kullanılmıştır. Kubbenin iç kısmı sıva üzerine boyalıdır. Kubbenin dışı ise kurşun kaplamadır. Türbe giriş kapısının metal malzeme kullanılarak yapılmıştır.

Cepheler

Çokgen planda olan türbenin dış kısmında sütunlar kullanılarak cepheye hareketlilik kazandırılmıştır. Cephenin siyah renkte mermer kaide kısmı ve onun üzerine beyaz renkte kesme taş kullanılarak duvar örülmüştür. Bu bölümün üst kısmı ise yeşil ve kırmızı renkli sütunlar arasında pencerelerden oluşmaktadır. Pencerelerin alt ve üst kısımları yarım daire kemerli olup camların üzerine vitray uygulaması yapılmıştır. Pencerelerin olduğu bölüm cephenin orta kısmını meydana getirmektedir. Cephenin üst kısmı ise kademeli bir saçak ve kubbe ile son bulmaktadır.

İç mekân

Tek kanatlı kapıdan sandukanın olduğu bölüme girilmektedir. Sandukanın etrafında Hz. Ali'nin kılıcı ve fotoğraflarının olduğu tablolar ve kitaplar yer almaktadır. Sanduka önceleri ahşap iken, yapılan onarımlarla dışı betonarme malzeme ile kaplanmıştır. İç mekân beden duvarları beyaz renkte, kubbe içi ise yeşil renkte boyalıdır. Kubbe ortasında bir avize yer alır. Zeminde halıfleks üzerinde halılar serilidir (Foto. 3.146, 3.147, 3.148, 3.149, 3.150).

Foto. 3.146. Keskin-Haydar Sultan türbe giriş kapısı

Foto. 147. Keskin-Haydar Sultan türbesi sandukadan görünüm

Foto. 3.148. Keskin-Haydar Sultan türbesi iç mekândan detay

Foto. 3.149. Keskin-Haydar Sultan türbesi iç mekân pencerelerden detay

Foto. 3.150. Keskin-Haydar Sultan türbesi kubbe içinden görünüm

Süsleme programı

Türbenin dış cephesinde ve iç mekân beden duvarlarında süsleme bulunmamaktadır. Cepheledeki sütunların renkli boyanması ve pencerelerdeki vitraylar dikkat çekici özelliktedir.

Cam Süsleme: Türbe camları üzerine uygulanmıştır. Turkuaz, mavi, kırmızı, sarı, yeşil ve mor renkleri kullanılarak süslemeler yapılmıştır (Foto. 3.151).

Foto. 3.151. Keskin-Haydar Sultan türbesi vitray süslemelerden detay

Haydar Sultan tekkesi deliler kuyusu

Deliler kuyusunun tarihlendirmesi

Köy halkından edindiğimiz bilgilere göre, Haydar Sultan bölgeye İslamiyet'i yaymak için geldiği dönemde burada bir kıza âşık olmuş ve kızın ailesi tarafından cezalandırılmak üzere kuyuya atılmıştır. 7 sene boyunca kuyuda kalan Haydar Sultan devamlı ağlayıp dua etmiş. Dönemin büyük mutasavvıflarından olan Hoca Ahmet Yesevi'nin oğlu olduğu bilinen Haydar Sultan babasının görevlendirdiği kişiler tarafından bu kuyudan kurtarılmış. Köy halkının inancına göre Haydar Sultan'ın gözyaşlarının ve nefesinin bu kuyu içerisinde kaldığı ve iyileşmek için gelenlerin şifa bulduğu yönündedir. Civar köylerden ve şehirlerden birçok kişinin çocuk sahibi olmak ve sinir hastalıklarından kurtulmak için buraya geldiği bilinmektedir. Hoca Ahmet Yesevi'nin kuyu için; "savaş zamanında suyunun çekilmesi ve hastalar için şifa olsun" yönünde dua ettiğine

inanılmaktadır. Kıbrıs hareketinin olduğu dönemde kuyu suyunun çekildiği ve sonradan yükseldiği söylenmektedir.⁴⁶

Kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre, Haydar Sultan'ın kafirlerle yaptığı savaşta esir edilerek kuyuda hapsedilip çile çektiği ve daha sonra oğlunun esir edildiğini öğrenen babasının onu kurtarıp Türkistan'a götürdüğü belirtilmiştir.⁴⁷

Kâtip Çelebi'nin Cihannüma adlı eserinde ise; “ve bu Engürü (Ankara) semtinde bir garip şey naklederler ki, Engürü 'nün şark (doğu) ında Kızılırmak'ın beri tarafına karip (yakın) harap bir kilise vardır. Anda bir kuyu vardır. Suyu yoktur. İsmine Deliler Kuyusu derler. Deli olan kimseyi ol kuyuya kefeni ile götürürler. Oraya vardıktan ol kuyuya baktırırlar. Ol deli kuyuya bakarken ya ölür yahut ol marazdan (hastalıktan) kurtulur. Engürü halkında meşhurdur. Hatta ol kuyu etrafında bir azim (büyük) mezaristan vardır. Deliler Mezarlığı derler. Sağ kimse baksa asla bir şey görmez ve asla zarar olmaz. Ancak, kibrit kokusuna benzer bir rahiya (koku) neşreder.” Tarih, 1145 diye geçmektedir.⁴⁸

Osmanlı arşiv vesikasında; Kırşehir Sancağı 139 numaralı Tapu Tahrir Defteri'nde, Kırşehir Sancağına bağlı Konur Kazası'nın Haydari Karyesindeki (bugünkü Haydar Sultan Köyü) bazı kimselerden şeyh diye bahsedilir.⁴⁹ Yine buradaki vakıf ve zaviyelerden söz edilir. Bu belgeye göre bölgenin eski ve tarihi özelliğini yansıtan önemli delil olduğu belirtilmiştir.

Deliler Kuyusu; türbenin batısında yer alan avlunun içerisinde yer almaktadır. Etrafı duvarlarla çevrili 50 cm. çapında bir kuyu bileziği onun altında ise 60*60 cm lik kare bir kuyudur.⁵⁰ Kuyu ağzı beton kaplamalarla yükseltilmiş ve derinliği 1,5 m kadardır. Kuyu içerisindeki su devamlı kaynar durumdadır. Tedavi amaçlı gelen hastalar önce türbeyi ziyaret edip daha sonra kuyunun kokusunu içlerine çekmektedir (Foto. 3.152, 3.153, 3.154).

⁴⁶ Bu bilgiler Haydardede Köyünde yaşayan kişilere sorularak elde edilmiştir.

⁴⁷ Sakallı, B. (2001). *Kırıkkale'nin tarihi yerleri*. Ankara: Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi (KATAM) Yayını, s. 19.

⁴⁸ Sakallı, a.g.e., s.20

⁴⁹ Sakallı, a.g.e., s. 21.

⁵⁰ Sakallı, B. (1995). *Tarih ve kültürüyle Keskin*. Kırıkkale, s. 69.

Foto. 3.152. Keskin-Haydar Sultan türbesi deliler kuyusunun avlusu

Foto. 3.153. Keskin-Haydar Sultan türbesi deliler kuyusunun etrafı

Foto. 3.154. Keskin-Haydar Sultan türbesi deliler kuyusu

Kaynaklarda, 1925 yılında tekke ve türbeler kapatılıncaya kadar burada tedavi işlemlerine yardımcı olan görevlilerin bulunduğu ve her isteyeniyi kuyuya baktırdıkları

belirtilmiş. Fakat türbelerin kapatılmasıyla buradaki kuyunun da taşla doldurulmuş ve Haydar Sultan Vakfı'na ait türbe eşyalarıyla Vakıflar tarafından buradan götürülmüş. Sonradan tekrar tedavi işlemleri köydeki birkaç aile tarafından başlatılmış ve türbedarlık ile birlikte yürütülmeye devam etmiş.⁵¹

Haydar Sultan tekkesi çeşme

Çeşme ortadan tamamen kalkmıştır. Yalnızca kitabesi günümüze ulaşmıştır.

Haydar Sultan tekkesi haziresi

Hazirede birçok mezar taşı vardır. Üzerlerindeki 19. yy. ve 20. yy. a ait tarihler bulunmaktadır. En erken tarihli mezar taşı 19. yy. a aittir (Foto. 3.155).

Foto. 3.155. Keskin-Haydar Sultan türbesi hazireden görünüm

Tarihlendirme

Geç Roma ya da Erken Bizans dönemlerinde var olan bir manastır üzerine inşa edilen Haydar Sultan Tekkesi türbe, hazire, çeşme ve kuyudan ibarettir. Yapılan onarımlarla özgünlüğünü kaybeden tekkeden günümüze türbe, “Deliler Kuyusu” adı verilen kuyu ve iki kitabe kalmıştır. Kitabe üzerindeki tarih okunamadığı için kesin tarihlendirme yapılamamaktadır. Günümüzdeki türbe tamamen yenilenmiş bir yapı olduğu için 20. yy. a tarihlendirme yapılmıştır.

⁵¹ Sakallı, B. (1995). *Tarih ve kültürüyle Keskin*. Kırıkkale, s. 69.

3.3. Türbeler

3.3.1. Cinali Köyü Himmet (Ümmet) Dede Kümbeti

Çizim: 3.21

Fotoğraf: 3.156, 3.158

Yeri ve Konumu: Keskin ilçesine bağlı olan Cinali köyüne ait mezarlığın içinde yer almaktadır.

İnceleme Tarihi: Mayıs 2018

Kullanımı: Günümüzde ziyarete açıktır.

İnşa Tarihi: 19. yy.

Kitabesi: Yoktur.

Banisi: Bilinmemektedir.

Tescil Durumu: Tescilli değildir.

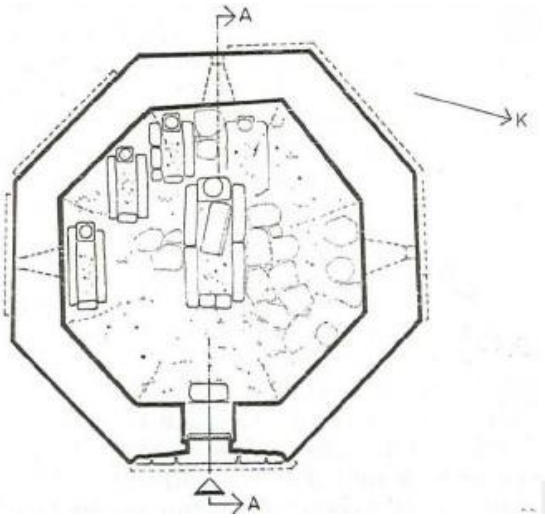
Geçirdiği onarımlar

19. yy. a tarihlendirilen yapının, ilk inşa dönemine ait bilgileri bulunmadığından zaman içerisinde nasıl bir değişim gösterdiği hakkında bilgi sahibi değiliz. Günümüzdeki halini göz önüne alacak olursak oldukça bakımsız olan türbenin onarım görmediğini söyleyebiliriz. Yapının özgün özelliklerine bağlı kalınarak onarım görmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Yapının tanımı

Plan ve üst örtü sistemi

Sekizgen planda yapılan kümbetin duvarları özensiz biçimde, birbirinden farklı ölçülerde yapılmıştır. Giriş kapısı üç dilimli bir şekilde yapılmış olup doğuda yer alır. Kümbet içten kubbe, dıştan ise sekiz dilimli piramidal çatı ile örtülüdür (Çizim 3.21), (Foto. 3.156).

Çizim 3.21. Cinali köyü Himmet Dede kümbeti planı O.C. Tuncer'den⁵²

Foto. 3.156. Keskin-Cinali köyü Himmet Dede kümbeti genel görünüm

⁵² Tuncer, O. C. (1992). *Anadolu kümbetleri*. Ankara.

Malzeme ve teknik

Türbe beden duvarları moloz taş malzeme ile yığma tekniğinde yapılmıştır. Kapı önündeki eşik taşında mermer, kubbe içerisinde tuğla malzeme kullanıldığı görülmektedir. Türbe kapısı ahşap malzemedendir yapılmıştır.

İç mekân

Mezar kısmı girişten 50 cm aşağıda kalmaktadır. İç kısımda Himmet Dede'nin haricinde üç ayrı mezar daha olduğu bilinmektedir. Fakat bu mezarların yerleri belli değildir. Bunun sebebi de herhangi bir onarım yapılmayıp harap bir şekilde bırakılmasından kaynaklanmaktadır (Foto. 3.157).

Foto. 3.157. Keskin-Cinali köyü Himmet Dede kümbeti iç mekân mezar bölümü

Kubbe beden duvarlarına oturmaktadır. Günümüzde konik külah ve beden duvarlarının bir kısmı yıkılmış durumdadır (Foto. 3.158).

Foto. 3.158. Keskin-Cinali köyü Himmet Dede kümbeti içten ve dıştan örtü düzeni

Süsleme programı

Sade taş duvar örgüsüyle karşımıza çıkan kümbette herhangi bir süsleme programı görülmemektedir.

Tarihlendirme

Araştırmacı O. Cezmi Tuncer yapının 19. yy. da yapılmış olduğunu, fakat daha eski tarihlerde burada bir türbenin mevcut olabileceğini belirtmiştir. Ayrıca 19. yy. da yöredeki ustalar tarafından tamir edilmiş olabileceği ihtimali de düşünülmektedir.⁵³

3.3.2. Konur Köyü Ali Dede Türbesi

Çizim: 3.22

Fotoğraf: 3.159, 3.165

Yeri ve Konumu: Keskin ilçesine bağlı olan Konur Köyünde yer almaktadır. Konur Köyü ilçeye 14 km. uzaklıktadır.

İnceleme Tarihi: Mayıs 2018

Kullanımı: Günümüzde ziyarete açıktır.

İnşa Tarihi: 19. yy.

Kitabesi: Yoktur.

Banisi: Haydar Can Karabacak tarafından yaptırılmıştır.

Tescil Durumu: Tescilli değildir.

---

⁵³ Sakallı, a.g.e., s. 21 .

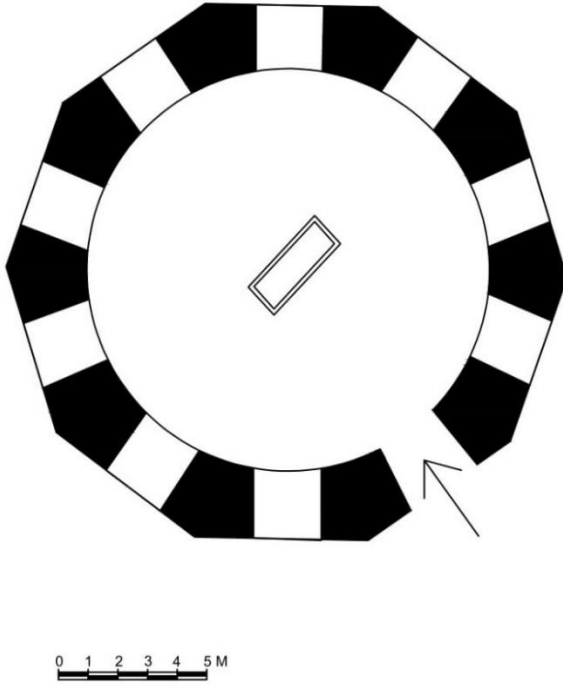
Geçirdiği onarımlar

Türbenin ilk inşa özellikleri hakkında bilgimiz yoktur. Günümüz koşullarına göre yapıldığını görmekteyiz.

Yapının tanımı

Plan ve üst örtü sistemi

Konur Köyü mezarlığının içinde yer alan türbe, ongen bir plana sahiptir. Her cephesinde pencere açıklığı bulunmaktadır. Kubbe ile örtülüdür (Çizim 3.22), (Foto. 3.159).

Çizim 3.22. Konur Ali Dede türbesi planı (Elif Tosun)

Foto. 3.159. Keskin-Konur köyü Ali Dede türbesi

Malzeme ve Teknik

Türbe beden duvarı mermer kaplama ile inşa edilmiştir. İç mekânda beden duvarlarının üzerinde ve kubbe içerisinde mozaik malzeme ile kaplama görülmektedir. Pencerele PVC malzeme, kapıda ise metal malzeme kullanılmıştır.

Cepheler

Cepheler sade bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Beyaz renkte mermer işçiliğinin devam ettiği cephenin üst kısmında lacivert renkte mozaikle kaplanmış saçak kısmı bulunmaktadır. Saçağın üstünde yer alan kubbe de bu kısım ile bütünleşerek aynı renkte mozaik kaplama ile görülmektedir. Saçağın alt kısmında ise yuvarlak kemerli pencere sırası yer alır. Giriş kapısı üzerinde kimin yaptırdığını yazan dikdörtgen bir levha bulunmaktadır (Foto. 3.160, 3.161).

Foto. 3.160. Keskin-Konur köyü Ali Dede türbesi genel görünüm

Foto. 3.161. Keskin-Konur köyü Ali Dede türbesi giriş kapısı detay

İç mekân

Yeşil renkte metal kapı, sandukalı bölüme açılmaktadır. Oldukça küçük ölçekli bir iç mekânı bulunmaktadır. Beden duvarları ve kubbe içi yeşil renkte mozaikler ile kaplanmıştır. Pencere sırasının üst kısmında beyaz zemin üzerine yeşil renkte mozaik ile Ali Dede Türbesi yazmaktadır. Yazının etrafında lacivert renkte mozaik ile çerçeve bulunmaktadır. Kubbe beden duvarına oturmaktadır. Zemin halı ile kaplanmıştır.

Sandukanın dışı ise mermer ile çevrilmiştir. Sandukanın etrafında sandalye ve oturma minderleri yer alır (Foto. 3.162, 3.163, 3.164, 3.165).

Foto. 3.162. Keskin-Konur köyü Ali Dede türbesi iç mekân

Foto. 3.163. Keskin-Konur köyü Ali Dede türbesi sandukadan görünüm

Foto. 3.164. Keskin-Konur köyü Ali Dede türbesi iç mekândan detay

Foto. 3.165. Keskin-Konur köyü Ali Dede türbesi iç mekân

Süsleme programı

Ali Dede Türbesi dış cepheler ve iç mekân açısından sade bırakılmıştır. Süsleme görülmemektedir.

Tarihlendirme

Ali Dede Türbesi hakkında herhangi bir yazılı kaynağa ulaşamamıştır. Fakat köy halkından edindiğimiz bilgilere göre, Haydar Sultan, Hasan Dede ve Ali Dede'nin kardeş oldukları ve aynı dönemlerde Anadolu'ya İslamiyet'i yaymak amacı ile gönderildikleri bilinmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda türbenin 19. yy. ya da yapılmış olabileceğini düşünmekteyiz. Fakat türbe kapısının üzerindeki kitabede 2007 tarihi bulunmaktadır. Tarihe göre yapının bu yıllarda onarım görmüş olabileceğini anlamaktayız.

3.4. eşmeler

3.4.1. At eşmesi

Çizim: 3.23

Fotoğraf: 3.166, 3.167

Yeri ve Konumu: Keskin ilçe merkezinde Yenice Mahallesi, Yozgat Caddesi üzerinde yer almaktadır.

İnceleme Tarihi: Mayıs 2018

Kullanımı: Günümüzde kullanılmaktadır.

İnşa Tarihi: 1872 (19. yy.) yılında yapıldığı bilinmektedir.

Kitabesi: Kaynaklarda eşme cephesinde mermer bir kitabesi olduğu fakat onarımlardan sonra kaldırıldığı belirtilmiştir. Kitabenin okunabilen kısımlarında Grekçe bir yazı bulunmuştur. Yazının evirisi ise;

“Susamış olan Talhar bilgeliğinin inceliğiyle susamışlara kesilmez bir deva için bu çeşmeyi inşa etti⁵⁴” dir.

Banisi: Bilinmemektedir.

Tescil Durumu: Tescilli değildir.

Geçirdiği onarımlar

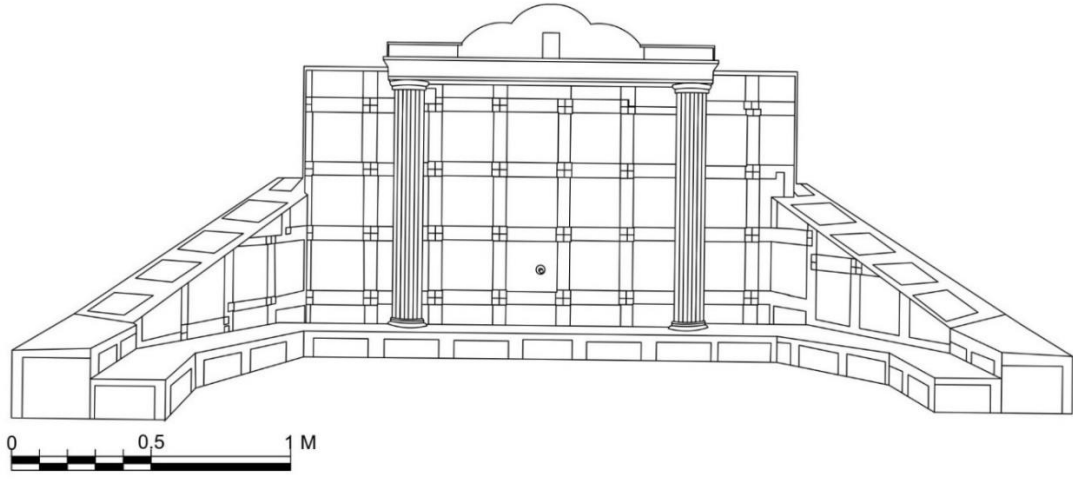
Günümüzdeki yapı tamamen yenilenmiş bir çeşmedir.

Yapının tanımı

Anayol üzerinde bulunan çeşmenin ayna taşı dikdörtgen formdadır. Musluğun takılı olduğu ayna taşının her iki yanında da birbirine simetrik bir şekilde yapılmış olan aşağı doğru meyilli yan duvarlar bulunmaktadır. Yan duvarların önünü çevreleyen oturma sekileri vardır. eşme duvarının tam ortasında sundurma şeklinde bir bölüm yer almaktadır. Sundurmanın kademeli bir alınlığı bulunmaktadır. Sundurmayı tutan iki sütun vardır (Foto. 3.167, 3.168), (Çizim 3.23).

---

⁵⁴ Saluk, Y. (2016). *Kırıkkale Keskin'in kültür mirası Orta Anadolu'da bir belgeleme ve koruma alışması*. İstanbul: Literatür Yayınları, s. 117

Çizim 3.23. At çeşmesi cephesi (Elif Tosun)

Foto. 3.166. Keskin at çeşmesi

Foto. 3.167. Keskin at çeşmesi

Malzeme ve Teknik

Çeşmenin sundurmasında dökülen kısımlardan anladığımız kadarıyla yapımında moloz taş kullanıldığını görmekteyiz. Onarılan kısımlarında tuğla ve cepesinde fayans kullanılmıştır. Yığma tekniğinde yapılmıştır.

Süsleme Programı

Çeşme üzerinde süsleme görülmemektedir.

Tarihlendirme

Yapının kesin olarak ne zaman inşa edildiğine dair bilgimiz yoktur. Üzerinde bulunan kitabesinde tarih bulunmadığı için ve inşa edildiği ilk haline dair özellikleri olmadığı için kesin bir tarihlendirme yapamıyoruz. Günümüzde oldukça yenilenmiş durumda olduğu için 20. yy. yapısı olarak değerlendirmekteyiz.

3.4.2. Gümüşgen Çeşmesi

Çizim: 3.24

Fotoğraf: 3.168

Yeri ve Konumu: Keskin ilçe merkezinde Bozkurt Mahallesi Aile Sağlığı Merkezi'nin doğu cephesinin önünden geçen yol üzerinde bulunmaktadır.

İnceleme Tarihi: Mayıs 2018

Kullanımı: Günümüzde çamaşır yıkamak ve hayvanların su ihtiyacı için kullanılmaktadır.

İnşa Tarihi: 19. yy.

Kitabesi: Yoktur.

Banisi: Bilinmemektedir.

Tescil Durumu: Tescilli değildir.

Geçirdiği onarımlar

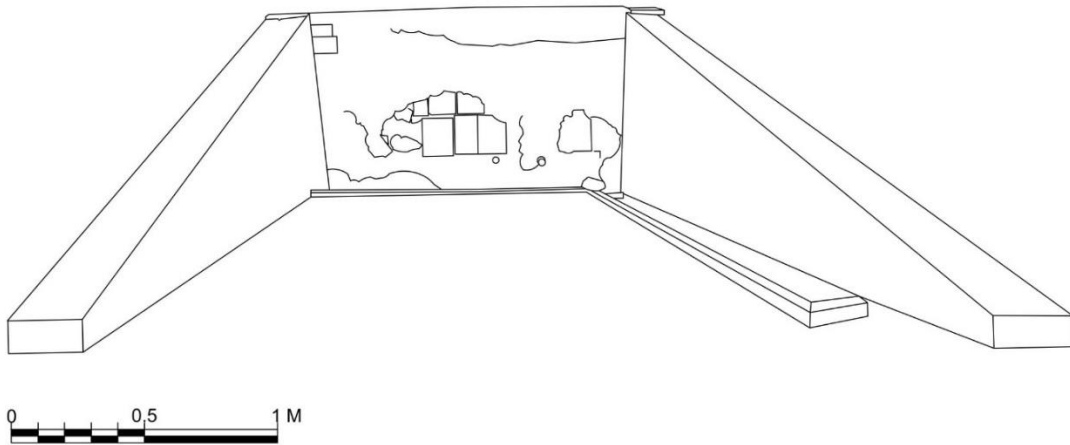
Çeşme herhangi bir onarım görmemiş ve günümüzde oldukça bakımsız bir durumdadır.

Yapının tanımı

İsmi eski dönemlerde çıkarılın simli kurşun madeninden almaktadır.⁵⁵ Anayolun alt kısmında kalan çeşmenin ayna taşı toprağa gömülü bir şekilde yapılmış dikdörtgen formdadır. Çeşmenin iki yanında da yol hizasından başlayıp aşağıya doğru inen meyilli duvar örgüsü bulunmaktadır (Foto. 3.168), (Çizim 3.24).

Foto. 3.168. Keskin Gümüşgen çeşmesi

Çizim 3.24. Gümüşgen çeşmesi cephesi (Elif Tosun)

⁵⁵ Saluk, Y. (2016). *Kırıkkale Keskin'in kültür mirası Orta Anadolu'da bir belgeleme ve koruma çalışması*, İstanbul: Literatür Yayınları, s. 118.

Malzeme ve teknik

Moloz taş ve kırmızı taş malzeme kullanılarak yığma tekniğinde yapılmıştır. Duvar cephesine harç sıva uygulanmıştır. Bazı bölümlerin sıvası dökülmüş vaziyettedir. Bu bölümlerde de onarım yapılmadığı görülmektedir.

Süsleme programı

Çeşme üzerinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Tarihlendirme

Kaynaklarda da adı geçen Gümüşgen Çeşmesinin ne zaman yapıldığına dair kesin bir bilgi yoktur. Dökülen kısımlardan anladığımız kadarıyla kullanılan kırmızı taş malzemenin 19 yy. sonu-20 yy. başlarında yapılan diğer yapılarda da kullanılması çeşmenin de bu yıllarda yapılmış olabileceğini göstermektedir.

3.4.3. Gündoğdu Çeşmesi

Çizim: 3.25

Fotoğraf: 3.169

Yeri ve Konumu: Keskin ilçe merkezinde yer almaktadır.

İnceleme Tarihi: Mayıs 2018

Kullanımı: Günümüzde kullanılmaktadır.

İnşa Tarihi: 20. yy.

Kitabesi: Yoktur.

Banisi: Bilinmemektedir.

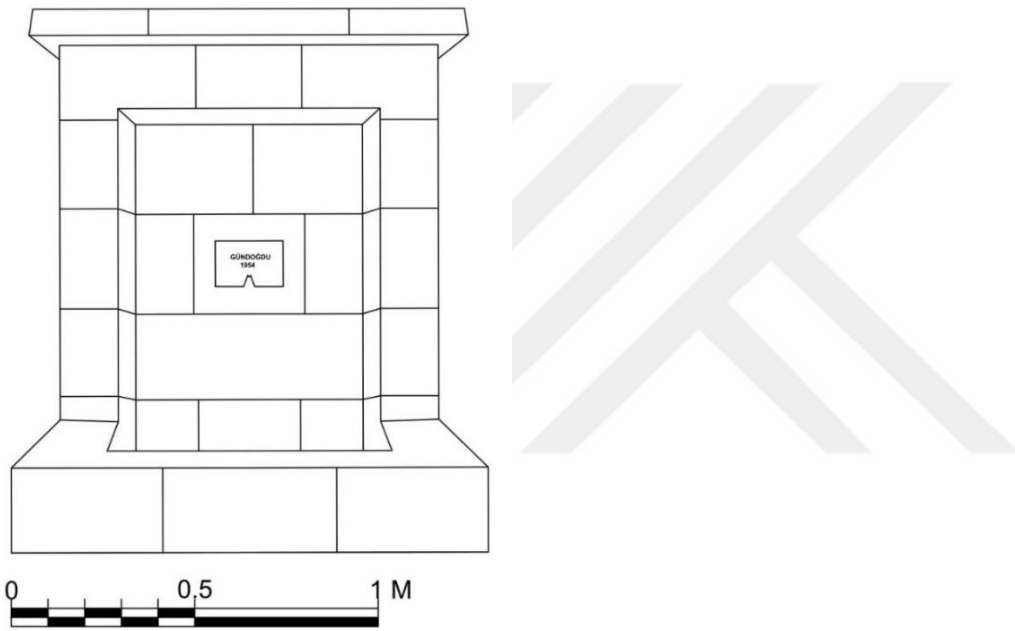
Tescil Durumu: Tescilli değildir.

Geçirdiği onarımlar

Çeşmenin herhangi bir onarım geçirdiğine dair bilgi sahibi değiliz.

Yapının tanımı

Yol kenarında inşa edilmiş olan çeşmenin ön yüzü yola bakmaktadır. Boyuna dikdörtgen formda olan çeşmenin ayna taşının ortasında dikdörtgen bir pano ve panonun hemen altında musluk yer almaktadır. Dikdörtgen panonun içerisinde ise “Gündoğdu 1954” yazmaktadır. Üzerindeki tarihten dolayı çeşmenin bu yılda yapılmış olabileceğini düşünmekteyiz. Su yalağının etrafı da bir sıra kesme taş ile çevrilmiştir. Çeşmenin üst kısmı ise dışarıya taşırılmış bir şekilde yapılmıştır (Çizim 3.25), (Foto. 3.169).

Çizim 3.25. Gündoğdu çeşmesi cephesi (Elif Tosun)

Foto. 3.169. Keskin Gündoğdu çeşmesi

Malzeme ve teknik

Kırmızı Ankara taşından, yığma tekniğinde yapılmıştır.

Süsleme programı

Çeşme üzerinde süsleme görülmemektedir.

Tarihlendirme

Ayna taşı üzerinde 1954 yazan çeşmenin bu yılda yapılmış olabileceğini düşünmekteyiz.

3.4.4. İki Yüzlü Çeşme

Çizim: 3.26

Fotoğraf: 3.170, 3.172

Yeri ve Konumu: Keskin ilçe merkezinde Gündoğdu Mahallesi Fişekhane Binası ile Askerlik Şubesi arasında kalan parselde yer almaktadır.

İnceleme Tarihi: Mayıs 2018

Kullanımı: Günümüzde kullanılmamaktadır.

İnşa Tarihi: 19. yy.

Kitabesi: Yoktur.

Banisi: Bilinmemektedir.

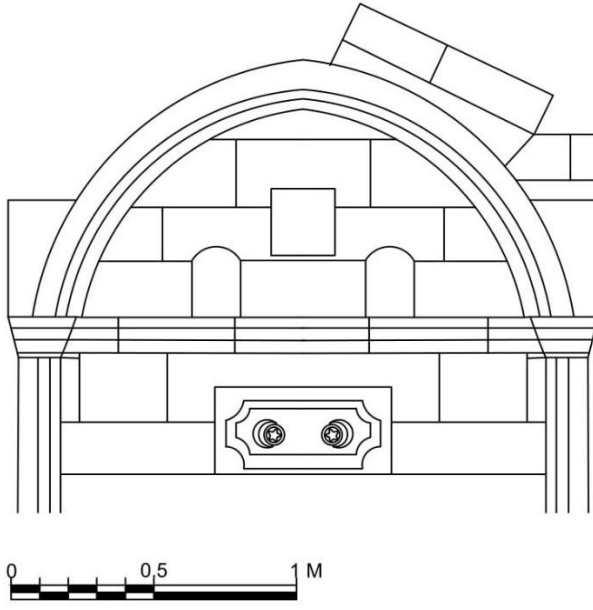
Tescil Durumu: Tescilli değildir.

Geçirdiği Onarımlar

Günümüzdeki durumuna göre herhangi bir onarım çalışması yapılmadığı anlaşılmaktadır. Toprak altında kalan çeşmenin etrafı otlarla çevrili harap bir görünümde. Çeşmenin özgün özellikleri korunarak restore edilmesi ve kullanıma açılması gerektiğini düşünmekteyiz.

Yapının Tanımı

Yol kenarında oldukça harap bir durumda olan çeşmenin bir kısmı toprak altında kalmıştır. Ana yola bakan bölümünde sivri kemerli bir niş içerisinde yer alan ayna taşını ve üç adet bardaklık olduğunu görmekteyiz. Sivri kemerin üst kısmının üçgen alınlıklı olduğu anlaşılmaktadır. Fakat bu bölümler bozulmuş durumdadır (Foto. 3.170), (Çizim 3.26).

Çizim 3.26. İki yüzlü çeşme cephesi (Elif Tosun)

Foto. 3.170. Keskin iki yüzlü çeşme

Çeşmenin arka yüzü de aynı özelliklere sahiptir. Bu bölümün büyük bir kısmı açıktır. Fakat etrafındaki otlar ve ağaçlar önünü nerdeyse kapatmış durumdadır. Yol üstünde kalan bölümler ön cephe ile benzerlik içerisindedir. Sivri kemerli niş içerisindeki ayna taşı ve bardaklık bölümleri ile alt kısım arasında bir silme bulunmaktadır. Sivri kemerin devamı şeklinde yapılmış olan sütunçeler vardır. Silmenin ayırdığı alt kısımda ise musluk ve su yalağı bölümünün olduğunu düşünmekteyiz. Günümüzde bu bölümler yıkılmış durumdadır (Foto. 3.171).

Foto. 3.171. Keskin iki yüzlü çeşme her iki cepheden görünüm

Malzeme ve Teknik

Kırmızı Ankara taşından, yığma tekniğinde yapılmıştır.

Süsleme Programı

Çeşmenin arka yüzünün alt kısmında süsleme formu görülmektedir. Dikdörtgen bir panonun içerisinde iki adet ay yıldız motifi vardır (Foto. 3.172).

Foto. 3.172. Keskin iki yüzlü çeşme süsleme detayı

Tarihlendirme

Çeşme mimari üslup özellikleri ile diğer çeşmelerden oldukça farklıdır. Sanat tarihi değeri taşıyan çeşmenin yapım tarihine dair kesin bilgi sahibi değiliz. Fakat yapım tekniği, mimari üslup özellikleri ile 19. yy. yapısı ya da daha eski tarihlerde (18. yy. da) yapılmış olduğunu düşünmekteyiz.

3.4.5. Kırmızı Çeşme

Çizim: 3.27

Fotoğraf: 3.173

Yeri ve Konumu: Keskin ilçe merkezi ile Cinali Köyü arasındaki yol üzerinde bulunmaktadır.

İnceleme Tarihi: Mayıs 2018

Kullanımı: Günümüzde kullanılmaktadır.

İnşa Tarihi: 19. yy.

Kitabesi: Yoktur.

Banisi: Bilinmemektedir.

Tescil Durumu: Tescilli değildir.

Geçirdiği onarımlar

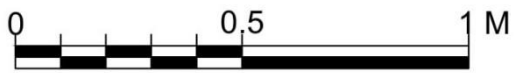
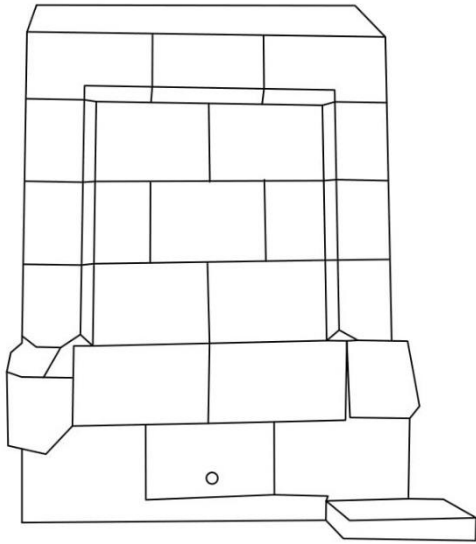
Günümüzdeki durumu göz önüne alındığında herhangi bir onarım görmediği anlaşılmaktadır.

Yapının tanımı

Yol kenarında yapılmış olan çeşme dikdörtgen formda yapılmıştır. Yola bakan bölümünde ayna taşının alt kısmında bir musluk yer almaktadır. Su yalağının kenarlarındaki taşlar dökülmüş toprak kısım kalmıştır. Çeşmenin arka yüzü ise tarlaya bakan bölümdür. Bu bölümde farklı bir detay görülmemektedir (Foto. 3.173), (Çizim 3.27).

Foto. 3.173. Keskin kirmızı çeşme

Çizim 3.27. Kirmızı çeşme cephesi (Elif Tosun)

Malzeme ve teknik

Kirmızı Ankara taşı kullanılarak, yığma tekniğinde yapılmıştır.

Süsleme programı

Çeşmede herhangi bir süsleme özelliği görülmemektedir.

Tarihlendirme

Kaynaklarda adı geçmeyen çeşmenin ne zaman yapıldığına dair de bilgi sahibi değiliz. Diğer çeşmeler ile kullanılan malzeme açısından benzerlik göstermesi 19. yy. da yapılmış olabileceğini göstermektedir.

3.5. Köprü

3.5.1. Köprüköyü Çeşnigir Köprüsü

Çizim: 3.28, 3.29, 3.30, 3.31

Fotoğraf: 3.174, 3.181

Yeri ve Konumu: Kırıkkale ilinin Keskin ilçesine bağlı olan Köprüköy Kasabasında bulunmaktadır. Ankara- Kırşehir yolunun 100 km. sinde Kızılırmak nehri üzerinde yer alır.

İnceleme Tarihi: Mayıs 2018

Kullanımı: Günümüzde kullanıma kapalıdır.

İnşa Tarihi: 13. yy. da yapıldığı bilinmektedir.

Kitabesi: Yoktur.

Banisi: Bilinmemektedir.

Tescil Durumu: G.E.E.A.Y.K. tarafından 14.03.1980 tarihli ve 11789 sayılı karar ile tescillenmiştir.

Geçirdiği onarımlar

Karayolları Genel Müdürlüğünün 2007 yılında yayınladığı bilgilere göre ilk ölçüm yapıp restorasyon çalışmalarına başlandığı yazmaktadır.⁵⁶

Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'ndan edindiğimiz bilgilere göre 24.20.2008 tarihinde 3634 sayılı karar ile Çeşnigir köprüsünde onarım projesinin uygunluğu kararı alınmıştır.

Daha sonra Ankara 2 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu 19.10.2012 tarihinde 160 sayılı karar ile Çeşnigir Köprüsü'nün koruma alanı belirlenerek onaylanmıştır.

Ankara 2 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 12.02.2019 tarihinde 3601 sayılı karar ile Çeşnigir Köprüsü'nün çevre düzenlemesi ve aydınlatma projesine karar verilmiştir.

Yapının tarihi

Antik devir

Çeşnigir Köprüsü hakkında en eski bilgileri Herodot (M.Ö. 485-425) iletmektedir. O da yazılı bir belge olarak değil de Sinop tüccarlarından duyduklarını aktarmış ve köprüyü görmemiştir. Anadolu'nun batı-doğu yönünde en eski tarihi yolu Selçuk-Salihli, batısında Sart- Uşak- Sivrihisar, güneyinde Porsuk, Sakarya kavşağında Polatlı (Gordion) civarı- Ankara'dan geçen ve Kral yolu diye anılan yol, Lidya kralları zamanında mevcut olduğu ve Kızılırmak doğusundaki memleketlerle irtibatta önemli bir yer tuttuğu belirtilmiştir. Ancak kral yolunun Kızılırmak nehrini nereden aştığı ve Kızılırmak üzerindeki köprünün ne zaman yapıldığı ya da o devirde gerçekten bir köprünün olup olmadığı konusunda net bilgi yoktur.⁵⁷

---

⁵⁶ www.kgm.gov.tr

⁵⁷ Çulpan, C. (1975). *Türk taş köprüleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 13.

Romalılar devri

Bu devirde Ankara'dan Kayseri'ye giden yol, Kızılırmak'ı aşmadan batısında bulunan Parnassos (Tuzlu Göl ile Kızılırmak arası) geçmekte olduğu belirtilmiştir. Bu bilgilere göre Kızılırmak üzerinde bir köprünün olmadığı söylenmektedir.

Bizans devri

380-390 tarihlerinde imparator Theodosius'a verilen bir dilekçede. "Kayseri ile Galatia arasında, Kızılırmak üzerinde geçit olmadığından, irtibatın yalnızca düz kayıklar ile sağlandığından nehrin şüpheli geçitlerinden halkı kurtarması ve sürekli bir irtibat temini için Kızılırmak üzerine bir köprü inşası" rica edilmiş. Theodosius'un kral yolu üstündeki antik köprüden sonra ilk Bizans eseri olması gereken bu köprüyü yaptırıp yaptırmadığı bilinmemektedir.⁵⁸

Selçuklular devri

1892'de Köprüköy dolaylarındaki bu Kızılırmak köprüsünden geçen (Cte De Cholet) kayalar arasında sıkışan dar boğadaki bu köprünün varlığından ve köprüyü koruyan taşın eski bir aslanın orada durduğunu belirtmiştir. Köprüye verilen Çeşnigir adının Selçuklular zamanından olduğu düşünülmektedir. Çünkü Osmanlılar Çeşnigir deyimini Selçuklulardan almışlar.

Osmanlılar devri

Çeşnigir Köprüsü Osmanlılar devrinde devamlı olarak kullanılmıştır. 1402'de Sivas- Kayseri üzerinden Ankara'ya ilerleyen Timur kuvvetlerinin izlediği yol üzerinde Çeşnigir köprüsünün de bulunduğu belirtilmiş. Evliya Çelebi'de kendi zamanında (13.yy) Çeşnigir köprüsünden bahsetmiştir. Çeşnigir Köprüsünün önemini belirten diğer tarihi bir belge ise, C. Orhonlu'nun eserinde rastlanmaktadır; "Bir geçit üzerinde tesis edilen

---

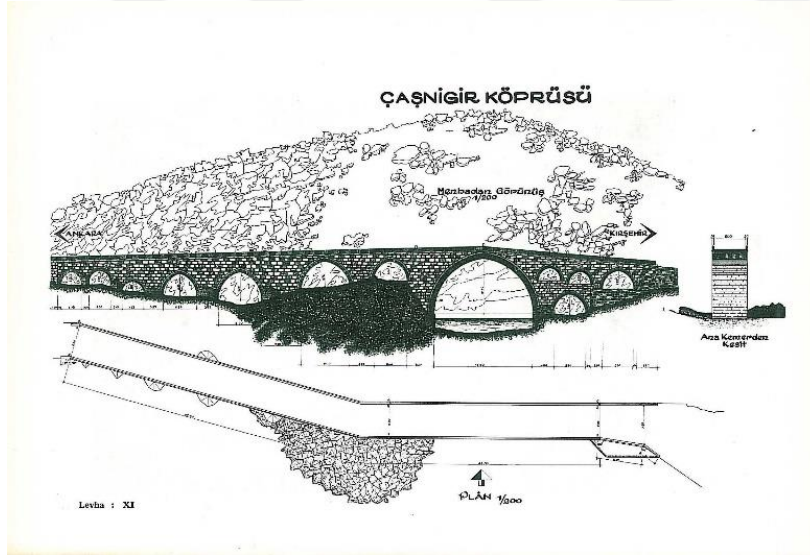
⁵⁸ Çulpan, a.g.e., s. 14.

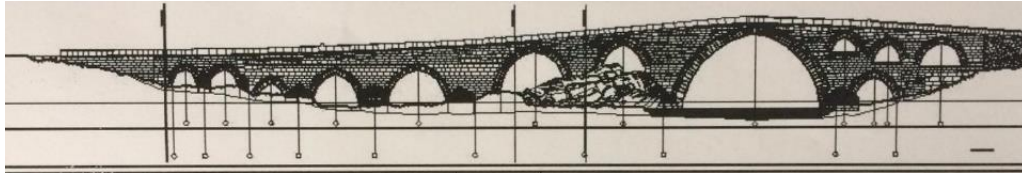
köprüler, aynı zamanda derbend karakterindedirler. Ankara- Kırşehir arasında, Kızılırmak üzerindeki Çeşnigir köprüsünün de bir derbend özelliğindedir diyerek” köprünün varlığından bahsetmiştir.⁵⁹

Yapının tanımı

Kızılırmak nehri üzerinde bulunan Çeşnigir Köprüsü uzun yıllar boyunca kullanılmış ve zaman içerisinde bozulan kısımları onarım yaparak bugüne kadar ayakta kalması sağlanmıştır (Çizim 3.28, 3.29, 3.30, 3.31) (Foto. 3.174).

Çizim 3.28. Çeşnigir köprüsü planı (F. İltter'den 1978)⁶⁰

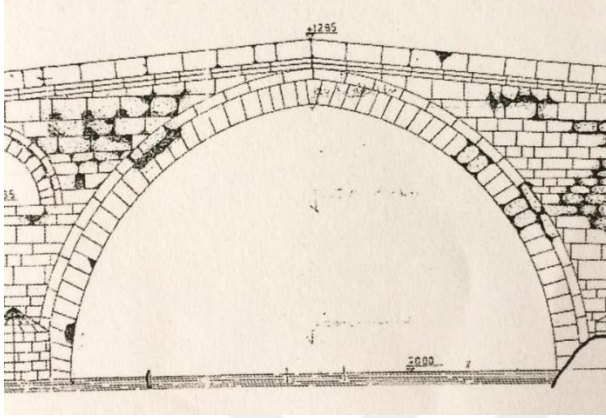
Çizim 3.29. Çeşnigir köprüsü memba tarafından (VGM Arşivinden)

⁵⁹ Çulpan, a.g.e., s. 15.

⁶⁰ İltter, F. (1978), *Osmanlılara kadar Anadolu Türk köprüleri*. Ankara.

Çizim 3.30. Çeşnigir köprüsü mansap tarafından (VGM Arşivinden)

Çizim 3.31. Çeşnigir köprüsü sivri kemer detay (VGM Arşivinden)

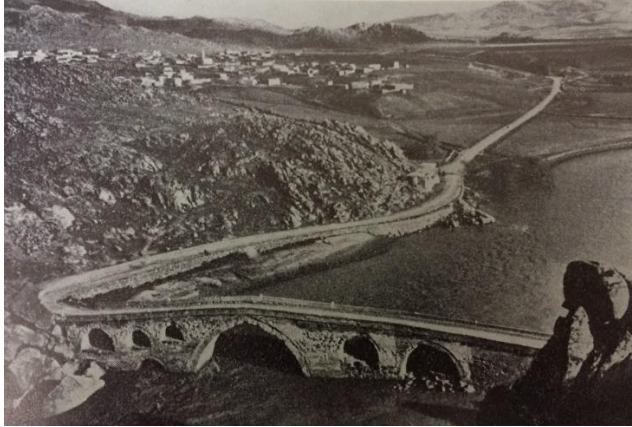

Foto. 3.174. Çeşnigir köprüsü genel görünüm (C. Çulpan'dan 1975)

Günümüzde ise, Kapulukaya Barajının yapımından dolayı yükselen suların köprü'nün kullanımını engellemesinden dolayı geçişlere kapalı durumda bırakılmıştır (Foto. 3.175).

Foto. 3.175. Keskin- Köprüköyü Çeşnigir köprüsü

1890 tarihli K. Humann- O. Puchstein yazdığı seyahatnamede, köprü üzerinde ve civarındaki kayalarda yazı, resim ve kitabeye rastlanılmadığı, yalnızca bir kervansaray harabesi ile bir aslan heykeli görüldüğü bildirilmiştir.

Günümüzde etrafı dağ ve taşlarla çevrilidir. Herhangi bir kervansaray kalıntısı bulunmamaktadır. Fakat bağlı olduğu Köprüköyü içerisinde de Selçuklu dönemine ait bir camii olduğu düşünülmektedir. Köprü ile kervansarayın da yapılmış olma olasılığı vardır.

Çeşnigir Köprüsü; iki yana eğimli bir şekilde inşa edilmiştir. Köprü'nün büyük bir sivri kemerli gözü ve iki yanında yer alan küçük boşaltma gözleri bulunmaktadır. Büyük sivri kemerin bir tarafında dört adet, diğer tarafında yedi adet küçük gözler vardır. Küçük boşaltma gözlerinden üç tanesi köprü'nün üst kısmına yakın bir şekilde pencere şeklinde yapılmıştır (Foto. 3.176).

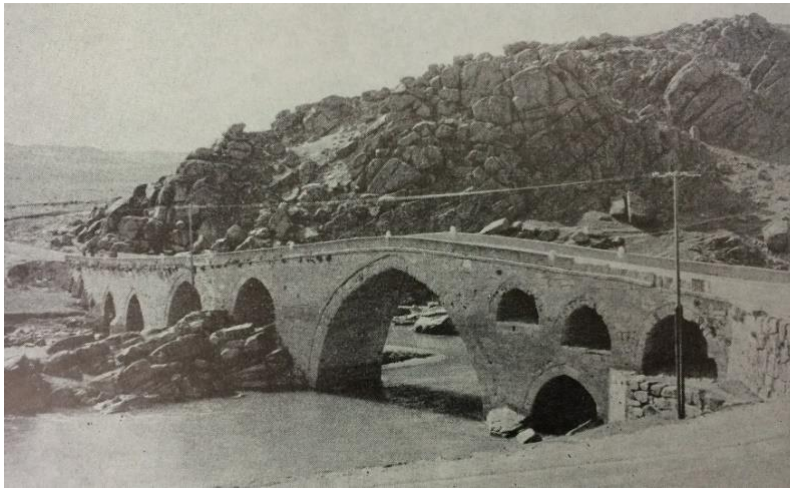

Foto. 3.176. Çeşnigir köprüsü (C. Çulpan'dan 1975)

Köprünün boyu 110 m, genişliği 6 m, büyük boşaltma gözünün yüksekliği ise 12 m dir. Kemer gözü ve boşaltma gözleri sivri kemerlidir. Günümüzde küçük gözlerin hepsi net bir şekilde görülememektedir. Bunun sebebi yükselen suların gözleri kapatmasıdır (Foto. 3.177) Büyük kemer gözü de dik bir şekilde yapılmış olup bu bölüm köprünün en yüksek kısmıdır (Foto. 3.178).

Foto. 3.177. Keskin- Köprüköyü Çeşnigir köprüsü

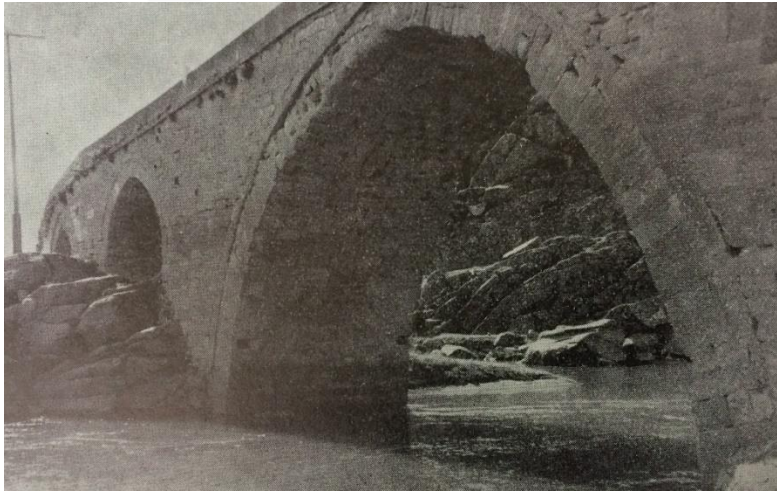

Foto. 3.178. Köprü kemer açıklığı (C. Çulpan'dan 1975)

Malzeme ve teknik

Köprü ayaklarında ve korkulukların bir kısmında moloz taş ve yapılan onarımlarla kemerlerde, kemer aralarında ve korkulukların bozulan kısımlarında kesme taş malzeme kullanılmıştır (Foto. 3.179, 3.180).

Foto. 3.179. Keskin-Köprüküyü Çeşnigir köprüsü detay görünüm

Foto. 3.180. Keskin-Köprüküyü Çeşnigir köprüsü detay görünüm

Süsleme programı

Selçuklu döneminde inşa edildiği bilinen köprü ilk haliyle günümüze gelememiş, sonradan yapılan onarımlarla bugünkü halini almıştır. Üzerinde herhangi bir süsleme bulunmamaktadır (Foto. 3.181).

Foto. 3.181. Keskin-Köprüköyü Çeşnigir köprüsü

Tarihlendirme

Çeşnigir Köprüsünün inşa edildiği yıl ve yapımı hakkında kesin bilgiler yoktur. Fakat çeşitli kaynaklarda İslam öncesi bir döneme ait eski bir köprünün temelleri üzerine Selçuklular devrinde yapılmış daha sonra Osmanlılar zamanında yenilikler görmüştür. Çeşnigir adı ile bilinmesi de Selçuklular zamanından geldiğini göstermektedir.⁶¹ Diğer bir kaynakta ise Osmanlı Devleti zamanında Mısır seferi sırasında Mimar Sinan tarafından yeniden onarıldığı belirtilmiştir.⁶²

3.6. Eğitim Yapıları

3.6.1. Köprüköyü Köprüköy Okulu

Çizim: Projesi bulunmamaktadır. Yapı harabe durumda olduğu için ölçü alınamamıştır.

Fotoğraf: 3.182, 3.193

Yeri ve Konumu: Keskin ilçe merkezine bağlı olan Köprüköy Kasabasında yer almaktadır.

İnceleme Tarihi: Mayıs 2018

Kullanımı: Günümüzde kullanıma kapalıdır.

İnşa Tarihi: 19.yy. sonu 20.yy. başı

⁶¹ İltter, F. (1978), *Osmanlılara kadar Anadolu Türk köprüleri*. Ankara.

⁶² T.C. Keskin Kaymakamlığı, *Tarihi Bir Doku Keskin*, Ahiler Kalkınma Ajansı

Kitabesi: Kitabe tahrip olduğu için bazı bölümler okunamamıştır. Okunan bölümler ise şu şekildedir;

... Bismillahirrahmanirrahim

... Ya Muhammed Nasrun Minallahil Fethun Karib

... El-mal'u ve'l-benun zinet ...

... hayrat-ı Abdi Dede Mustafa ...

Sene 1284

Banisi: Bilinmemektedir.

Tescil Durumu: A.K.T.V.K.K tarafından tescillenmiştir.

Geçirdiği onarımlar

Yapının herhangi bir onarım gördüğüne dair bilgiye ulaşılamamıştır. Günümüzdeki durumu oldukça harap bir vaziyettedir. Özgün özelliklerine göre restore edilip kullanıma açılması gerektiğini düşünmekteyiz.

Yapının tanımı

Plan ve üst örtü sistemi

Dikdörtgen planlı yapı kuzey- güney doğrultuda uzanmaktadır. Boş bir arazi içerisinde tek katlı olarak inşa edilmiştir. Giriş kapısı güney cephesinde yer almaktadır. Kapıdan girdiğimizde uzun bir koridora geçilir ve koridorun doğusunda ve batısında odalar yer alır. Üst örtüsü içten ahşap tavan, dıştan kırma çatı ile örtülüdür.

Malzeme ve teknik

Moloz taş, kesme taş ve ahşap malzeme kullanılarak, yığma tekniğinde inşa edilmiştir. Pencere kenarlarında ve cephelerin birleşme köşelerinde kesme taş kullanılmıştır. Ön cephe duvar ve tavanında, iç mekandaki tavanda, odalara geçişi sağlayan kapı kirişlerinde ahşap malzeme kullanılmıştır. Ön cephe duvarında harç sıva kullanılmış

fakat büyük bir kısmı dökülmüştür. Üst örtü ahşap çıtaların üzerine sac malzeme ile kapatılmıştır.

Cepheler

Güney cephesi; yapının giriş kapısının bulunduğu bölümdür. Giriş kapısı cephenin orta ekseninde yer almaktadır. Kapının her iki tarafında da birer pencere bulunmaktadır. Cephenin önü doğu ve batı yönünden duvar ile kapalı durumda olup yerden yüksek bir şekilde yapılmıştır. Balkon açıklığı şeklinde olan bu bölüme beş basamak ile çıkılmaktadır (Foto. 3.182).

Foto. 3.182. Keskin- Köprüköyü okulu güney cephesinden görünüm

Giriş kapısı, kesme taş malzeme kullanılarak yarım daire kemerlidir. Kemer kilit taşı dışarı çıkıntılı bir şekilde, üzerine lale motifi işlenerek yapılmıştır. Kapının hemen üzerinde ise, “Köprü Okulu 1938” yazılı dikdörtgen bir levha bulunmaktadır. Kaynaklara göre burada Sanat Okulu yazısı bulunmakta iken daha sonra değiştirilmiştir.⁶³

Kapının her iki yanında bulunan pencerelerde aynı düzende karşımıza çıkmaktadır. Kesme taş ile yarım daire kemerli bir şekilde yapılmıştır. Kemer kilit taşları dışarı çıkıntılı bir şekildedir. Bu bölümün üst tavan örtüsü ahşap ile örtülüdür (Foto. 3.183, 3.184).

⁶³ Sakallı, B. (1995). *Tarih ve kültürüyle Keskin*. Kırıkkale, s. 76

Foto. 3.183. Keskin- Köprüköyü okulu giriş kapısından detay

Foto. 3.184. Keskin- Köprüköyü okulu pencere detayı

Kuzey cephesi; yola ve konutlara bakan bölümdür. Cephenin doğu ve batı cephesine yakın kısımlarında birer pencere bulunmaktadır. Pencere boyuna dikdörtgen formda, kesme taş ile yapılmış ve yarım daire kemerlidir. Cephenin köşeleri kesme taş ile belirginleştirilmiştir (Foto. 3.185).

Foto. 3.185. Keskin-Köprüköyü okulu kuzey cephesinden görünüm

Doğu cephesi; boş araziye bakmaktadır. Cephede iki pencere ve içi dolu olan bir pencere kemeri yer almaktadır. Pencereler cephenin kuzey tarafına yakın bir şekilde yapılmıştır. Boyuna dikdörtgen formda, yarım daire kemerli olup kesme taş ile yapılmıştır. İçi dolu olan pencere kemeri ise, diğer pencerelere göre cephenin alt kısmına yakın bir şekilde yapılmıştır. Bu pencerenin hemen üzerinde içi boş bırakılmış dikdörtgen bir levha bulunmaktadır (Foto. 3.186, 3.187).

Foto. 3.186. Keskin- Köprüköyü okulu doğu cephesinden görünüm

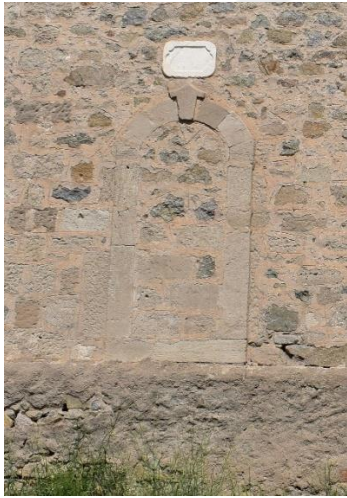

Foto. 3.187. Keskin-Köprüköyü okulu doğu cephesindeki pencere detayı

Batı cephesi; içinde bulunduğu araziye bakmaktadır. Doğu cephesi ile benzerlik göstermektedir. Cephedeki pencereler kuzey tarafına yakın dikdörtgen formda, yarım daire kemerlidir. Bu cephede de aynı şekilde içi kapatılmış bir pencere kemeri bulunmaktadır. Fakat cephe üzerinde bulunan yazılardan dolayı net bir şekilde görülememektedir (Foto. 3.188, 3.189).

Foto. 3.188. Keskin- Köprüköyü okulu batı cephesinden görünüm

Foto. 3.189. Keskin- Köprüköyü okulu batı cephesindeki pencere detayı

İç mekân

Giriş kapısı, uzunca dikdörtgen bir koridora açılmaktadır. Koridorun sonunda yarım daire şeklinde bir niş bulunmaktadır (Foto. 3.190). Giriş kapısının koridora bakan kısmında kitabe bulunmaktadır (Foto. 3.191).

Foto. 3.190. Keskin-Köprüküyü okulu giriş koridoru

Foto. 3.191. Keskin-Köprüküyü okulu kitabesi

Giriş koridorunun her iki tarafında da odalar bulunmaktadır. Doğu tarafında uzunca tek bir oda, batı tarafında ise iki oda yer almaktadır. Kaynaklara göre giriş koridoru toplamda dört adet odaya açıldığı belirtilmiştir.⁶⁴ Fakat günümüzde doğu tarafındaki odalar arasındaki duvarın yıkılıp tek bir odaya çevrildiğini görmekteyiz. Bundan dolayı oda sayısı üçtür. Odaların içi boş bırakılmış harap durumdadır. Giriş koridorunun tavanı ve odaların tavanı ahşap ile örtülüdür (Foto. 3.192).

⁶⁴ Sakallı, B. (1995). *Tarih ve kültürüyle Keskin*. Kırıkkale, s. 76.

Foto. 3.192. Keskin-Köprüköyü okulu doğu ve batıdaki odalardan görünüm

Süsleme programı

Dış cephelerde ve iç mekânda süsleme görülmemektedir. Yalnızca giriş kapısının kilit taşı üzerinde lale motifi olduğu görülmektedir.

Taş Süsleme: Giriş kapısının kemer kilit taşında görülür.

Bitkisel Süsleme: Giriş kapısının kemer kilit taşı üzerine yapılmıştır. Kilit taşının zaman içerisinde hasar görmesinden dolayı motif net bir şekilde görülmemektedir. (Foto. 193)

Foto. 3.193. Keskin-Köprüköyü okulu bitkisel süsleme detayı

Tarihlendirme

Tescil fişinden edindiğimiz bilgilere göre 19. yy. sonu- 20. yy. başında inşa edildiği bilinen yapı hakkında başka bir kaynak bilgisi bulunmamaktadır. Yapım tekniği ve mimari üslup özellikleri de bu yıllarda yapıldığını göstermektedir.

3.7. Kamu Yapıları

3.7.1. Fişekhane (İmam Hatip Lisesi) Binası

Çizim: 3.32, 3.33, 3.34, 3.35, 3.36, 3.37, 3.38

Fotoğraf: 3.194, 3.208

Yeri ve Konumu: Keskin ilçe merkezinde Bozkurt Mahallesi, Zühtü Pehlivanlı Caddesinde yer almaktadır.

İnceleme Tarihi: Mayıs 2018

Kullanımı: Günümüzde İmam Hatip Lisesi olarak kullanıma açık durumdadır.

İnşa Tarihi: 20. yy.

Kitabesi: Yoktur.

Banisi: Bilinmemektedir.

Tescil Durumu: A.K.T.V.K.K tarafından 06.03.1986 tarihli ve 1944 sayılı kararla tescillenmiştir.

Geçirdiği onarımlar

Yapının Millî Mücadele yıllarında 1921'den 1925'e kadar silah mermisi ve silah tamiri yapılan Fişekhane binası olarak hizmet verdiği bilinmektedir⁶⁵ (Foto. 3.194).

---

⁶⁵ Sakallı, B. (2001). *Kırıkkale'nin tarihi yerleri*. Ankara: Kırıkkale Üniversitesi- Kırıkkale Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi (KATAM) Yayını, s. 31.

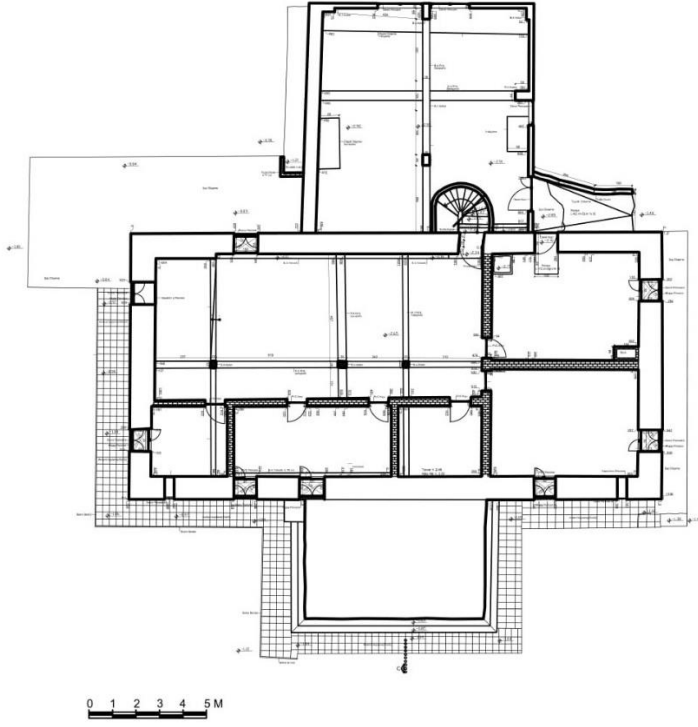
Foto. 3.194. Millî mücadele döneminde Fişekhane binası (Y. Saluk'dan 2014)

Günümüzde okul olarak kullanıldığı için iç mekanlarda yenilikler yapılmıştır. Duvarlar da sıva üzerine boyama işlemleri, pencerelerin PVC olması ve tavan örtüsünün plastik kaplama ile yenilenmesi gibi onarımlar yapılmıştır. Dış cephelerde herhangi bir yenilik yapılmamıştır. Fakat binanın arka kısmına sonradan eklenmiş küçük bir bölüm bulunmaktadır.

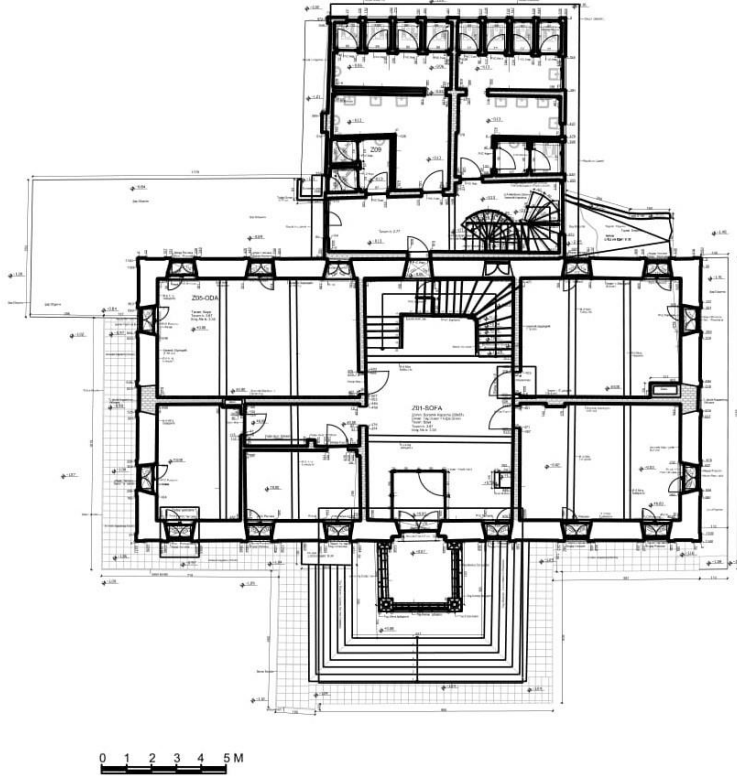
Yapının tanımı

Plan ve üst örtü sistemi

Dikdörtgen planlı yapı kuzey- güney doğrultuda uzanmaktadır. Bodrum kat üzerine iki katlı olarak inşa edilmiştir. Giriş kapısı batı cephesinin ortasında, dikdörtgen planlıdır. Bu bölüm yapıdan dışarıya taşırılmış vaziyette inşa edilmiştir. Kapı, zeminden yedi basamak yükseklikte yapılmış olup, dört sütun üzerine taşınan balkon ile kapatılmıştır. İki yana kırma çatı ile örtülüdür (Çizim 3.32, 3.33, 3.34), (Foto. 3.195).

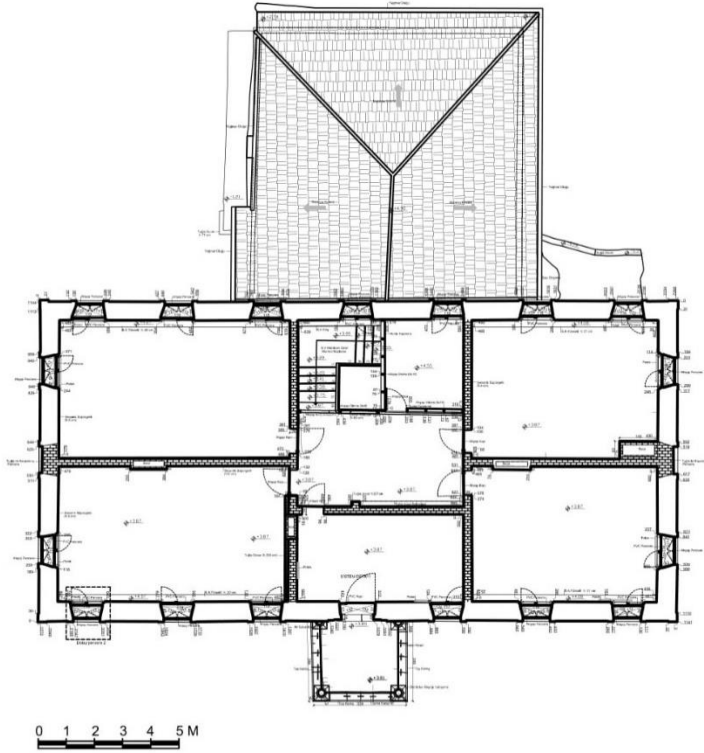

Çizim 3.32. Fişekhane binası bodrum kat planı (Arveo mimarlıktan işlenerek, Elif Tosun)

Çizim 3.33. Fişekhane binası zemin kat planı (Arveo mimarlıktan işlenerek, Elif Tosun)

Çizim 3.34. Fişekhane binası birinci kat planı (Arveo mimarlıktan işlenerek, Elif Tosun)

Foto. 3.195. Keskin- Fişekhane binası genel görünüm

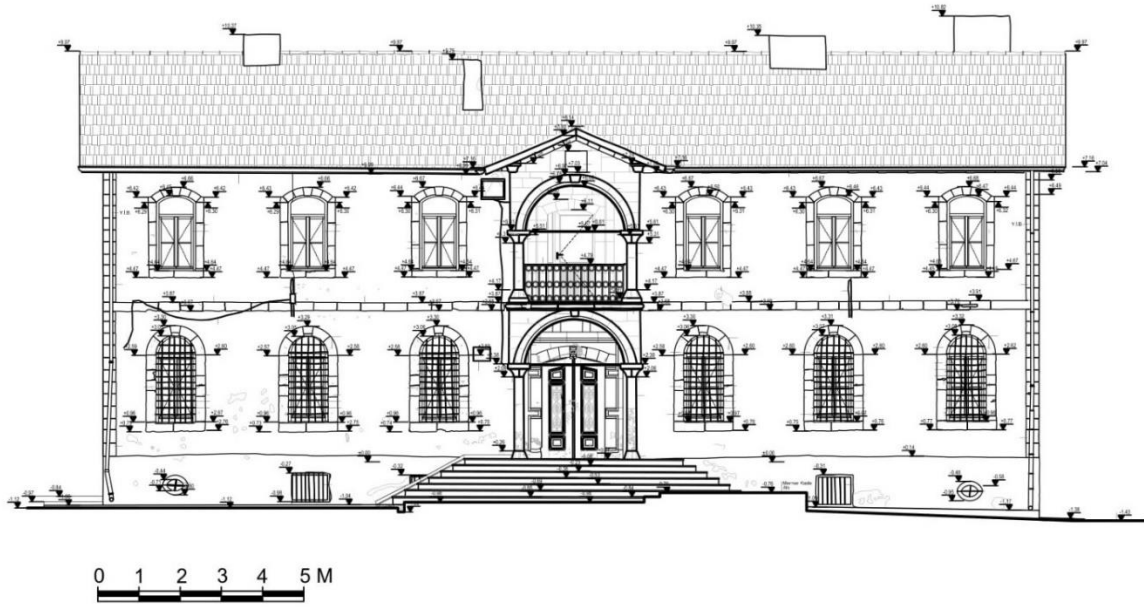
Malzeme ve teknik

Keskin ve çevresinden çıkarılan kırmızı taşlarla yığma tekniğinde inşa edilmiştir. Cepheler sıva üzerine boyalıdır. Pencere kenarlarında kat ayrımlarında kırmızı taş, pencerelerde ise PVC, ahşap ve demir şebekeler kullanılmıştır. Giriş kapısında ve iç mekân kapılarında ahşap malzeme kullanıldığı görülmektedir. Birinci kat, ikinci kat hol aralarında

ve sınıflarda zeminde fayans malzeme, merdivende ise mermer malzeme kullanılmıştır. Merdiven korkuluğunda demir malzeme kullanıldığı görülmektedir. Birinci kat tavan örtüsü sıva üzerine boya ile, ikinci kat tavan örtüsü ahşaptır. Yapının üst örtüsünde ise kiremit kullanılmıştır.

Cepheler

Batı cephesi; yapının giriş kapısının bulunduğu bölümdür. İçinde bulunduğu bahçeye ve anayola bakmaktadır. Giriş kapısı cephenin tam ortasında bulunmaktadır. Kapının her iki tarafında da cephe düzeni birbirine simetrik bir şekilde yapılmıştır (Çizim 3.35) (Foto. 3.196).

Çizim 3.35. Fişekhane binası batı cephesi (Arveo mimarlıktan işlenerek, Elif Tosun)

Foto. 3.196. Keskin- Fişekhane binası batı cephesinden görünüm

Bodrum kat seviyesinde küçük boyutta açılmış pencerelerin dışı demir şebeke korkulukları ile kapatılmıştır. Cephede alt ve üst katlarda üçer pencere olup toplam da on iki pencere bulunmaktadır. Birinci kat seviyesindeki pencere düzeni boyuna dikdörtgen formlu PVC olup etrafına kırmızı taşlarla yarım daire kemerli çerçeve ile birlikte demir şebeke korkuluk yapılmıştır. İkinci kat pencere düzeni de dikdörtgen formlu içte PVC olup etrafına kırmızı taşlarla basık kemerli çerçeve yapılmıştır. Pencere kemerlerindeki kilit taşları dışarı taşırılmış bir şekildedir. İkinci kattaki pencerelerin korkulukları bulunmamaktadır. Cephede yine kırmızı taş malzeme ile kat ayrımını belirten silme yapılıp, cephe köşeleri de bir sıra kırmızı taş ile belirginleştirilmiştir (Foto. 3.197).

Foto. 3.197. Keskin- Fişekhane binası batı cephesi pencere düzeni

Cephenin tam ortasında bulunan giriş, dışarıya taşırılmış ayrı bir bölüm olarak görülmektedir. Yapının girişi yerden yükseltilmiş birinci kat seviyesinde olup üç yönden basamaklarla çevrilmiştir. Üç tarafı açık olan kapının etrafı yarım daire kemerlerle çevrilmiştir. Kemerler, ikisi duvara gömülü ikisi bağımsız dört silindirik formlu sütunlara oturmaktadır. Kemerler arasında demir malzemedeki gergiler bulunmaktadır. İkinci kat seviyesindeki bölüm ise balkon şeklinde tasarlanmıştır. Aynı düzene sahip olan bu bölümde, üç tarafı açık yarım daire formlu kemerle çevrilmiş ve kemerler dört sütuna oturmaktadır. Sütunlar arası demir korkuluk ile kapatılmıştır. Bu bölüme açılan basık kemerli, PVC malzeme ile yapılmış bir kapı bulunmaktadır. Balkon içten ahşap tavan ile dıştan kırma çatı ile örtülmüştür (Foto. 4.198).

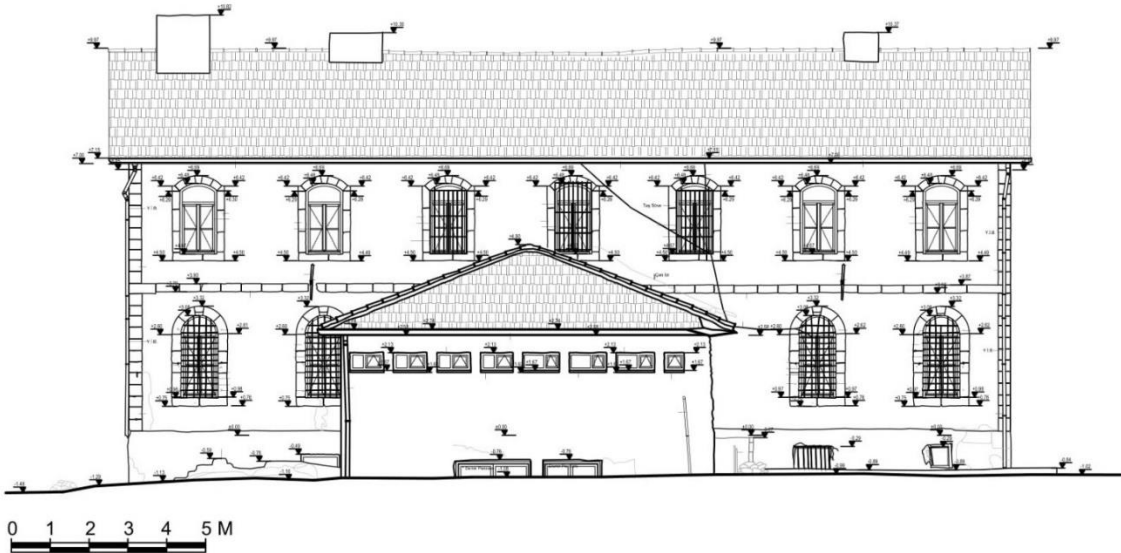
Foto. 3.198. Keskin-Fişekhane binası batı cephesi giriş kapısından görünüm

Giriş kapısı ahşap çift kanatlı yapılmıştır. Kapının etrafı kırmızı taş malzeme ile çevrilmiş ve basık kemerlidir. Kemerin ortasındaki kilit taşının üzerinde kuş figürü bulunmaktadır (Foto. 3.199).

Foto. 3.199. Keskin-Fişekhane binası giriş kapısından detay

Doğu cephesi; arka bahçe kısmına bakan bölümdür. Sonradan bu bölüme eklenen ek yapıdan dolayı cephe net bir şekilde görülememektedir. Fakat cephe düzeni aynı şekilde devam etmiş bir değişiklik yapılmamıştır. Eklenen bölüm günümüz koşullarına göre yapılmış yeni bir yapıdır. Yapının bir kısmı sıva üzerine boyalı bir kısmı ise tuğla örgü olarak bırakılmış ve üzeri kırma çatı ile örtülmüştür. Bodrum kat seviyesinde küçük pencereler vardır. Birinci kat seviyesinde yarım daire kemer ile çevrilmiş dikdörtgen formlu pencereler, ikinci kat seviyesinde basık kemer ile çevrilmiş dikdörtgen formlu pencereler yer alır. Cephede toplamda on dört pencere vardır. Kat silmesi ve köşelerdeki detaylar bu bölümde de devam etmektedir (Çizim 3.36), (Foto. 3.200).

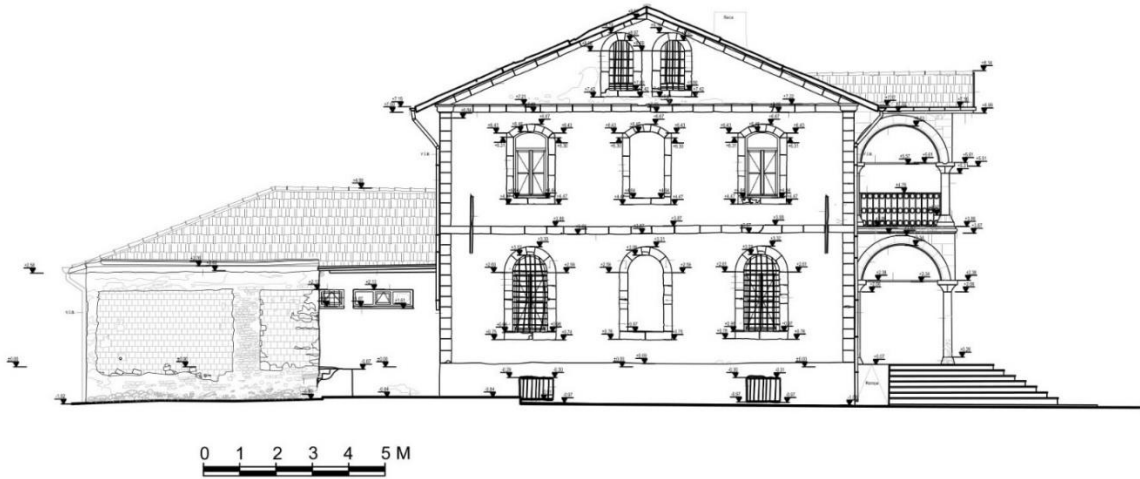

Çizim 3.36. Fişekhane binası doğu cephesi (Arveo mimarlıktan işlenerek, Elif Tosun)

Foto. 3.200. Keskin- Fişekhane binası doğu cephesinden görünüm

Kuzey cephesi, bahçe içerisinde bulunan diğer okula bakmaktadır. Bodrum kat seviyesinde iki küçük pencere vardır. Birinci kat seviyesinde yarım daire kemerli dikdörtgen formlu pencere düzeni bulunmaktadır. Fakat ortada kalan bölüm içi kapalı bir şekilde bırakılmıştır. Aynı düzen ikinci kat seviyesinde de uygulanmıştır. Bu cephede çatı katı seviyesinde de iki pencere bulunmaktadır. Bu pencereler daha küçük boyutlu ve yarım daire kemerlidir. Cephedeki birinci kat seviyesindeki silme düz bir şekilde, ikinci kat seviyesindeki silme ise kademeli bir şekilde yapılmıştır (Çizim 3.37), (Foto. 3.201).

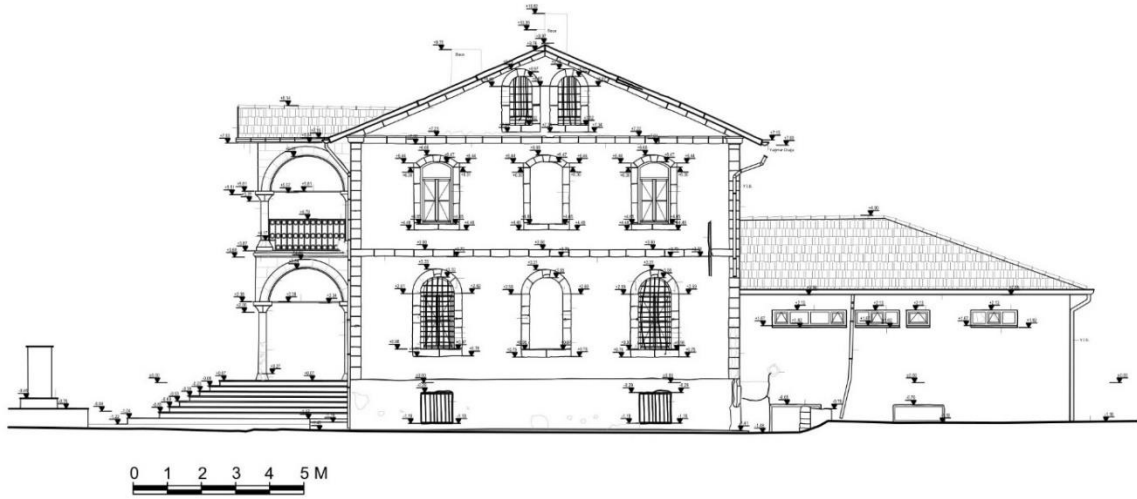

Çizim 3.37. Fişekhane binası kuzey cephesi (Arveo mimarlıktan işlenerek, Elif Tosun)

Foto. 3.201. Keskin- Fişekhane binası kuzey cephesinden görünüm

Güney cephesi; bahçeye bakmaktadır. Kuzey cephesi ile aynı özelliklere sahiptir. Bodrum kat seviyesinde iki küçük pencere vardır. Birinci kat seviyesinde yarım daire kemerli dikdörtgen formlu üç pencere, ikinci kat seviyesinde de basık kemerli pencereler bulunmaktadır. Ortada kalan pencere bölümleri bu cephede de içi kapalı bir şekilde yapılmıştır. Çatı katı seviyesinde yarım daire kemerli, dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Kat silmeleri birinci kat seviyesinde düz bir şekilde, ikinci kat seviyesinde ise kademeli bir şekilde yapılmıştır (Çizim 3.38), (Foto. 3.202).

Çizim 3.38. Fişekhane binası güney cephesi (Arveo mimarlıktan işlenerek, Elif Tosun)

Foto. 3.202. Keskin- Fişekhane binası güney cephesinden görünüm

İç mekân

Kapıdan girdiğimizde kare planlı bir hol bölüme geçilmektedir. Bu bölümde güney tarafta bir danışma ofisi ve iki tane sınıf bulunmaktadır. Sınıfın yanında hemen yukarıya çıkışı sağlayan merdiven yer alır. Merdiven altında ise PVC kapı ile geçiş sağlanan lavabo bölümü vardır. Kuzey tarafında küçük dar bir koridordan geçip müdür ve idare odalarına gidilir. Bu bölümde de bir adet sınıf bulunmaktadır. Bu kattaki bölümlerin tavanı düz dam şeklinde sıva üzerine boyalıdır (Foto. 3.203, 3.204).

Foto. 3.203. Keskin- Fişekhane binası birinci kat giriş bölümü

Foto. 3.204. Keskin- Fişekhane binası birinci kat sınıf içerisinde detay

Merdivenle çıkılan ikinci kat bölümünde ise, kuzey tarafında bir sınıf batı tarafında öğretmenler odası ve güney tarafında iki sınıf bulunmaktadır. Doğu bölümünde ise ahşap malzeme ile çevrilmiş küçük bir görevli odası bulunmaktadır. Bu kattaki sınıfların, öğretmen odasının ve koridor bölümünün tavanı ahşaptır (Foto. 3.205, 3.206, 3.207).

Foto. 3.205. Keskin- Fişekhane binası ikinci kata çıkışı sağlayan merdiven ve bölümler

Foto. 3.206. Keskin- Fişekhane binası ikinci bölümler ve tavan detayı

Foto. 3.207. Keskin-Fişekhane binası ikinci kat sınıf detayı

Süsleme Programı

Dış cepheler ve iç mekânda yer alan bölümler sade bırakılmıştır. Özgün bir süsleme bulunmamaktadır. Yalnızca giriş kapısının kilit taşı üzerinde bir süsleme görülmektedir.

Taş Süsleme: Kapının kilit taşının üzerinde görülür.

Figürlü Süsleme: Giriş kapısını çevreleyen basık kemerin kilit taşı üzerinde görülmektedir. Küçük boyutlu kabartma şeklinde kuş figürü yapılmıştır (Foto. 3.208).

Foto. 3.208. Keskin- Fişekhane binası süsleme detayı

Tarihlendirme

Yapının ilk olarak ne zaman inşa edildiği bilinmemektedir. 1907 (H. 1325) tarihli Ankara Vilayet Salnamesinde binanın Keskin Redif taburu olarak kullanıldığı belirtilmiştir. Bu tarihlerde kullanıldığı bilinen yapının gösterdiği mimari özelliklerde göz önüne alındığında 20. yy. başlarında yapılmış olabileceğini düşünmekteyiz.

3.7.2. Kibrithane (Halk Eğitim Merkezi) Binası

Çizim: 3.39, 3.40, 3.41, 3.42, 3.43, 3.44, 3.45

Fotoğraf: 3.209-3.222

Yeri ve Konumu: Keskin ilçe merkezinde Kibrithane Sokakta, Yenice Mahallesiinde yer almaktadır.

İnceleme Tarihi: Mayıs 2018

Kullanımı: Günümüzde Halk Eğitim Merkezi olarak kullanıma açıktır.

İnşa Tarihi: 1903 (20. yy.) yılında inşa edilmiştir.

Kitabesi: Giriş kapısı üzerinde inşa kitabesi bulunmaktadır.

Banisi: Bilinmemektedir.

Tescil Durumu. A.K.T.V.K.K tarafından 06.03.1986 tarihli ve 1944 sayılı kararla korum altına alınmıştır. 18.04.2004 tarihinde 9248 sayılı karar ile tescilin devamına karar verilmiştir.

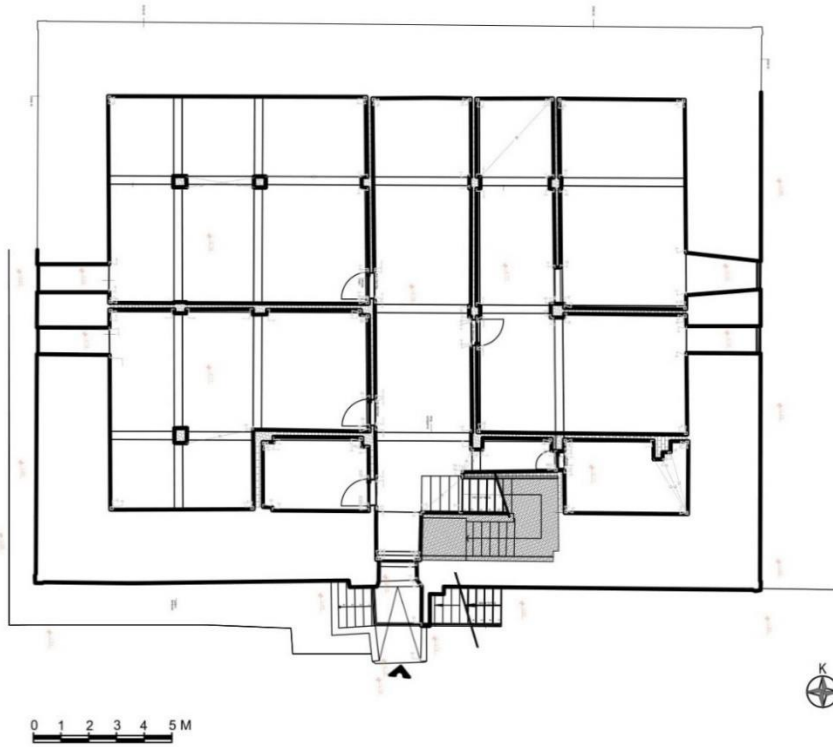
Geçirdiği onarımlar

Yapı da 1990 yılında restorasyon çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalar ile tek katlı plan tipine sahip olan yapı yıkılan bölümlere bağlı kalınarak iki katlı olarak yeniden inşa edilmiştir.

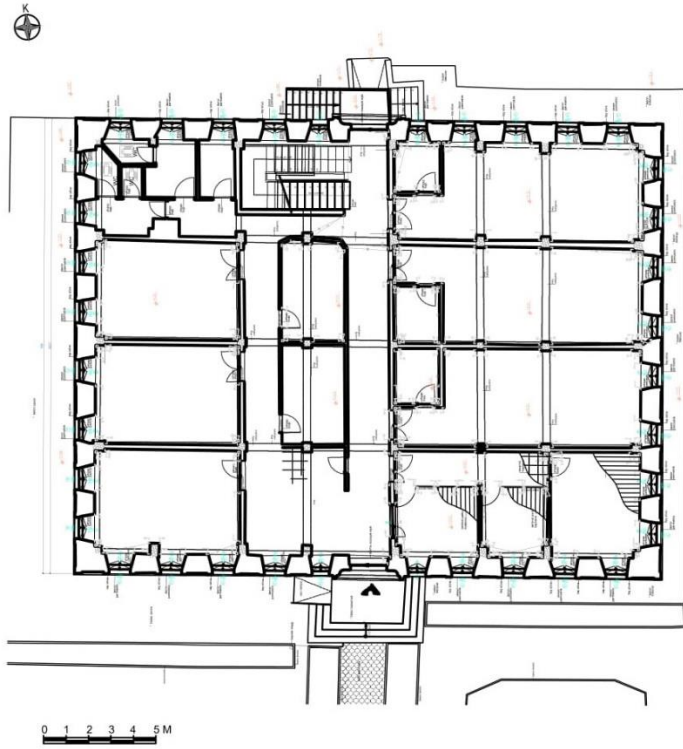
Yapının tanımı

Plan ve üst örtü sistemi

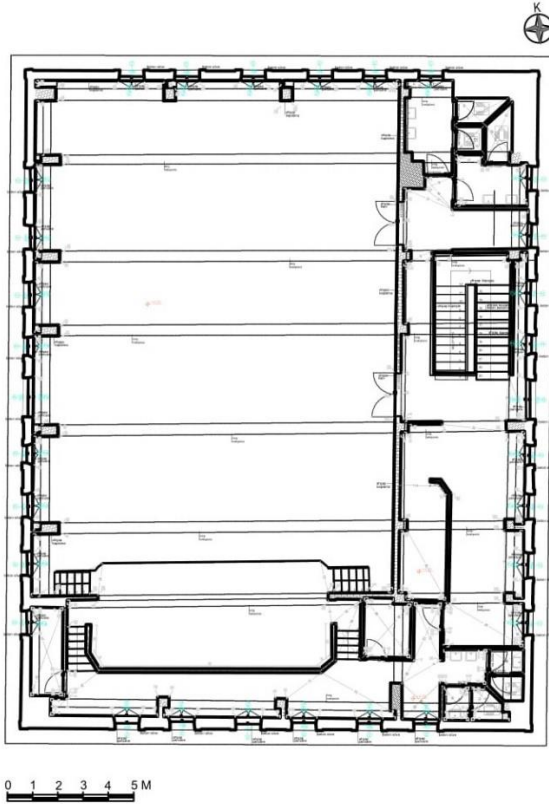
Ankara Koruma Kurulu'nun düzenlediği tescil fişine göre yapı ilk olarak bodrum kat üzerine tek katlı inşa edilmiş ve kibrit üretimi için kullanılmıştır (Çizim 3.39, 3.40, 3.41) (Foto. 3.209).

Çizim 3.39. Kibritthane binası bodrum kat planı (Arveo mimarlıktan işlenerek, Elif Tosun)

Çizim 3.40. Kibrithane binası zemin kat planı (Arveo mimarlıktan işlenerek, Elif Tosun)

Çizim 3.41. Kibrithane binası birinci kat planı (Arveo mimarlıktan işlenerek, Elif Tosun)

Foto. 3.209. Keskin- Kibrithane binası (AKTVKK arşivinden)

Günümüzde ise dikdörtgen planlı yapı kuzey- güney doğrultuda uzanmaktadır. Yapılan onarımlar sonucunda tek katlı olan yapı bodrum kat üzerine iki katlı olarak yeniden inşa edilmiştir. Giriş kapısı batı cephesinin ortasında yer almaktadır. Üst örtüsü dört tarafa kırma çatı ile örtülüdür (Foto 3.210).

Foto. 3.210. Keskin-Kibrithane binası genel görünüm

Malzeme ve teknik

Ankara çevresinden çıkarılan kırmızı taş malzeme kullanılarak yığma tekniğinde inşa edilmiştir. Bodrum kat ve birinci kat seviyesinde moloz taş malzeme kullanılmıştır. İkinci kat ve çatı yapımında betonarme malzeme kullanılmıştır. Dış cepheler ve iç mekân beden duvarları sıva üzerine boyalıdır. Pencerelerde eski ahşap söveler ve iç tarafta yeni

PVC söveler görülmektedir. Pencere korkuluklarında demir malzeme kullanılmıştır. İç mekânda birinci kat zemininde fayans malzeme, ikinci kat zemin ve ikinci kata çıkışı sağlayan merdivende taş malzeme kullanıldığı görülmektedir. İç tavan örtüsü düz dam sıva üzerine boyalıdır. Kıırma çatı Marsilya kiremit ile kaplanmıştır.

Cepheler

Batı cephesi; yapının giriş kapısının bulunduğu bölümdür. Bahçeye ve anayola bakmaktadır. Giriş kapısı cephenin tam ortasında yer almaktadır. Kapının her iki yanında da sıralanmış pencere sırası bulunmaktadır. En alt bodrum kat seviyesi moloz taş örgü şeklinde bırakılmıştır. Bu bölümde pencere açıklığı yoktur. Birinci kat seviyede ise kapının her iki yanında da pencereler vardır. Birinci kat seviyesindeki pencerelerin demir şebeke korkuluğu vardır. İkinci kat seviyede de pencereler bulunmaktadır. Pencereler boyuna dikdörtgen formda ve etrafında kırmızı taştan çerçeve olup yarım daire kemerlidir. İkinci katta kapının üzerine denk gelen pencere diğerlerine göre daha geniş tutularak yapılmıştır. Bu da giriş kapısı ile birlikte görsel bir simetri oluşturmuştur. Pencere kemerlerindeki kilit taşları dışarı taşırılarak belirgin bir şekilde görülmektedir (Çizim 3.42) (Foto. 3.211).

Çizim 3.42. Kibritthane binası batı cephesi (Arveo mimarlıktan işlenerek, Elif Tosun)

Foto. 3.211. Keskin-Kibrithane binası batı cephesinden görünüm

Giriş kapısı, yerden yüksek bir şekilde yapılmıştır. Üç basamak ile çıkılan giriş, demir malzeme kullanılarak çift kanatlı bir şekilde yapılmıştır. Kapı etrafında kırmızı taş kullanılmış ve yarım daire kemer uygulaması yapıldığı görülmektedir. İç içe iki kademeli bir kemer sistemi uygulanmış ve üst kısmına üçgen bir alınlık yapılmıştır. Üçgen alınlık kapının iki yanında bulunan sütüncelere oturmaktadır. Kemer ve üçgen alınlık arasındaki boşlukta ise inşa kitabesi bulunmaktadır (Foto. 3.212, 3.213).

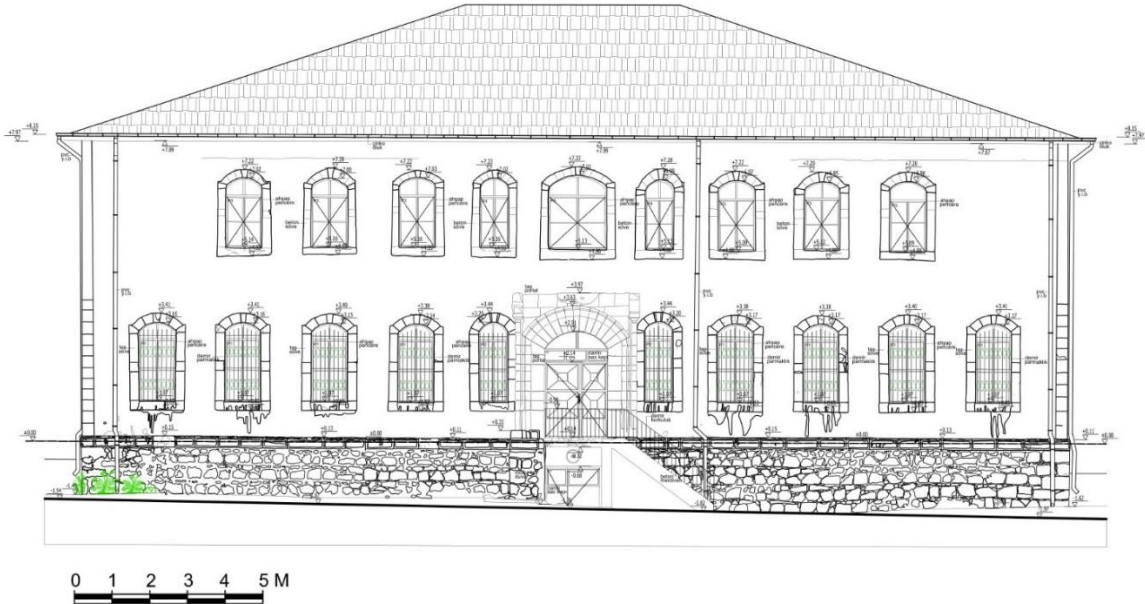
Foto. 3.212. Keskin-Kibrithane binası giriş kapısından görünüm

Foto. 3.213. Keskin- Kibrithane binası inşa kitabesi

Doğu cephesi; arka bahçe kısmına ve konutlara bakan bölümdür. Bu cephede de arkaya çıkışı sağlayan bir kapı bulunmaktadır. Eğimli bir arazide yer alan yapının bu cephesinde bodrum kat seviyesindeki duvar örgüsü daha yüksek bir şekilde görülmektedir. Bodrum katında pencere düzeni olmayıp bu bölüme girişi sağlayan küçük bir kapı yer almaktadır. Birinci kat seviyesinde iç mekâna girişi sağlayan diğer kapının her iki yanında da pencereler bulunmaktadır. Pencerelerin demir şebeke korkuluğu vardır. İkinci kat seviyesinde de pencereler de batı cephesiyle benzerlik göstermektedir. Pencereler boyuna dikdörtgen olup, kırmızı taş ile çerçevenilmiş ve yarım daire kemerlidir (Çizim 3.43), (Foto. 3.214).

Çizim 3.43. Kibrithane binası doğu cephesi (Arveo mimarlıktan işlenerek, Elif Tosun)

Foto. 3.214. Keskin-Kibrithane binası doğu cephesi

Doğu cephesindeki kapı birinci kat seviyesinde olup yerden yüksek bir şekilde yapılmıştır. Sekiz basamakla çıkılmaktadır. Basamakların etrafı demir korkulukla çevrilmiştir. Kapı, demir malzemedendir çift kanatlıdır. Kapının etrafı kırmızı taş ile örülmüş ve yarım daire kemer uygulaması bulunmaktadır. İki kademeli ve silmeli kemer uygulamasının etrafı ise dikdörtgen bir şekilde sonlandırılmıştır. Dikdörtgen kenarların üst kısmında dışarı çıkıntı yapan taş sırası vardır. Kapının merdiven altında kalan bölümünde bodruma girişi sağlayan küçük kapı bulunmaktadır (Foto. 3.215).

Foto. 3.215. Keskin-Kibrithane binası doğu cephesindeki kapıdan görünüm

Kuzey cephesi; bahçeye ve yola bakan bölümdür. Bodrum kat seviyesinde demir malzeme ile kapatılmış küçük bir açıklık bulunmaktadır. Birinci ve ikinci kat seviyesinde pencere sırası yer alır. Pencere çerçeveleri dikdörtgen planlı ve kırmızı taş çerçeveye sahiptir. Yarım daire kemerlidir. Birinci kat pencerelerinde demir şebeke korkuluk bulunmaktadır (Çizim 43.4) (Foto. 3.216).

Çizim 3.44. Kibritthane binası kuzey cephesi (Arveo mimarlıktan işlenerek, Elif Tosun)

Foto. 3.216. Keskin-Kibritthane binası kuzey cephesinden görünüm

Güney cephesi; bahçeye bakan dar bir bölümdür. Bu cephede de pencere düzeni diğerleri ile benzerlik göstermektedir. Bodrum kat seviyesinde küçük bir pencere vardır. Birinci ve ikinci kat seviyesinde pencere sırası vardır. Pencere çerçeveleri boyuna dikdörtgen olup,

kırmızı taş çerçevesi ve yarım daire kemerlidir. Birinci kat seviyesindeki pencerelerin demir şebeke korkuluğu vardır (Çizim 3.45), (Foto. 3.217).

Çizim 3.45. Kibrithane binası güney cephesi (Arveo mimarlıktan işlenerek, Elif Tosun)

Foto. 3.217. Keskin-Kibrithane binası güney cephesinden görünüm

Tüm cepheleri dolaşan birinci kat seviyesini bodrum kattan ayıran bir sıra kırmızı taş dizisi bulunmaktadır. Cephelerin birleşme köşeleri de kırmızı taş ile örülmüştür.

İç mekân

Kapıdan girdiğimizde uzun dar bir koridor ve kuzey tarafta kare planlı bir koridora geçilmektedir. Kuzey tarafta kalan kare planlı koridor geleneksel kıyafet ve el sanatları ile döşenmiştir. Koridorun devamında ise müdür odası bulunmaktadır (Foto. 3.218).

Foto. 3.218. Keskin-Kibrithane binası kuzey tarafındaki koridordan detay

Diğer uzun dar koridorda ise karşılıklı olmak üzere el sanatları eğitimi verilen sınıflar bulunur. Koridorun sonunda ise doğu cephesine çıkışı sağlayan kapı ve kuzey tarafta ikinci kata çıkışı sağlayan merdiven vardır. Zeminde fayans kaplama, tavan betonarmedir. (Foto. 3.219, 3.220).

Foto. 3.219. Keskin-Kibrithane binası koridor ve merdivenden detay

Foto. 3.220. Keskin-Kibrithane binası el sanatları sınıfından detay

İkinci katta, kuzey tarafa doğru bir koridor ve doğu tarafta konferans salonu bulunmaktadır. Zeminde taş malzeme ve tavanda sıva üzerine boyalıdır (Foto. 3.221, 3.222).

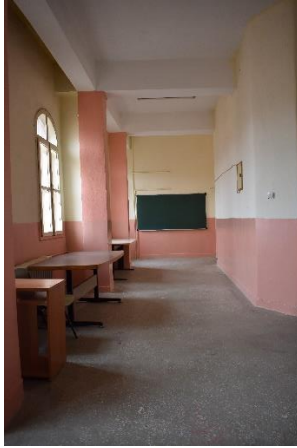

Foto. 3.221. Keskin- Kibrithane İkinci Kat Koridor ve Konferans Salonu

Foto. 3.222. Keskin-Kibrithane binası konferans salonundan detay

Süsleme programı

Dış cepheler ve iç mekânda yer alan bölümler sade bırakılmıştır. Özgün süsleme unsurları görülmemektedir.

Tarihlendirme

Ne zaman yapıldığına dair kesin bilgi sahibi olmadığımız Kibrithane, giriş kapısı üzerinde bulunan 1903 tarihi ile bu yılda yapılmış olduğunu düşündürmektedir. Fişekhane Binası ile benzer mimari özelliklerde 20. yy. başlarında yapılmış olabileceğini göstermektedir.

3.7.3. Taş Mektep (Hacı Taşan Kültür Merkezi)

Çizim: 3.46

Fotoğraf: 3.223-3.239

Yeri ve Konumu: Keskin ilçe merkezinde Altıntaş Mahallesi, Okul Sokağı'nda yer almaktadır.

İnceleme Tarihi: Mayıs 2018

Kullanımı: Günümüzde Hacı Taşan Kültür Merkezi olarak kullanıma açıktır.

İnşa Tarihi: 1911 (H.1329)

Kitabesi: Giriş kapısının üzerinde inşa kitabesi yer alır. Mermer levha üzerinde şöyle yazmaktadır.

“Ashab-ı hamiyetmendan (hamiyet sahibi) tarafından inşa olunan İnâs-ı İbtidai ve Rüştîye mektebi. (İlk ve orta kız) Sene M. (Muharrem) 1329” / 1911 (Foto. 3.223).

Foto. 3.223. Keskin-Taş Mektep kitabesi

Banisi: Bilinmemektedir.

Tescil Durumu: A.K.T.V.K.K. tarafından 06.03.1986 tarihli ve 1944 sayılı kararla tescillenmiştir.

Geçirdiği onarımlar

Mektep olarak inşa edilen yapı günümüzde İlçe Halk Kütüphanesi olarak kullanılmaktadır. 2013 yılında Kültür Bakanlığı'nın desteği ile yapılan restorasyon çalışmaları sonucunda Hacı Taşan Kültür Merkezine çevrilmiştir.⁶⁶

Dış cephelerde ve iç mekanlarda hasar gören kısımlarda onarımların yanı sıra kullanım amacına yönelik düzenlemeler de yapılmıştır (Foto. 3.224). Arşiv fotoğraflarına göre yapının dış cepheleri özgünlüğünü koruyabilmiştir.

Foto. 3,224. Keskin-Taş Mektep (AKTVKK Arşivinden)

Yapının tanımı

Plan ve üst örtü sistemi

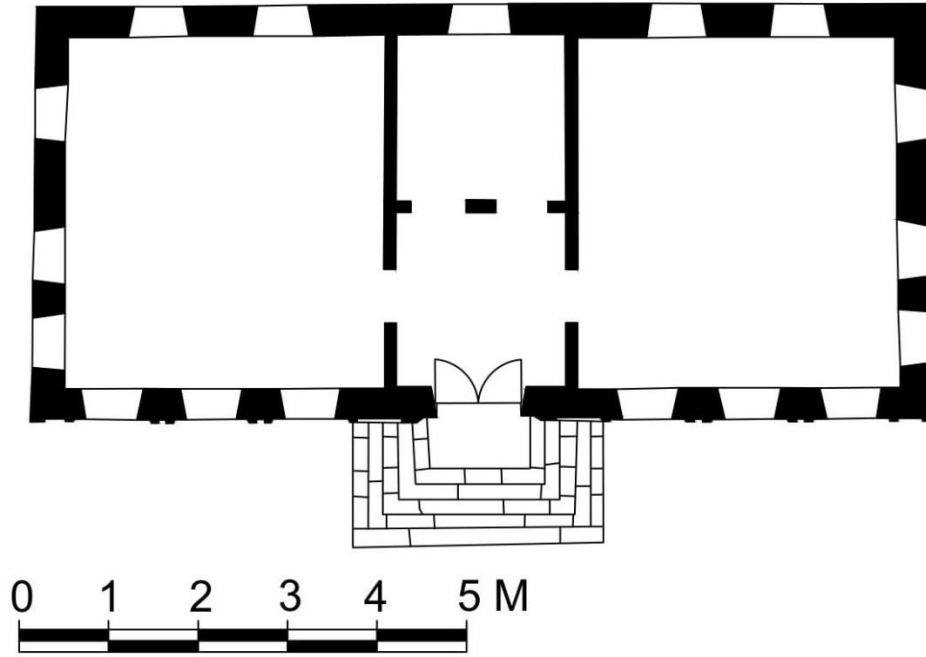
Dikdörtgen planlı yapı kuzey- güney doğrultuda uzanmaktadır. Tek katlı olarak inşa edilmiştir. Giriş kapısı doğu cephesinde yer almaktadır. Kapıdan girdiğimizde doğu-

---

⁶⁶ Saluk, Y., Kırıkkale Keskin'in Kültür Mirası Orta Anadolu'da Bir Belgeleme ve Koruma Çalışması, Literatür Yayınları, İstanbul, 2016, s.39

batı yönünde uzanan bir koridora geçilir. Koridorun kuzey ve güneyinde kare planlı odalar yer almaktadır. Üst örtüsü dört tarafa kırma çatı ile örtülüdür (Çizim 3.46), (Foto. 3.225).

Çizim 3.46. Taş Mektep planı (VGM arşivinden işlenerek, Elif Tosun)

Foto. 3.225. Keskin-Taş Mektep genel görünüm

Malzeme ve teknik

Moloz taş malzeme ve kırmızı renkte kesme taş malzeme kullanılarak yığma tekniğinde inşa edilmiştir. İç mekânda beden duvarları sıva üzerine boyalıdır. Zeminde, iç tavan örtüsünde, kapılarda ve pencere sövelerinde ahşap malzeme kullanılmıştır. Giriş kapısı üzerindeki kitabe mermer malzeme üzerinedir. Pencere korkuluklarında ve bahçe

giriş kapısında demir malzeme kullanıldığı görülmektedir. Üst örtüsü kiremit ile kaplanmıştır. Etrafını çevreleyen bahçe duvarı moloz taş malzeme ve demir malzeme kullanılarak yapılmıştır.

Cepheler

Doğu cephesi; yapının giriş kapısının bulunduğu bölümdür. Bahçe giriş kapısına ve anayola bakmaktadır. Moloz taş duvar örgüsü üzerinde kırmızı taş malzemedeki silme ve pencere kenarlarındaki detaylar dikkat çekici özelliktedir. Giriş kapısı cephenin orta ekseninde yer almaktadır. Kapının her iki tarafında da üçer sıra pencere bulunmaktadır. Toplamda altı adet pencere görülmektedir (Foto. 3.226).

Foto. 3.226. Keskin-Taş Mektep doğu cephesinden görünüm

Kırmızı kesme taştan kullanılarak, pencere kenarlarına çerçeve ve alınlık kısmına yarım daire kemer uygulaması yapılmıştır. Pencereler boyuna dikdörtgen formdadır. Ahşap söveli pencerelerin demir şebeke korkulukları vardır (Foto. 3.227).

Foto. 3.227. Keskin-Taş Mektep doğu cephesi pencere detayı

Cephenin güney tarafına yakın pencere sırasının ilk örneğinde süsleme detayı görülmektedir. Pencere kemerindeki kilit taşının üzerinde geometrik yıldız süsleme bulunmaktadır (Foto. 3.228).

Foto. 3.228. Keskin-Taş Mektep doğu cephesi pencere kemerindeki süsleme

Giriş kapısı, yerden yüksek bir şekilde yapılmıştır. Dört basamak ile çıkılan giriş, ahşap çift kanatlıdır. Ahşap kapının kemer kısmı cam malzeme ile kapatılmıştır. Yarım daire kemerli girişin etrafına kırmızı taş ile silmeli dikdörtgen bir çerçeve yapılmıştır. Kemerin kilit taşı dışarı taşırılarak yapılmış ve üzerinde geometrik çizgiler bulunmaktadır. Kapının üst kısmında ise çatı hizasında olan üçgen alınlık vardır. Alınlık kısmı iki adet küçük boyutlu ayaklara oturmaktadır. Alınlık bölümü ile kapının arasındaki boşlukta yapının kitabesi bulunmaktadır (Foto. 3.229).

Foto. 3.229. Keskin-Taş Mektep giriş kapısı

Kapının alınlık kısmının oturduğu ayaklar üzerinde geometrik yıldız süsleme vardır. (Foto. 3.230)

Foto. 3.230. Keskin-Taş Mektep giriş kapısı alınlığından detay

Batı cephesi; arka bahçeye ve konutlara bakan bölümdür. Sade bir görünümde olan cephede belirli aralıklarla yapılmış pencereler bulunmaktadır. Pencereler boyuna dikdörtgen formda ve ahşap sövelidir. Ahşap malzemedен sivri formda alınlıkları vardır. Ahşap malzeme pencere aralarındaki boşluklarda da devam edip bir bütün halinde yapılmıştır. Pencerelerde demir şebeke korkuluk vardır (Foto. 3.231).

Foto. 3.231. Keskin-Taş Mektep batı cephesinden görünüm

Kuzey cephesi; bahçe içerisindeki boş alana bakmaktadır. Bu cephede pencere sayısı daha azdır. Cephede üç adet pencere bulunmaktadır. Bunlardan iki tanesi doğu tarafında birbirine yakın bir şekilde yapılmıştır. Diğer ise batı tarafında yakın ayrı bir şekilde olduğu görülmektedir. Pencereler boyuna dikdörtgen formda ve ahşap sövelidir. Pencere kenarlarında kırmızı kesme taş ile çerçeve yapılıp, dış kısmına demir şebeke korkuluğu yerleştirilmiştir. Pencere alınlıkları yarım daire kemerlidir. (Foto. 3.232).

Foto. 3.232. Keskin-Taş Mektep kuzey cephesinden görünüm

Güney cephesi; bahçeye ve konutlara bakmaktadır. Kuzey cephesi ile benzerlik göstermektedir. Bu cephede de üç pencere yer alır. Pencerelerden iki tanesi doğu tarafına ve birbirine yakın bir şekilde yapılmıştır. Diğer ise batıya yakın ayrı bir şekilde yapılmıştır. Dikdörtgen formdaki pencerelerin, söveleri ahşap ve dış kısmında demir şebeke korkulukları vardır. Pencere kenarlarında kırmızı kesme taş ile yapılmış çerçeveler ve alınlık kısımları yarım daire kemerlidir. (Foto. 3.233).

Foto. 3.233. Keskin-Taş Mektep güney cephesinden görünüm

İç mekân

Kapı, kare planlı bir koridor bölümüne açılmaktadır. Koridora girdiğimizde kuzey ve güney taraflarda birer kare planlı büyük ölçekli odalar yer almaktadır. Batı kısmında ise lavabo ve çay ocağı odası yer alır. Giriş koridorunun zemini taş malzemedir, tavanı ise ahşap ile örtülüdür (Foto. 3.234).

Foto. 3.234. Keskin-Taş Mektep giriş koridoru

Koridorun kuzey yönündeki oda, kare planlıdır. Odaya çift kanatlı ahşap kapıdan girdiğimizde doğu, kuzey ve batı duvarı boyunca sedir döşeli olduğunu görmekteyiz. Orta alanda soba ve etrafında sehpa bulunmektedir. Kapının bulunduğu duvarda ise saz ve gitar gibi enstrüman aletleri asılıdır. Zeminde, pencerelerde ve tavanda ahşap malzeme kullanılmıştır. Duvarlarda ve tavanda aydınlatma araçları vardır. (Foto. 235-236)

Foto. 3.235. Keskin-Taş Mektep iç mekân kuzey yönündeki oda

Foto. 3.236. Keskin-Taş Mektep iç mekân kuzey yönündeki oda tavanı

Giriş koridorunun güney tarafındaki oda da kare planlıdır. Bu odaya da giriş çift kanatlı ahşap kapıdan sağlanmaktadır. Oda içerisinde doğu, güney ve batı duvarı boyunca sedir döşelidir. Orta alanda sehpa vardır. Kapının bulunduğu duvarda kitaplık bölümü yer alır. Odanın zemini, pencereleri ve tavanı ahşaptır. Duvarlarda ve tavanda aydınlatma araçları bulunur (Foto. 3.237, 3.238).

Foto. 3.237. Keskin-Taş Mektep iç mekân güney yönündeki oda

Foto. 3.238. Keskin-Taş Mektep iç mekân güney yönündeki oda tavanı

Süsleme programı

Dış cepheler ve iç mekân sade bir görünümde olup süsleme unsuru görülmemektedir. Yalnızca doğu cephesinde ve giriş kapısının alınlık kısmında geometrik detaylar bulunmaktadır.

Taş Süsleme: Pencere kemerinde ve giriş kapısının alınlık ayaklarında görülür.

Geometrik Süsleme: Doğu cephesindeki pencere kemerinde ve giriş kapısının alınlık ayaklarında daire içerisinde yıldız süsleme görülmektedir (Foto. 3.239).

Foto. 3.239. Keskin-Taş Mektep geometrik süsleme detayı
Tarihlendirme

Giriş kapısı üzerinde bulunan kitabesine göre de 1911 (H. 1329) yılında yapıldığı bilinmektedir. Göstermiş olduğu mimari ve üslup özellikleri ile de yapının 20. yy. da yapıldığı anlaşılmaktadır.

4. KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

İç Anadolu bölgesindeki Kırıkkale şehri, çevresinde de pek çok şehir ile bağlantılı olması açısından önemli bir konumda yer almaktadır. Yalnızca bulunduğu konum açısı ile kalmayıp çok eski bir tarihi geçmişe sahip olması da Kırıkkale'nin önemini arttırmıştır.

Bugün Kırıkkale il sınırları içinde kalan bazı tarihi kalıntılar, ören yerleri ve höyüklerin varlığı ile çeşitli araştırma ve incelemelerde tarih öncesi yıllara ait arkeolojik buluntulara rastlanması, Kırıkkale'nin coğrafi alanının ne kadar eski bir yerleşim sahası olduğunu gösterir.⁶⁷

Malazgirt Zaferi'nin kazanılması ile Anadolu'nun kapılarının Türklere açılması ile buralar hızlı bir şekilde Türk-İslam diyarı haline gelmiştir. 11. yy. dan sonra Kırıkkale'ye çeşitli Türk boyları yerleştirilerek iskana açılmıştır. Yerleşimler sonucunda da başlayan imar faaliyetleri bölgeye önem kazandırmıştır.

Çalışmamız kapsamında olan Keskin ilçesinin de kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Fakat tarihi belgelerden edilen bilgilere ve yapılan araştırmalara göre eski bir tarihe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Keskin ilçe merkezinde ve köylerinde günümüze kadar ulaşmış Türk devri mimari yapıları plan ve üst örtü, kullanılan malzeme ve teknik, cephe özellikleri, süsleme açısından tek tek ele alınarak incelenmiştir. Bu bölümde ise çalışma konumuz olan eserler Anadolu'daki diğer örnekler ile karşılaştırılarak ortaya konulmuştur.

4.1. Camiler

4.1.1. Plan ve Üst Örtü Özellikleri Bakımından

Keskin ilçe merkezindeki Çarşı Camii ve civar köylerdeki camiler değerlendirildiğinde yapılar dikdörtgen planlı ve kare planlı olmak üzere iki şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Kuzey-güney doğrultuda uzanan dikdörtgen planlı camiler arasında Çarşı Camii, Cankurtaran Köyü Camii, Ceritkale Köyü Camii, Eskialibudak Köyü Camii, Kevenli Köyü Camii, Müsellim Köyü Camii, Ortasöken Köyü Camii bulunmaktadır.

---

⁶⁷ Altın, Y., Düünden Bugüne Kırıkkale, Belen Yayıncılık, 2008, s.33

Kare planlı camiler ise, Cabatobası Köyü Camii, Cinali Köyü Camii ve Esatmüminli Köyü Camii'dir.

Camilerin üst örtüleri içten düz tavan, dıştan kırma çatı ile örtülü olmasından dolayı bu açıdan ortak özelliğe sahiptir.

Çevre ilçelerdeki yapılar ile plan özellikleri açısından benzerlik gösteren örnekler ise; Kırıkkale merkezde ve bağlı ilçelerde bulunan yapılardan; Hasandede Camisi (H.1014-M.1605) kare planlı kubbe ile örtülü olmasıyla diğer yapılardan ayrılmaktadır.⁶⁸ Delice Çerikli Camisi (H.1316-M.1898), Balıseyh İzzettin Köyü Camisi, Balıseyh Dikmen Köyü Camisi (H.1313-M.1895) ve Balıseyh Ballı (Yukarı) Camisi⁶⁹ de Keskin'deki birçok camii gibi dikdörtgen planlı olup kırma çatı ile örtülüdür. Kırşehir Alâeddin Cami (1230'da inşa edilmiş fakat günümüzdeki yapı 1893'te yeniden yapılmış halidir) de kare planlı olup kırma çatılı örnekler arasındadır.⁷⁰ Ankara-Beyazırma ilçesinde bulunan Akşemseddin Camii, Baloğlu Camii, İmaret Camii, İncili Camii, Karcıkaya Camii, Tabakhane Camii ve Uruş Beldesi Camii de dikdörtgen planlı, kırma çatılı yapılara örnektir.⁷¹ Çankırı'da bulunan Alaçamescit Camii, Karataş Camii, Yeni Camii, Ovacık Köyü Camii, İnaç Köyü Camii ve Karadayı Köyü Camii de dikdörtgen planlı ve kareye yakın dikdörtgen planlı camiler grubunda olup kırma çatı ile örtülü örnekler içerisindedir.⁷² Amasya Darphane Camii, Irgat (Eski) Mescidi, Tepecik Mescidi ve Çilingir Mescidi de dikdörtgen planlı, kırma çatı ile örtülü yapılardandır.⁷³

---

⁶⁸ Özgür, D. (2019). *Kırıkkale'de Türk devri mimari eserleri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

⁶⁹ Özgür, a.g.t.

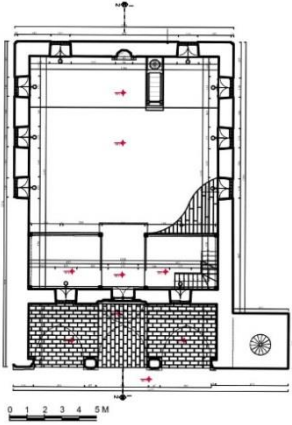
⁷⁰ Aslan, Y. (2018). *Kırşehir merkez Türk devri yapılarında taş süsleme (13.-14. yy)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

⁷¹ Bozkurt, T. (2002). *Beyazırma'daki Türk devri yapıları*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

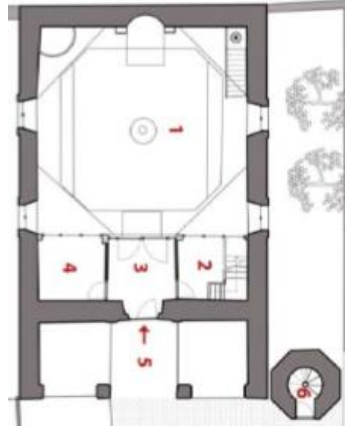
⁷² Balkır, Ö, B. (2018). *Çankırı (merkez ilçe ve köyleri) Türk dönemi mimari eserleri*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

⁷³ Bayram, F. (1994). *Amasya'nın Gümüşhacıköy ilçesi ve Gümüş nahiyesindeki Türk devri mimarlık eserleri*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

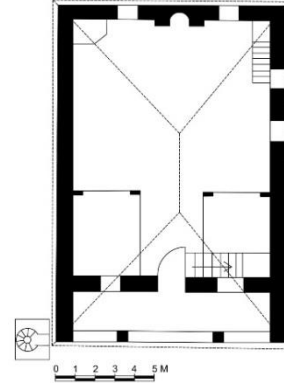
Keskin'deki dikdörtgen planlı camiler şu şekildedir;

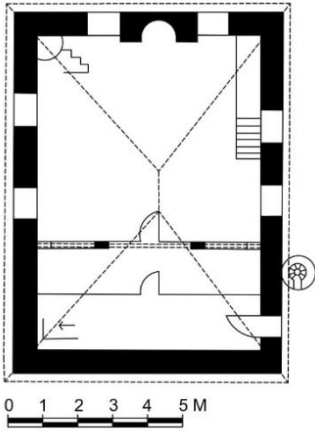
Çarşı Camii

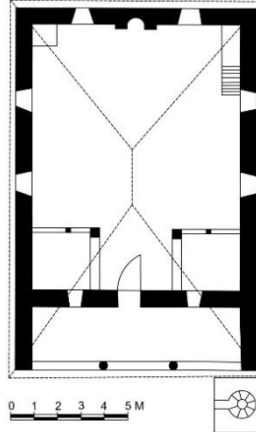
Cankurtaran Köyü Camii

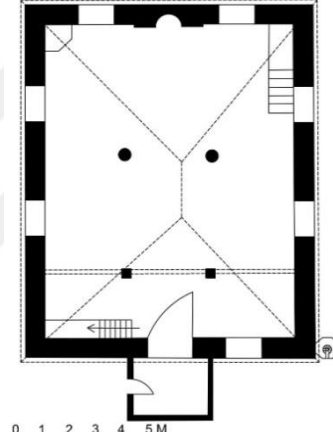
Ceritkale Köyü Camii

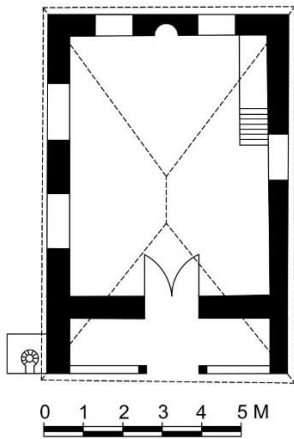
Eskialibudak Köyü Camii

Kevenli Köyü Camii

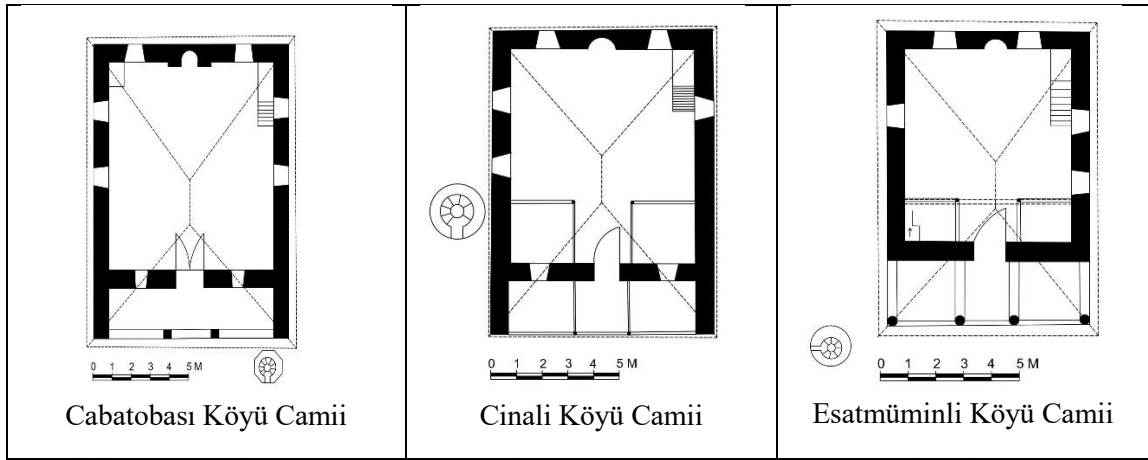
Müsellim Köyü Camii

Ortasöken Köyü Camii

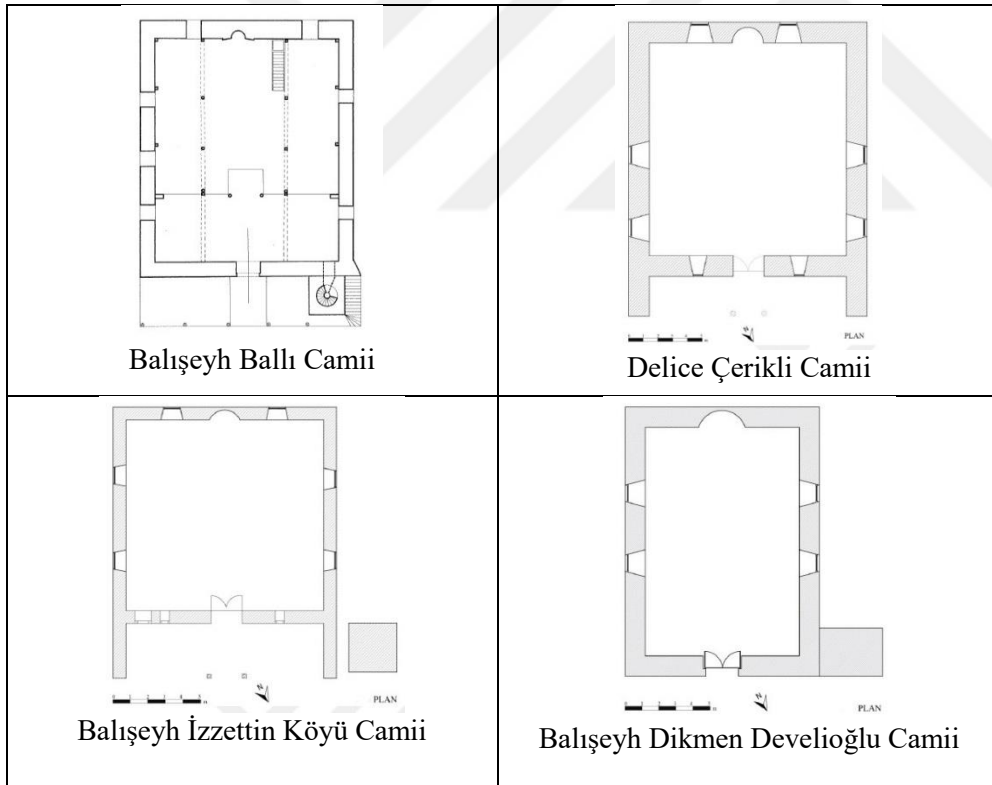
Çizim 4.1. Keskin dikdörtgen planlı camiler

Keskin'deki kare planlı ve kareye yakın dikdörtgen planlı camiler ise;

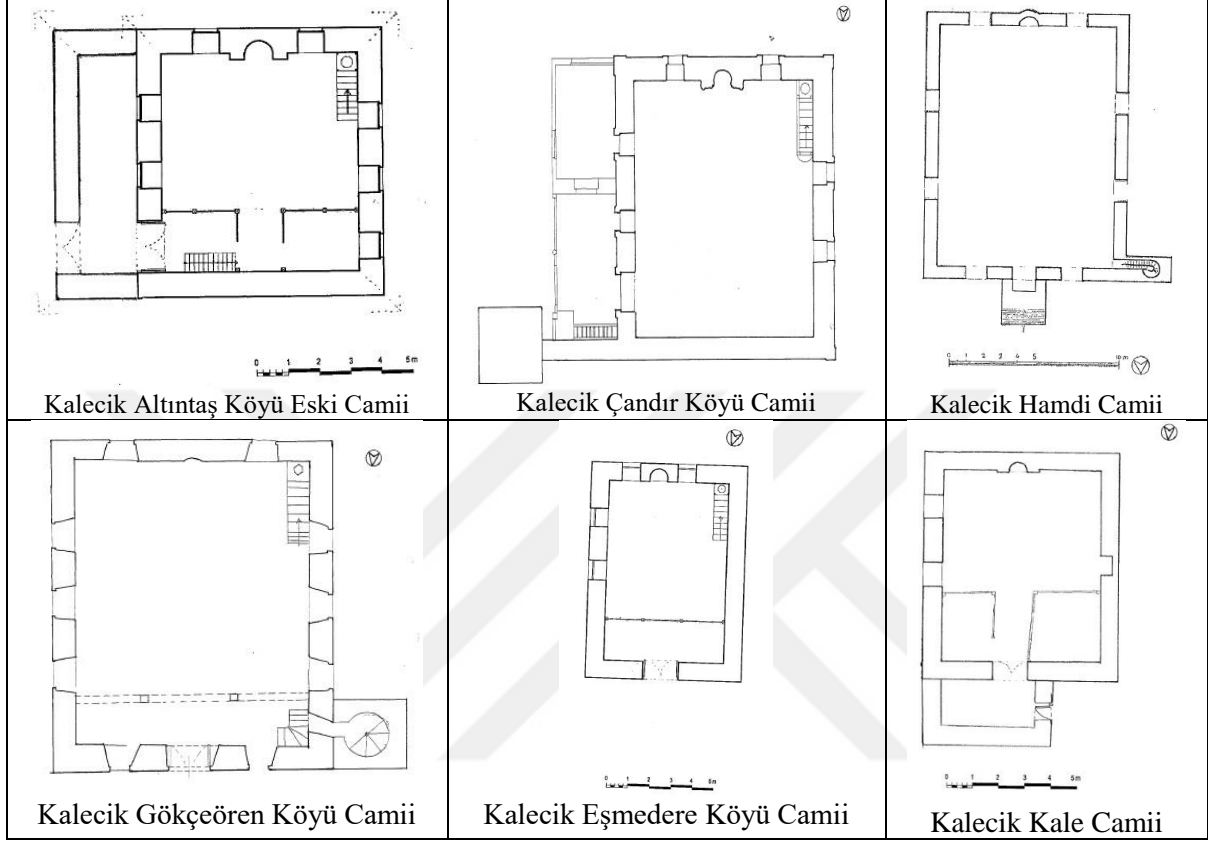
Çizim 4.2. Keskin kare ve kareye yakın planlı camiler

Kırıkkale iline bağlı diğer ilçe ve köylerdeki dikdörtgen planlı camiler;

Çizim 4.3. Kırıkkale çevresi dikdörtgen planlı camiler

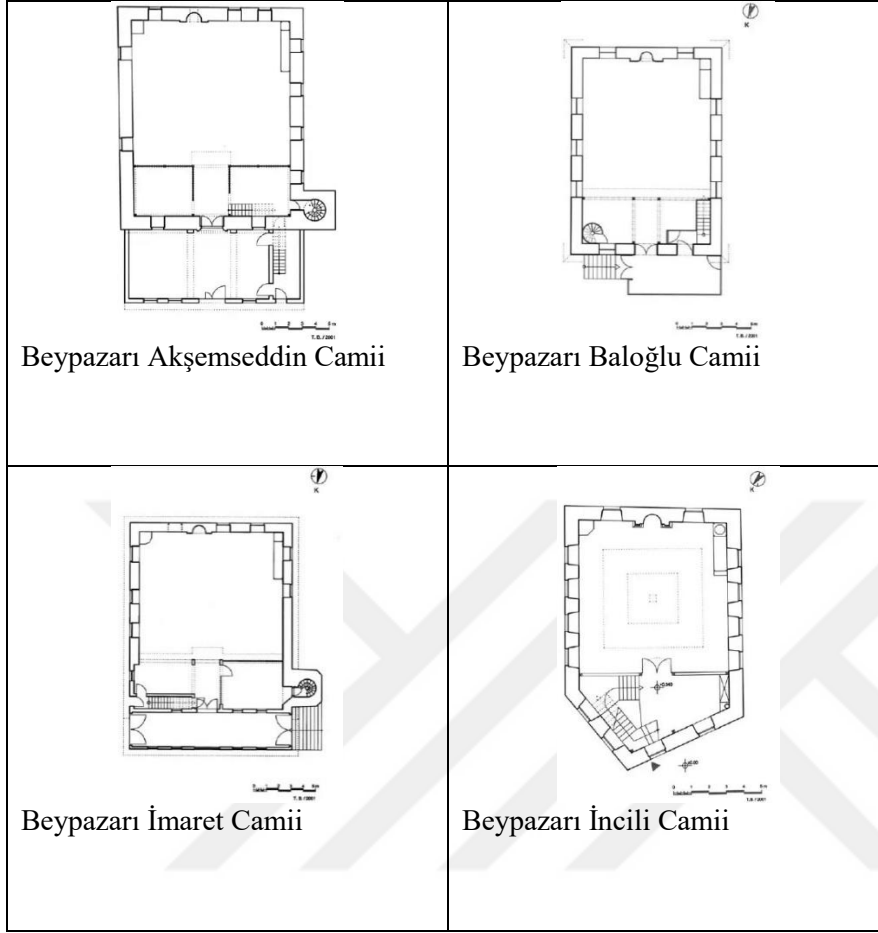
Kalecik'teki⁷⁴ yapılarımızla plan ve üst örtü açısından benzerlik gösteren örnekler bulunmaktadır. Dikdörtgen ve kareye yakın dikdörtgen planlı olup kırma çatılı olan camiler;

Çizim 4.4. Kalecik'teki dikdörtgen ve kare planlı camiler

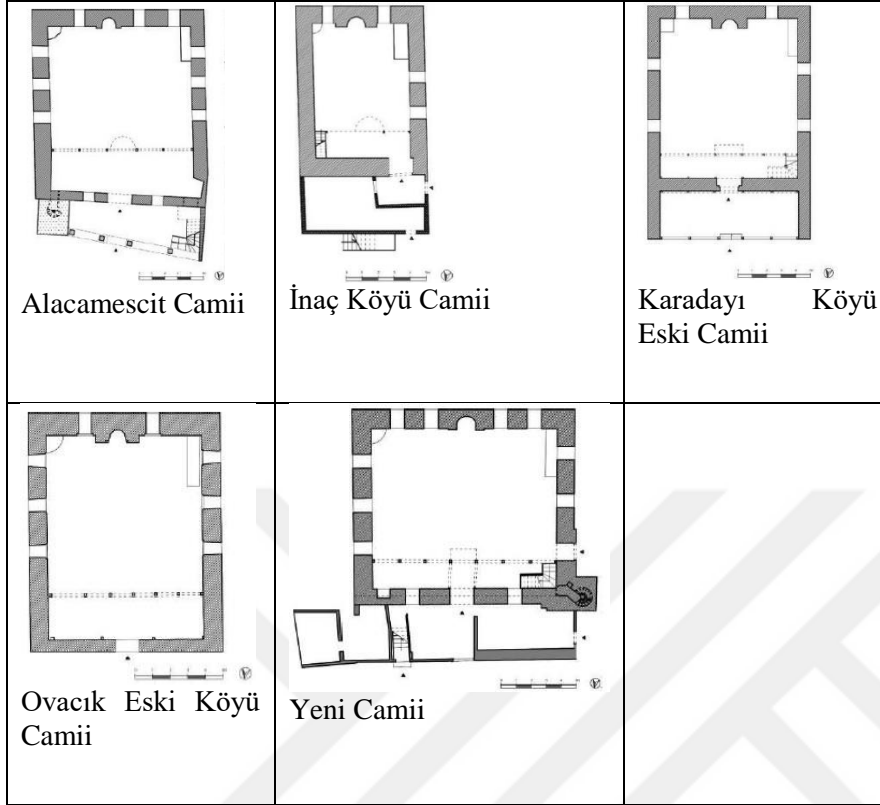
⁷⁴ Çağlar, Y. (2008). *Kalecik Türk devri yapıları*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Ankara çevresindeki örnekler;

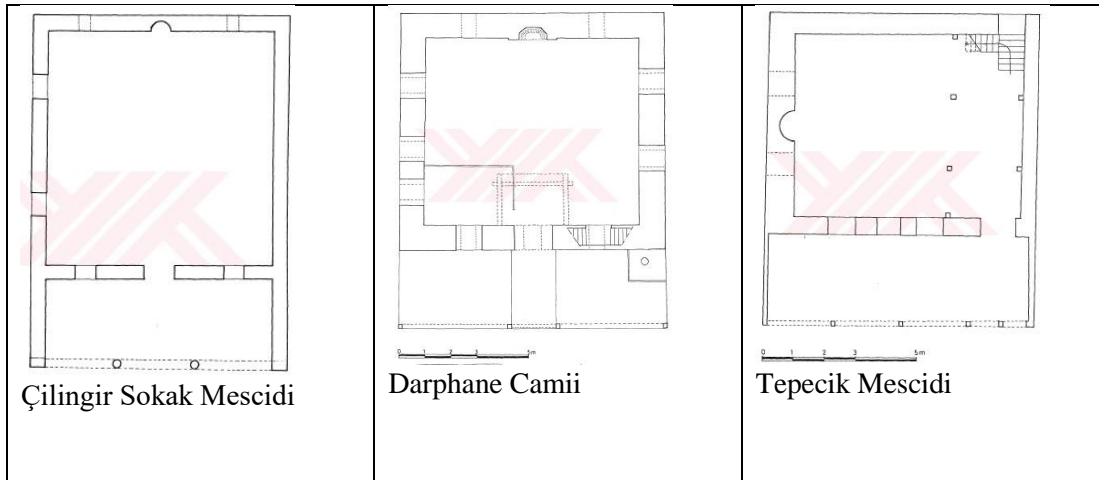
Çizim 4.5. Ankara-Beypazarı ilçesindeki dikdörtgen planlı camiler

Çankırı'daki örnekler;

Çizim 4.6. Çankırı ve çevresindeki dikdörtgen ve kareye yakın dikdörtgen planlı camiler

Amasya'daki örnekler;

Çizim 4.7. Amasya ve çevresindeki dikdörtgen planlı cami ve mescitler

Son cemaat yeri ise; özgünlüğünü koruyan iki yapı karşımıza çıkmaktadır. Çarşı Camii ve Cankurtaran Köyü Camii'nin son cemaat yerleri hem özgün olmaları hem de birbirine benzerliği açısından önemlidir. Her iki yapıda da yanları kapalı olup, üç kemer

düzeni, dört kare ayaklar ile taşınmaktadır. Ayaklardan ikisi duvara gömülü, ikisi bağımsız şekildedir. Çarşı Camii de sivri kemer, Cankurtaran Köyü Camii de yarım daire kemer uygulaması görülür.

Keskin Çarşı Camii

Keskin Cankurtaran Köyü Camii

Foto. 4.1. Keskin taş ayakla taşınan son cemaat örnekleri

Diğer köy camileri ise kendi içlerinde farklılıklar göstermektedir. Cabatobası Köyü Camii iki adet kolonla taşınan yanları kapalı son cemaat yerine sahiptir. Ceritkale Köyü Camii de iki adet kolonla taşınan yanları kapalı ve üç adet yuvarlak kemerlidir.

Keskin Cabatobası Köyü Camii

Keskin Ceritkale Köyü Camii

Foto. 4.2. Keskin camilerinde kolonla taşınan son cemaat yeri örnekleri

Ahşap direklerle taşınan son cemaat yeri Cinali Köyü Camii, Esatmüminli Köyü Camii, Ortasöken Köyü Camii ve Kevenli Köyü Camii'dir. Fakat Kevenli Köyü Camii'nin son cemaat yeri günümüzde PVC ile tamamen kapatılmış durumdadır.

Eskialibudak Köyü Camii ile Müsellim Köyü Camii'nin son cemaat yeri bulunmamaktadır.

Çevre köylerdeki örneklerde ise, son cemaat yeri Koçubaba Camisi, İzzettin Köyü Camii, Çerikli Camisi de Keskin’de yer alan Cankurtaran Köyü Cami, Ceritkale Köyü Camii, Cinali Köyü Camii, Cabatobası Camii ve Çarşı Cami de olduğu gibi doğu ve batı yanları kapalı örnekler arasındadır.

Son cemaat yeri ahşap ayakla taşınan, yan kısımları kapalı ve açık olan örnekler;

Foto. 4.3. Keskin camilerinde ahşap ayakla taşınan son cemaat yeri örnekleri

Son cemaat yerinin taş ayaklarla taşındığı örnekler Kırıkkale çevresinde yalnızca Keskin’de bulunan Çarşı Camii ve Cankurtaran Köyü Camii de görülmektedir. Ahşap direklerle taşınan diğer örnekler arasında Koçubaba Camisi, İzzettin Şeyh Şami Camii, Ballı Camii ve Çerikli Camisi bulunmaktadır.⁷⁵

⁷⁵ Özgür, D., Kırıkkale’de Türk Devri Mimari Eserleri, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019

Kırıkkale çevresinde görülen camilerin son cemaat yerleri ile benzerlik gösteren örnekler;

Foto. 4.4. Kırıkkale çevresindeki camilerin son cemaat yerlerinden örnekler

Camii minareleri yapılar arasında buldukları konumları açısından farklılık göstermektedir. Kuzeybatı köşede yer alan minareler; Çarşı Camii, Cankurtaran Köyü Camii ve Müsellim Köyü Camii olmak üzere üç camide yer alır.

Kuzeydoğu köşede yer alanlar ise, Ceritkale Köyü Camii, Esatmüminli Köyü Camii ve Ortasöken Köyü Camii'dir.

Kuzey cephesine yapılanlar, Cabatobası Köyü Camii ve Kevenli Köyü Camii'dir.

Yalnızca Cinali Köyü Camii'nin minaresi doğu cephesinde yer alır.

Minareler tek şerefeli ve iki şerefeli olarak inşa edilmiştir. Keskin'de bulunan Çarşı Camii, Cankurtaran Köyü Camii, Cabatobası Köyü Camii, Ceritkale Köyü Camii, Cinali Köyü Camii, Esatmüminli Köyü Camii, Eskialibudak Köyü Camii tek şerefeli minarelere sahiptir. Buna benzer diğer yapılar ise, Hasandede Camii, Sulakyurt Yeşilyazı Köyü

Camii, Balıseyh Ballı (Yukarı) Köyü Camii, Balıseyh Dikmen Köyü Develioğlu Camii ve Çullu Mahallesi Camidir.

İki şerefeli örnekler ise, Keskin Kevenli Köyü Camii, Sulakyurt Şeyh Şami Camii ve İzzettin Köyü Camii'dir.

4.1.2. Malzeme ve Teknik Özellikleri Bakımından

İlçe merkezindeki Çarşı Camii ve köylerde yer alan camilerinin beden duvarlarında kesme taş ve moloz taş kullanılarak yığma tekniğinde inşa edilmiştir. Sıvalı ve boyanmış cephelerin dökülen kısımlarından da kullanılan malzemeler anlaşılmaktadır. Köy camilerinden yalnızca Esatmüminli Köyü Camii'nin beden duvarlarında ahşap hatıl kullanılmıştır.

Keskin'deki yapılar gibi kesme taş ve moloz taş ile inşa edilmiş yapılar arasında; Koçubaba Camii, Şeyh Şami Camii, Sulakyurt Yeşilyazı Köyü Camii, Balıseyh Ballı Camii, Balıseyh Dikmen Köyü Develioğlu Camii, Balıseyh İzzettin Köyü Camii, Kalecik Çandır Köyü Camii ve Kalecik Gökçeören Köyü Camii⁷⁶, Ankara-Beypazarı Akşemseddin Camii, Baloğlu Camii, İmaret Camii, İncili Camii, Tabakhane Camii⁷⁷, Çankırı Alacamescit, Çankırı Yeni Camii, Çankırı Ovacık Köyü Eski Camii⁷⁸ bulunmaktadır. Malzeme ve teknik bakımından benzer yapıların örnekleri ise şu şekildedir;

---

⁷⁶ Çağlar, Y. (2008) *Kalecik Türk devri yapıları*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

⁷⁷ Bozkurt, T. (2002). *Beypazarı'ndaki Türk devri yapıları*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

⁷⁸ Balkır, Ö. B. (2018). *Çankırı (merkez ilçe ve köyleri) Türk dönemi mimari eserleri*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kırıkkale-Develioğlu Camii

Keskin-Çarşı Camii

Delice Çerikli Camii

Kırşehir Alâeddin Camii

Balıseyh Ballı Camii

Keskin Esatmüminli Köyü Camii

Kalecik Çandır Köyü Camii

Kalecik Gökçeören Köyü Camii

Foto. 4.5. Malzeme ve teknik bakımından örnekler

4.1.3. Cephe Özellikleri Bakımından

Cepheler genellikle sade bir şekilde bırakılmıştır. Keskin ilçe merkezindeki Çarşı Camii, Cankurtaran Köyü Camii, Cabatobası Köyü Camii ve Esatmüminli Köyü Camii diğer köy camilerine göre taş görünümüne sahip olmaları açısından farklılık gösterir.

Taş görünümüne sahip Kırıkkale'deki diğer camiler ise; Koçubaba Camii, Şeyh Şami Camii, Sulakyurt Yeşilyazı Köyü Camii, Balıseyh Ballı Camii, Balıseyh Dikmen Köyü Develioğlu Camii ve Balıseyh İzzettin Köyü Camii'dir.⁷⁹

Kırşehir'de yer alan Alâeddin Camii de taş görünümlü örnekler arasındadır.⁸⁰

Keskin köylerindeki Ortasöken Köyü Camii, Kevenli Köyü Camii, Müsellim Köyü Camii, Eskialibudak Köyü Camii, Ceritkale Köyü Camii dış cepheleri sıva üzerine boyalıdır. Boyanmış cephelere diğer örnekler ise, Sulakyurt Şeyh Şami Camii ve Kırıkkale Çullu Mahallesi Camii'dir.

Cephelerdeki pencere düzeni; Ortasöken Köyü Camii, Çarşı Camii, Cankurtaran Köyü Camii, Cabatobası Köyü Camii, Esatmüminli Köyü Camii, Kevenli Köyü Camii ve Cinali Köyü Camii de tek kat olarak görülürken, Müsellim Köyü Camii, Eskialibudak Köyü Camii ve Ceritkale Köyü Camii de iki katlı pencere düzeni görülür. İki kat pencere düzeninin görüldüğü diğer örnekler ise; Koçubaba Camisi, Şeyh Şami Camii ve Yeşilyazı Köyü Camii'dir.

Pencere alınlığında kemer uygulaması yalnızca Çarşı Camii'nin cephelerinde görülmektedir. Benzer diğer örnekler ise, Hasandede Camii, Yeşilyazı Köyü Camii ve Balıseyh Ballı Camii'dir. Kırşehir Alâeddin Camii'nin pencere kenarlarına taş malzeme ile çerçeve uygulaması yapıldığı görülmektedir.

Cephelerdeki pencere düzeninden örnekler;

---

⁷⁹ Özgür, D., *Kırıkkale'de Türk devri mimari eserleri*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019

⁸⁰ Aslan, Y., *Kırşehir Merkez Türk devri yapılarında taş süsleme (13.-14. Yy)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2018

Keskin Müsellim Köyü Camii

Keskin Ceritkale Köyü Camii

Keskin Eskialibudak Köyü Camii

Kalecik Çandır Köyü Camii

Yeşilyazı Köyü Camii

Keskin Çarşı Camii

Beypazarı İmaret Camii

Beypazarı Yeni Camii

Çankırı Çaypınarı Köyü Eski Camii

Çankırı Ovacık Köyü Camii

Foto. 4.6. Cephelerden Genel Görünüm

4.1.4. Yapı Elemanları Bakımından

Minare

Taş, tuğla malzeme kullanılarak yapılan minareler ve metal malzeme ile yenilenmiş minareler olmak üzere iki şekilde olduklarını görmekteyiz. Gövdesi taş olan minareler, Çarşı Camii, Cankurtaran Köyü Camii, Ceritkale Köyü Camii, Eskialibudak Köyü Camii ve Müsellim Köyü Camii de yer almaktadır. Diğer köy camilerinin minareleri ise metal malzeme ile yenilenmiştir.

Pencere

Söveler de ahşap ve PVC kullanıldığı görülmektedir. Ahşap söveli tek yapı Çarşı Camii'dir. Köy camilerinden Ortasöken Köyü Camii, Müsellim Köyü Camii, Kevenli Köyü Camii, Eskialibudak Köyü Camii, Esatmüminli Köyü Camii, Cinali Köyü Camii, Ceritkale Köyü Camii, Cabatobası Köyü Camii ve Cankurtaran Köyü Camii'nin pencere sövelerinde PVC kullanılmıştır.

Keskin Çarşı Camii Pencere Örneği

Keskin Esatmüminli Köyü Pencere Örneği

Keskin Kevenli Köyü Camii Pencere Örneği

Keskin Müsellim Köyü Camii Pencere Örneği

Foto. 4.7. Keskin camilerinden bazı pencere örnekleri

Mihrap

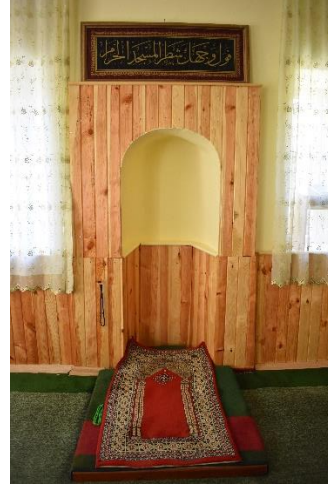
Ahşap mihraplar; Ortasöken Köyü Camii ve Cankurtaran Köyü Camii de görülür.

Seramik ile kaplanmış olan mihraplar; Müsellim Köyü Camii ve Eskialibudak Köyü Camii de bulunmaktadır.

Sıva üzerine boyanmış olanlar ise; Kevenli Köyü Camii, Esatmüminli Köyü Camii, Cinali Köyü Camii, Cabatobası Köyü Camii ve Çarşı Camii'dir.

Keskin Müsellim Köyü Camii Mihrabı

Keskin Ortasöken Köyü Camii Mihrabı

Keskin Cabatobası Köyü Camii Mihrabı

Keskin Çarşı Camii Mihrabı

Foto. 4.8. Keskin camii mihraplarından bazı örnekler

Alçı örnek yalnızca Ceritkale Köyü Camii de vardır. Kırıkkale'ye bağlı olan Hasandede Köyü Camii, Yeşilyazı Köyü Camii, Balışeyh Ballı Camii, Balışeyh Dikmen Köyü Develioğlu Camii, Balışeyh İzzettin Köyü Camii ve Şeyh Şami Caminin de alçı mihrap örnekleri bulunmaktadır. Alçı mihraplara örnek verecek olursak;

Foto. 4.9. Alçı mihrap örnekleri

Minber

Ahşap minberler; Çarşı Camii, Cabatobası Köyü Camii, Ortasöken Köyü Camii, Cankurtaran Köyü Camii, Cinali Köyü Camii, Esatmüminli Köyü Camii ve Kevenli Köyü Camii de bulunmaktadır. Kırıkkale- Hasandede Köyü Camii, Yeşilyazı Köyü Camii, Balıseyh Ballı Camii, Balıseyh Dikmen Köyü Develioğlu Camii, Balıseyh İzzettin Köyü Camii ve Şeyh Şami Camisi de ahşap minber örneklerine sahiptir.

Alçı minber örneği yalnızca Ceritkale Köyü Camii'nde görülür.

Seramik minber ise, Eskialibudak Köyü Camii ve Müsellim Köyü Camii de vardır.

Vaaz Kürsüsü

Ahşap, fayans kaplamalı ve seramik görünümde olmak üzere üç çeşit vaaz kürsüsü örnekleri görülmektedir.

Ahşap vaaz kürsüleri; Çarşı Camii, Cankurtaran Köyü Camii, Ceritkale Köyü Camii ve Kevenli Köyü Camii'nde görülür. Kırıkkale-Şeyh Şami Cami'nin vaaz kürsüsü de ahşap örnekler arasındadır.

Fayans kaplamanın görüldüğü tek örnek Cabatobası köyü Camii'dir.

Seramik örnek ise, Eskialibudak Köyü Camii ve Müsellim Köyü Camii'nde bulunur.

Cinali Köyü Camii, Esatmüminli Köyü Camii ve Ortasöken Köyü Camii'nde vaaz kürsüsü bulunmamaktadır.

Ahşap, sıva üzerine boyalı ve fayans mihrap, minber ve vaaz kürsüleri sade bir şekilde görülmektedir.

Seramik mihrap, minber ve vaaz kürsülerinde ise renkli boyalar ile yoğun bitkisel süslemeler görülür.

Keskin Cankurtaran Köyü Camii Vaaz Kürsüsü

Keskin Ceritkale Köyü Camii Vaaz Kürsüsü

Keskin Müsellim Köyü Camii Vaaz Kürsüsü

Keskin Cabatobası Köyü Camii Vaaz Kürsüsü

Foto. 4.10. Keskin camilerinden bazı vaaz kürsüsü örnekleri

Mahfil katı

Ahşap mahfil katı uygulamasının görüldüğü camiler; Esatmüminli Köyü Camii, Kevenli Köyü Camii ve Çarşı Camii'dir.

PVC ile kapatılmış mahfil katı olan camiler; Cankurtaran Köyü Camii ve Ceritkale Köyü Camii'dir. Fakat Cankurtaran köyü Camii'nin mahfil katı ahşap olup etrafı PVC ile kapatılmıştır.

Müsellim Köyü Camii ve Eskialibudak Köyü Camii'nin mahfil katı yenilenmiş durumdadır.

Ortasöken Köyü Camii, Cinali Köyü Camii ve Cabatobası Köyü Camii'nde mahfil katı bulunmamaktadır.

Harim tavanı

Yapılar arasında ahşap, sıva üzerine boyalı ve lambri görünümlü farklı tavan örnekleri görülmektedir.

Ahşap tavan örtüsü olan yapılar; Çarşı Camii, Cankurtaran Köyü Camii, Cinali Köyü Camii ve Kevenli Köyü Camii'dir.

Fakat Cankurtaran Köyü Camii'nin bindirme tavan örtüsü yapılar arasındaki en farklı özelliğe sahip olanıdır. Ahşap bindirme tavan uygulamasının diğer örnekleri ise; Eskişehir-Sivrihisar Memik Köyü Camii (1950), Çandır Köyü Camii (1963), Mülk Köyü Camii (1952), Karacakaya Köyü Camii (1906), Karkın Köyü Camii (1931) ve Dumluca Köyü Camii (1965)'leridir.⁸¹ Bunlara örnek verecek olursak;

---

⁸¹ Parla, C., Sivrihisar: Döner Eksenli Ahşap Tavanlı Camiler, Eski Yeni Aylık Şehir Kültürü Dergisi, Sayı:17, 2010

Foto. 4.11. Bindirme tavan örnekleri

Keskin köylerindeki ahşap tavan özelliğinin görüldüğü benzer örnekler ise; Kırıkkale merkez ve çevre ilçelerde bulunan Sulakyurt Yeşilyazı Köyü Camii, Sulakyurt Şeyh Şami Camii, İzzettin Köyü Camii, Çerikli Camii ve Çullu Mahallesi Camii'dir.

Kırşehir'deki Alâeddin Cami⁸² (1230), Ankara-Kalecik Gökçeören Köyü Camii (1891), Eşmedere Köyü Camii (20 yy.), Çandır Köyü Camii (1902), Hamdi Camii (1941) ve Kale Camii'nde⁸³(19 yy.) de ahşap tavan uygulamasının örnekleri görülmektedir. Bu örnekler arasında renkli boyama uygulaması olan tavanlarda bulunmaktadır. Örnek verecek olursak;

⁸² Aslan, Y., *Kırşehir Merkez Türk Devri Yapılarında Taş Süsleme (13.-14. Yy)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2018

⁸³ Çağlar, Y., *Kalecik Türk Devri Yapıları, Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2008

Foto. 4.12. Harim tavanı detaylarından bazı örnekler

Sıva üzerine boyalı tavan örtüsü ise, Cabatobası Köyü Camii, Ceritkale Köyü Camii, Esatmüminli Köyü Camii, Eskialibudak Köyü Camii ve Müsellim Köyü Camii'nde görülür. Fakat Müsellim Köyü Camii'nin tavanı strafor ile kaplanmış durumdadır.

Yalnızca Ortasöken Köyü Camii'nin tavanı lambri görünümlü plastik ile örtülüdür.

Süsleme özellikleri bakımından

Camiler dış cepheler, minareler ve iç mekân olarak ele alındığında süsleme özelliğinin fazla olmadığı dikkat çekmektedir.

Bitkisel süsleme

Bitkisel süsleme örneği yalnızca iki camii de karşımıza çıkmaktadır. Diğer camilerde süsleme bulunmamaktadır. Çarşı Camii'nin son cemaat yerindeki bitkisel süslemeler diğer camilerden ayrılan önemli bir özelliktir.

Çarşı Camii'nin giriş kapısı kemerinde ve alınlığında bitkisel süslemeler görülürken, Ceritkale Köyü Camii'nin alçı mihrabında palmet ve kıvrım dalların oluşturmuş olduğu süsleme örneği görülmektedir.

Foto. 4.13. Süsleme özelliklerinin görüldüğü kısımlardan bazı örnekler

Harim duvarlarında süsleme özelliği görülmemektedir. Harimde bulunan mihrap, minber, vaaz kürsüsü ve mahfil katları yenilenmiş durumda olup özgün süsleme unsuru bulunmamaktadır. Günümüz koşullarına göre renkli boyama yapılmıştır.

Kırıkkale’de bulunan Ballı Camii ve Develioğlu Camii harim kısmında bulunan bitkisel süslemeler ile dikkat çekmektedir. Ankara Kalecik’te bulunan Kargın Köyü Camii (1930) ve Gökçeören Köyü Camii de harim süslemesi açısından bunlara örnek gösterilebilir.⁸⁴

⁸⁴ Çağlar, Y., Kalecik Türk Devri Yapıları, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2008

Ballı Camii Onarım Öncesi Harim Duvarları
Süsleme Detayı

Develioğlu Camii Harim İçinden Süsleme Detayı

Keskin Kevenli Köyü Camii Harim Detayı

Keskin Çarşı Camii Harim Detayı

Çizim 4.14. Harim duvarları süsleme örnekleri

Geometrik süsleme

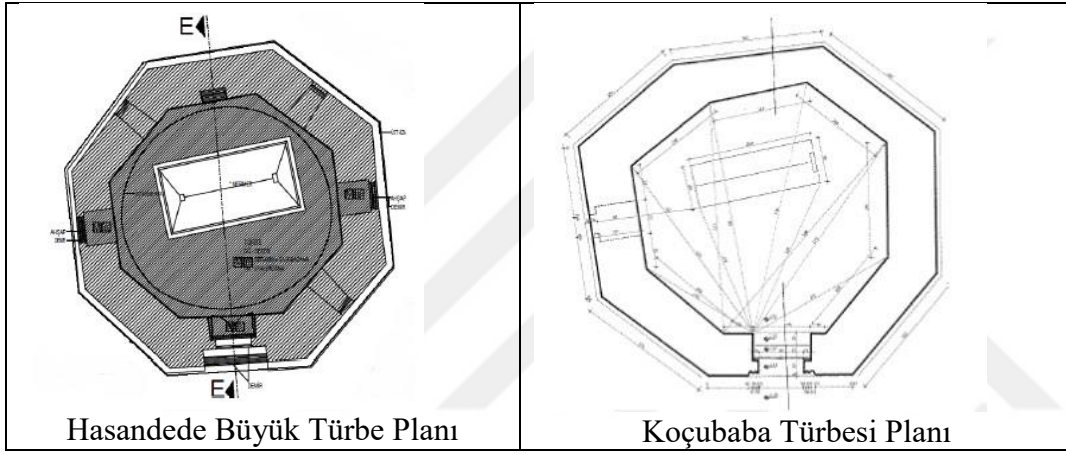
Süsleme unsuru bakımından zengin olmayan yapılar da geometrik süsleme örnekleri de yok denecek kadar azdır. Taş malzeme ile yapılmış minarelerde örnekleri görmekteyiz. Müsellim Köyü Camii, Eskialibudak Köyü Camii, Ceritkale Köyü Camii, Cankurtaran Köyü Camii ve Cabatobası Köyü Camii minarelerinde şerefe altında kirpi saçak uygulaması vardır.

Çarşı Camii minare kaidesinde ve şerefe altında bilezik uygulamaları görülmektedir.

Türbeler

Plan ve üst örtü özellikleri bakımından

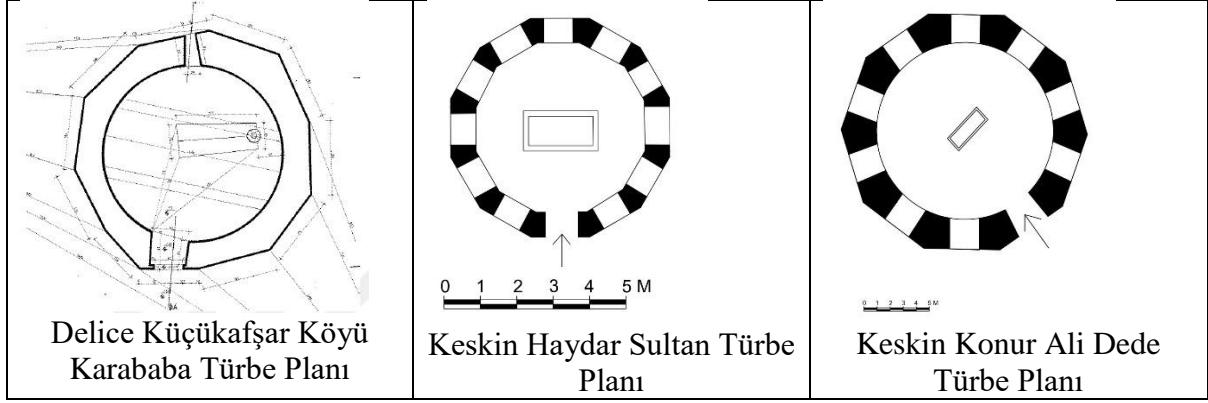
Keskin de yer alan üç türbeden bir tanesi oldukça harap durumda iken, diğer ikisi tamamen yenilenmiş durumdadır. Bunlardan Cinali Köyü'nde bulunan Himmet Dede Kümbeti sekizgen planda olup üzeri içten kubbe dıştan sekiz dilimli piramidal çatı ile örtülüdür. Kırıkkale'de görülen sekizgen planlı diğer türbe örnekleri ise; Koçubaba Türbesi, Hasandede Büyük Türbe ve Hasan Dede Küçük Türbe 'dir.

Çizim 4.8. Sekizgen plana sahip bazı türbe örnekleri

Haydar Sultan Köyünde tekke içerisinde bulunan türbe ve Konur Köyü Ali Dede Türbesi ise yeni yapılmış ongen planlıdır. Bu iki türbede içten ve dıştan kubbe ile örtülüdür. Kırıkkale Delice Küçükafşar Köyü Karababa (Seyit Şeyh Mustafa) Türbesi de on bir kenarlı olması ile farklı bir örnek olarak görülmektedir.⁸⁵ Cinali Köyü Himmet Dede Kümbetinde iç mekân yıkık olduğu için sandukanın yeri belirgin değildir. Haydar Sultan Türbesi ve Ali Dede Türbesinin sandukaları bulunmaktadır.

⁸⁵ Özgür, D., Kırıkkale'de Türk Devri Mimari Eserleri, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019, s.71

Çizim 4.9. Çokgen planlı türbe planına sahip bazı örnekler

Malzeme ve teknik özellikleri bakımından

Cinali Köyü Himmet Dede Kümbeti 'nde moloz taş malzeme kullanılmıştır. Kubbe içerisinde tuğla, giriş kapısında ahşap malzeme kullanıldığı görülmektedir.

Haydar Sultan ve Ali Dede Türbesi'nde kesme taş, mermer, renkli boya, metal ve mozaik malzeme kullanılmıştır. Yapılar yığma tekniğinde inşa edilmiştir.

Süsleme özellikleri bakımından

Cinali Köyü Himmet Dede Türbesi taş görünümlü olup dış cephelerde ve iç mekânda herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Konur Ali Dede Türbesi de sade bırakılıp süsleme unsuru uygulanmamıştır.

Haydar Sultan Türbesi dış cephelerde renkli sütunlar ve pencere camlarında vitray süslemeler bulunurken iç mekân daha sade bırakılmıştır.

Çeşmeler

Plan özellikleri bakımından

Çeşmeler özgün olmayıp yenilenmiş bir durumdadır. At Çeşmesi, Kırmızı Çeşme ve Gündoğdu Çeşmesi ayna taşı, kurna ve musluktan oluşan küçük çeşmelerdir. Yöre halkı tarafından kullanılmaktadır.

Gümüşgen Çeşmesi yol altında toprağa gömülü bir ayna taşı ve musluktan ibarettir. Bu çeşme daha çok insanların halı yıkama ve hayvanlarına su içirdikleri bir çeşme olarak kullanılmaktadır.

İki Yüzlü Çeşme ise yarısı yol altında kalmış yıkık durumdadır. Çeşmeler arasında özgün özellik gösteren tek çeşme örneğidir.

At Çeşmesi kitabesi olan tek çeşme örneğidir.

Malzeme ve teknik özellikleri bakımından

At Çeşmesi tamamen yenilenmiş bir çeşmedir. Cephelerinde fayans kaplama bulunmaktadır. Gümüşgen Çeşmesi moloz taş üzerine sıva yapılmıştır.

İki Yüzlü Çeşme, Kırmızı Çeşme ve Gündoğdu Çeşmesi çevreden çıkarılan kırmızı Ankara taşı ile yığma tekniğinde yapılmıştır.

Süsleme özellikleri bakımından

Çeşmeler de süsleme unsuru görülmemektedir. İki Yüzlü Çeşme'nin ayna taşı üzerinde görülen daire içerisindeki ay yıldız tek süsleme olarak karşımıza çıkmaktadır.

Köprü

Plan özellikleri bakımından

Selçuklu köprüsü olarak bildiğimiz Çeşnigir Köprüsü, iki yana eğimli dik köprüler arasındadır. Sivri kemerli büyük boşaltma gözü ve küçük boşaltma gözlerinden

oluşmaktadır. Toplamda 11 tane boşaltma gözü bulunmaktadır. Keskin yöresindeki tek örnektir.

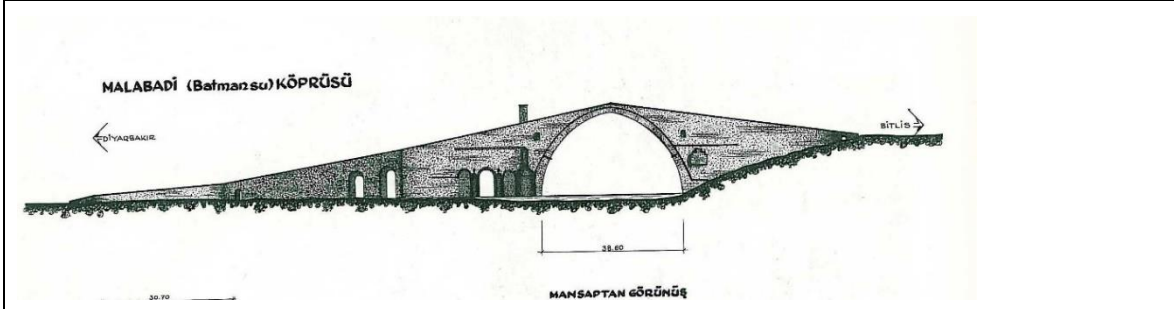
Anadolu'daki diğer benzer köprü örnekleri ise, Diyarbakır-Silvan'da bulunan Malabadi Köprüsü (1145-1154) dik köprü olup, büyük sivri kemerli boşaltma gözü bulunmaktadır.⁸⁶ Kayseri'de inşa edilen Tekgöz Köprü (1205-Kızılırmak üzerinde) ve Diyarbakır- Eğil'de bulunan Devegeçidi Köprüsü (1219-1220) de sivri kemerli büyük boşaltma gözü olan taş köprülerdendir.⁸⁷

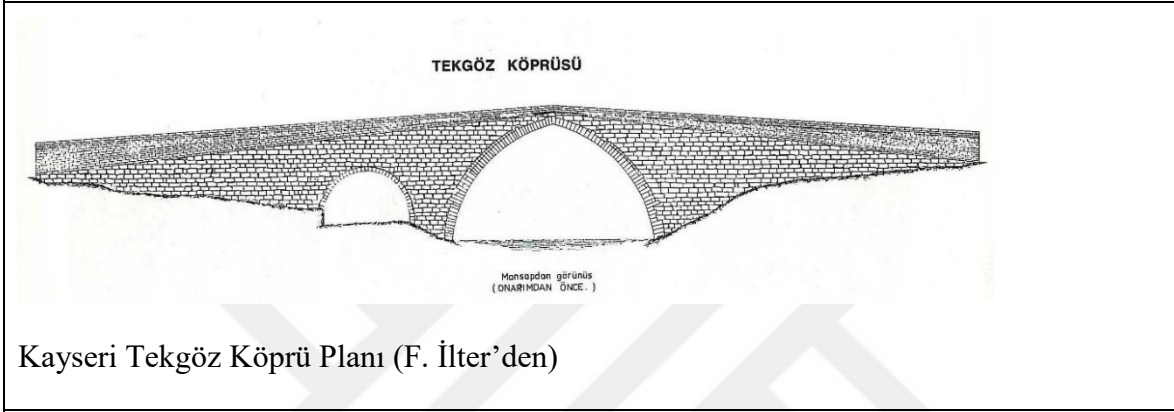
---

⁸⁶ Karpuz, H., Anadolu Selçuklu Mimarisi, Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı, Konya, 2004, s. 125-126

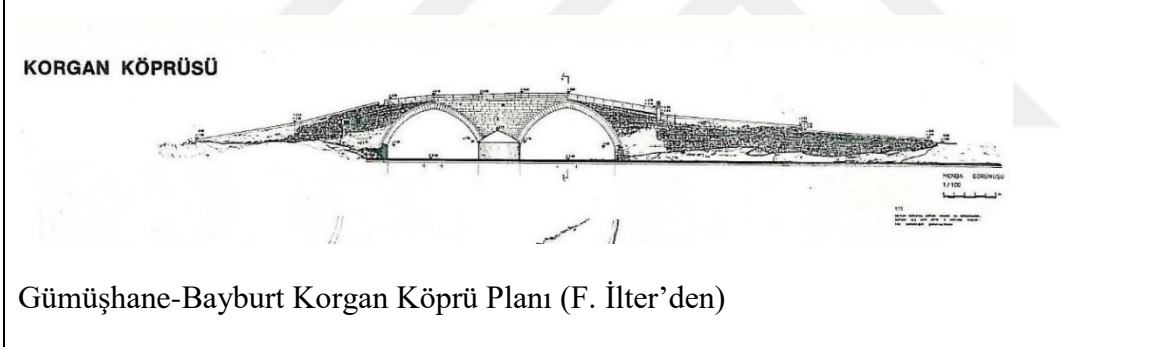
⁸⁷ Karpuz, H., A.g.e., 2004

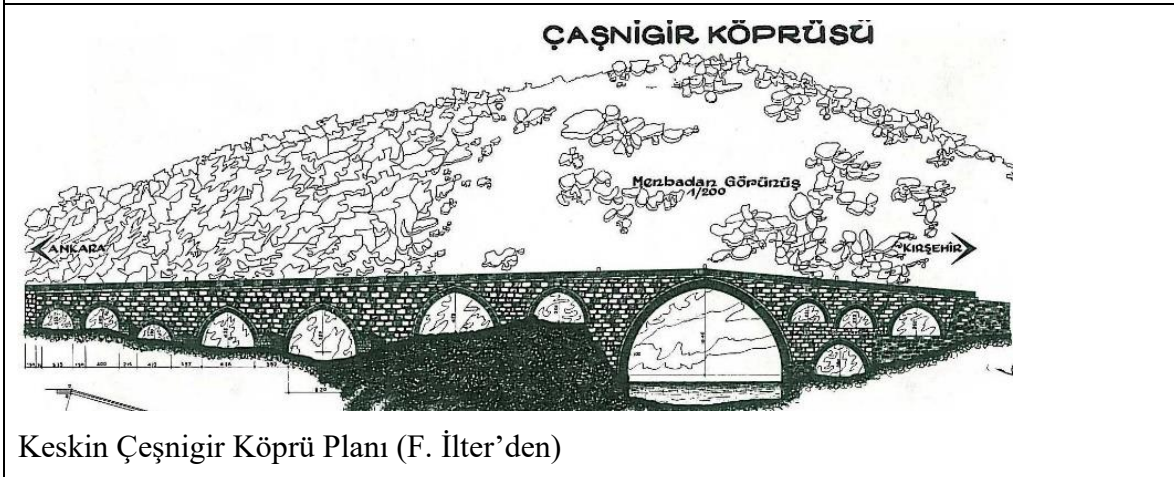
Diyarbakir-Silvan Malabadi Köprüsü Planı (F. İlter'den)⁸⁸

Kayseri Tekgöz Köprü Planı (F. İlter'den)

Gümüşhane-Bayburt Korgan Köprü Planı (F. İlter'den)

Keskin Çeşnigir Köprü Planı (F. İlter'den)

Çizim 4.10. Köprü planlarından örnekler

⁸⁸ İlter, F., "Osmanlılara Kadar Anadolu Türk Köprüleri", Ankara, 1978

Malzeme ve teknik özellikleri bakımından

Selçuklu köprülerini incelediğimizde yoğun olarak taş malzeme kullanıldığını görmekteyiz. Çeşnigir Köprüsü de taş malzeme ile yapılan köprü örneklerinden biridir. Moloz taş ve kesme taş birlikte kullanılmıştır.

Malzeme ile benzerlik gösteren diğer köprü örnekleri ise şu şekildedir; Çobandede Köprüsü (1297), Konya Meram Köprüsü (13 yy.), Malabadi Köprüsü (1145-1154), Devegeçidi Köprüsü (1219-1220), Hıdırlık köprüsü (1250), Dicle Köprüsü (1065-1067), Akköprü (13. yy.),⁸⁹ Tekgöz Köprü (1203), Kız Köprü (13. Yy.), Köprüpazar (Belkıs) Köprü (1219-1236), Korgan Köprüsü, Çanlı Köprü (1256)⁹⁰ Mardin Dunaysır Köprüsü, Afyonkarahisar Altıgöz Köprüsü, Ankara Akköprü, Tokat Yeşilirmak Köprüsü, Kırşehir Kesik Köprü⁹¹ taş malzemenin güzel örnekleri arasındadırlar.

---

⁸⁹ Karpuz, H., Anadolu Selçuklu Mimarisi, Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı, Konya, 2004, s. 125-126-127

⁹⁰ İlter, F., Osmanlılara Kadar Anadolu Türk Köprüleri, Ankara, 1978

⁹¹ Çulpan, C. (1975). *Türk taş köprüleri*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

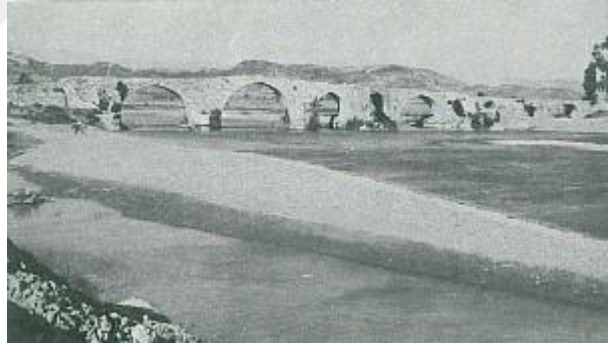
Kayseri Tekgöz Köprü (1203)

Diyarbakır-Silvan Malabadi Köprüsü (1145-1154)

Ankara Akköprü (1222)

Köprüpazar (Belkıs) Köprüsü (1219-1236)

Keskin Çeşnigir Köprüsü 13.yy

Foto. 4.15. Selçuklu dönemi köprülerinden bazı örnekler

Süsleme özellikleri bakımından

Çeşnigir Köprüsü sade bir şekilde olup, süsleme unsuru bulunmamaktadır. Anadolu'daki diğer köprü örneklerinin de süsleme yönünden sade olduğunu yalnızca taş işçiliğini görmekteyiz.

Kamu yapıları

Plan ve üst örtü özellikleri bakımından

Kamu yapıları başlığında incelemiş olduğumuz Fişekhane Binası, Kibrithane ve Taş Mektep kendi içlerinde benzer ve ayrılan yönleri ile karşımıza çıkmaktadır.

Fişekhane ve Kibrithane Binası iki katlı olarak kuzey-güney doğrultulu planda yapılmıştır. Taş Mektep ise tek katlı olarak kuzey-güney doğrultulu planda yapılmıştır. Fişekhane, Kibrithane ve Taş Mektep dikdörtgen planlı olarak benzerlik göstermektedir.

Giriş kapıları Fişekhane ve Kibrithane Binası'nda batı cephesinde yer alırken, Taş Mektepte doğu cephesinde yer almıştır. Giriş kapıları yapıların hepsinde yerden yüksek bir şekilde olup merdivenle çıkılmaktadır.

Cumhuriyet Dönemi mimari özellikleri açısından ele aldığımızda yapılar bodrum kat üzerine çok katlı olarak inşa edildiklerini görmekteyiz. Fişekhane ve Kibrithane bodrum kat üzerine iki katlı inşa edilmiştir. Taş Mektep ise tek katlı olarak inşa edilmiştir.

Üst örtü ise bütün yapılarda dört tarafa kırma çatı olarak uygulanmıştır.

Anadolu'daki diğer örneklerden, Konya Sanayi Mektebi⁹²(M.1900-1901-H.1316), Konya İsmetpaşa İlköğretim Okulu⁹³(1927), Konya Gar Binası⁹⁴(1896), Kayseri Memleket (Gültepe) Hastanesi⁹⁵(1924), Kayseri Darül'ü İrfan Mektebi (Gazipaşa İlköğretim Okulu)⁹⁶ (1918), Yozgat Eski Askerlik Şubesi (19. yy.), Yozgat Eski Hapishane Binası (Tiftik Hanı-1898/1899), Yozgat Eski Ortaokul Binası (1902-1903), Yozgat Halk Eğitimi Merkezi

⁹² Bozkurt, T. (2014). *Sanayi mektebi binası*. Konya Ansiklopedisi, Cilt: 7, İstanbul: Kültür Yayınları, s. 282.

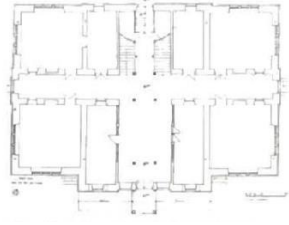
⁹³ Bozkurt, T. (2012). *İsmetpaşa ilköğretim okulu ve binası*, Konya Ansiklopedisi, Cilt: 4, İstanbul: Kültür Yayınları, s. 360.

⁹⁴ Duran, R., Apa, G., Bozkurt, T., Çetinaslan, M., (2006). Konya'daki geç dönem Osmanlı yapıları. *İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi*, Sayı: 9, s. 245.

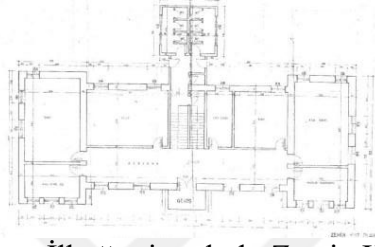
⁹⁵ Arslantaş, F. (2009). *20. yüzyıl'ın ilk yarısında Kayseri'de kamu yapıları*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, s. 43.

⁹⁶ Arslantaş, F., A.g.t. 2009, s.53

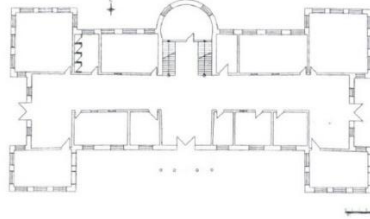
Binası (1850-1860)⁹⁷ gibi yapıları da incelediğimizde bodrum kat üzerine iki katlı veya çok katlı olarak, dikdörtgen planlı bir şekilde inşa edildiklerini görmekteyiz. Yapıların üst örtüleri de birbirine benzer olarak kırma çatı ile örtülüdür.

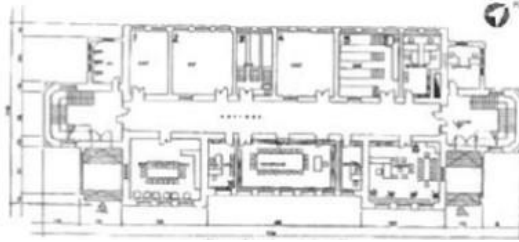
Konya Sanayi Mektebi Zemin Kat Planı (1900-1901)

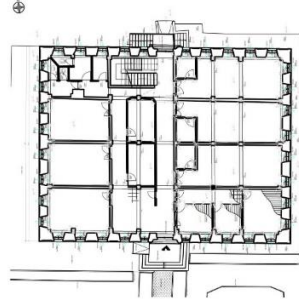
Kayseri Gazipaşa İlköğretim okulu Zemin Kat Planı (1918)

Kayseri Lisesi (1904)

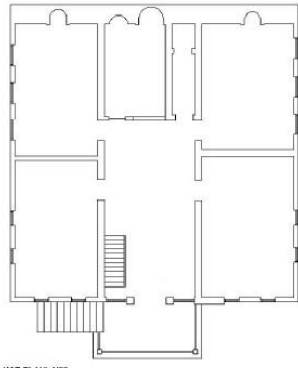

Konya Darü'l Muallimin (Konya Lisesi-1917)

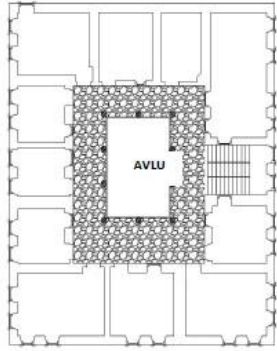
Keskin Kibrithane Zemin Kat Planı (1903)

⁹⁷ Özdemir, Y., (2016). *Yozgat ili Akdağmadeni ilçesinde bulunan kamu yapıları*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

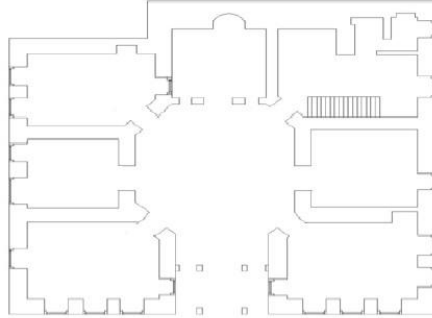
1.KAT PLANI 1/50

Yozgat Eski Askerlik Şubesi (19. yy.)

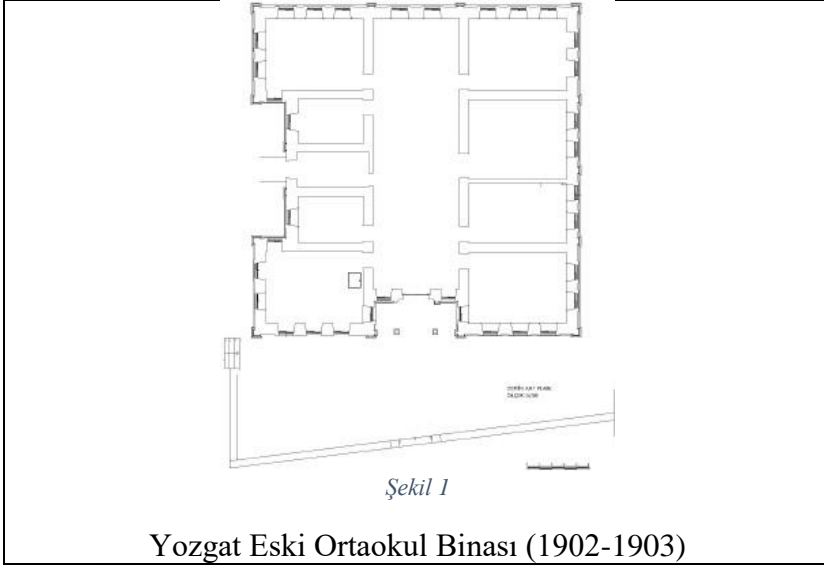
1.KAT PLANI

Yozgat Eski Hapishane Binası (1898-1899)

1.KAT PLANI 1/100

Yozgat Halk Eğitimi Merkezi Binası (1850-1860)

Çizim. 4.11. Kamu yapılarından bazı örneklerin planları

Malzeme ve teknik özellikleri bakımından

Yapıların hepsinde ortak olarak kullanılan kırmızı kesme taş malzeme dikkat çekmektedir. Bölge yakınlarında çıkarıldığı bilinen taş malzeme ile yığma tekniği kullanılarak inşa edilmiştir. Fakat bodrum kat seviyesinde moloz taş malzeme kullanımı da olmuştur. Yıkılıp onarılan bölümler de düzgün kesme taş kullanıldığı görülmektedir.

Yapılardan Kibrithane ve Fişekhane'nin dış cepheleri sıva üzerine boya kullanılmıştır. Taş Mektep dış cephelerinde boyama işlemi yapılmamıştır.

Pencerelerde Fişekhane ve Kibrithane yapılarının birinci kat seviyesinde PVC, ikinci kat seviyesinde ahşap doğramalar görülmektedir. Taş Mektep 'in pencere doğramalarında ahşap malzeme kullanılmıştır.

Yapıların iç mekânında duvarlar sıva üzerinde boyalıdır. Zeminde kullanılan malzeme yapılar arasında farklılık gösterir. Taş Mektep 'in zemininde ve tavanında ahşap malzeme görülürken, Fişekhane'nin zemininde fayans tavanında ise düz beton ve ahşap görülmektedir. Kibrithane'nin ise zemininde fayans ve taş, tavanında ise düz beton görülür.

Yapıların üst örtülerinde kiremit kaplama bulunmaktadır.

Anadolu'daki diğer örneklerle baktığımızda; Konya Darül-Muallimin Okulu⁹⁸ (M.1917-H.1333), Konya Sanayi Mektebi, Konya Kız Ortaokulu⁹⁹ (1910), İsmet Paşa

⁹⁸ Duran, R., Apa, G., Bozkurt, T., Çetinaslan, M. (2006). Konya'daki geç dönem Osmanlı yapıları. *İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi*, 9, s. 242.

İlköğretim Okulu, Kayseri Lisesi¹⁰⁰(1904), Kayseri Memleket (Gültepe) Hastanesi¹⁰¹, Yozgat Eski Askerlik Şubesi (19. yy.), Yozgat Eski Hapishane Binası (1898-1899), Yozgat Eski Ortaokul Binası (1902-1903), Yozgat Halk Eğitimi Merkezi (1850-1860)¹⁰² gibi yapılarında kesme taş malzeme kullanılarak inşa edildiklerini görmekteyiz. Keskin kamu yapılarında olduğu gibi pencere kenarlarında taş çerçeve uygulaması bulunmaktadır.

Üst örtünün de aynı şekilde kiremit kaplama olduğunu, iç mekân beden duvarların sıva üzerine boya olması ya da sade bırakılmasının yoğun olarak kullanıldığını görmekteyiz.

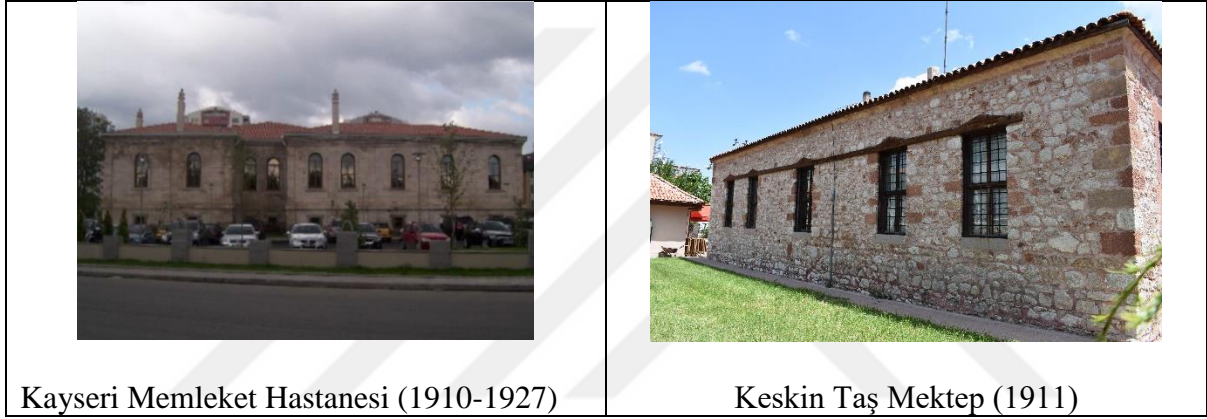

Foto. 4.16. Malzeme ve teknik açısından bazı kamu yapılarından örnekler

Cephe özellikleri bakımından

Cepheler genellikle süsleme unsuru olmayan ve pencere düzeninin hâkim olduğu şekillerde karşımıza çıkmaktadır.

Giriş kapısının etrafında sıralanan ve diğer cephelerde olan pencerelerin yapılar arasındaki özellikleri; Fişekhane Binası'nda pencere aralarında belli bir boşluk görülürken, Kibrithane Binası ve Taş Mektepte birbirine yakın bir şekilde yapılmıştır. Fişekhane ve Kibrithane Binası'nda cephede iki katlı pencere düzeni bulunurken, Taş Mektepte tek katlı

⁹⁹ Bozkurt, T. (2013). *Kız ortaokulu binası*. Konya Ansiklopedisi, Cilt: 5, İstanbul: Kültür Yayınları, s. 188.

¹⁰⁰ Arslantaş, F. (2009). 20. *Yüzyıl'ın ilk yarısında Kayseri'de kamu yapıları*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, s. 19.

¹⁰¹ Arslantaş, a.g.t., s. 44.

¹⁰² Özdemir, Y., (2016). *Yozgat ili Akdağmadeni ilçesinde bulunan kamu yapıları*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

pencere düzeni bulunmaktadır. Fişekhane ve Kibrithane yapıları bodrum kat üzerine olduğu için cephenin en alt kısmında da bodruma açılan küçük pencereler vardır.

Pencerelerin bütün yapılar arasındaki benzerliği ise etrafının kesme taş ile çerçeve içine alınması ve kemer özelliklerinin olmasıdır. Fişekhane Binası'ndaki pencere kemerleri birinci katta yarım daire kemerli yapılmışken, ikinci katta basık kemer uygulamasına gidilmiştir. Kibrithane Binası'nda ise pencere kemer formlar yarım daire kemerli olup aynı düzende yapılmıştır.

Taş Mektepte kuzey, güney ve doğu cephelerinde pencere kemer uygulamaları yarım daire kemerli olup, batı cephesindeki pencerelerde kemer ve çerçeve uygulaması bulunmamaktadır.

Cephe duvarları Fişekhane ve Kibrithane Binası'nda sıva üzerine boyalı bir şekilde karşımıza çıkar. Taş Mektepte ise sıva üzerine boya işlemi yapılmayıp taş işçiliği sade bırakılmıştır.

Cephelerin köşe birleşme noktaları kesme taş malzeme ile belirgin hale getirilmiştir. Bu özelliği Fişekhane ve Kibrithane yapılarının tüm köşelerinde görürken, Taş Mektepte yalnızca giriş kapısının bulunduğu cephe köşelerinde görmekteyiz.

Cephedeki kat silme özelliği yalnızca Fişekhane Binası'nda görülmektedir. Kibrithane ve Taş Mektepte bu özellik yoktur. Taş Mektepte pencere düzenini içine alan bir kat silme özelliği vardır.

Konya Gar Binası Cephe Görünümü (1896)

Konya İsmetpaşa İlköğretim Okulu cephe Görünümü (1927)

Konya Sanayi Mektebi Cephe Görünümü (1900-1901)

Kayseri Memleket Hastanesi (1910-1927)

Yozgat Eski Askerlik Şubesi (19. yy.)

Yozgat Eski Hapishane Binası (1898-1899)

Yozgat Eski Ortaokul Binası (1902-1903)

Yozgat Halk Eğitimi Merkezi Binası (1850-1860)

Foto. 4.17. Kamu yapılarının cephe görünümlerine örnekler

Giriş kapıları bütün yapılarda ön cephenin orta ekseninde yer alır. Bu cepheler diğer cephelere göre daha hareketli bir şekilde yapılmıştır. Giriş kapıları bütün yapılarda

çift kanatlıdır. Fişekhane ve Taş Mektep yapılarının kapısı ahşap, Kibrithane'nin kapısı metaldir. Kibrithane ve Taş Mektep 'in kapıları yarım daire kemerli, üçgen alınlıklı ve yan kısımlarının profilli olması açısından benzerlik gösterir.

Fakat Fişekhane yapısının giriş kapısının bulunduğu bölüm yapıdan dışarıya taşırılarak üç yönden kemer açıklığı olup, üst kısmı balkon şeklinde tasarlanmıştır. Bu özelliği ile diğer iki yapıdan ayrılmaktadır.

Yapıları cephe özellikleri açısından Anadolu'daki diğer örneklerle değerlendirdiğimiz de Fişekhane Binası giriş kapısı, Konya Sanayi Mektebi'nin (1900-1901) giriş kapısı ile benzerlik gösterdiğini görmekteyiz. Her iki yapıda da giriş kapısının etrafı üç yönden kemerli açıklıkla çevrilmiştir.

Yine Fişekhane Binası'nın kuzey-güney cepheleri Konya Gar Binası'nın (1896) kuzey-güney cepheleri ile benzerlik gösterir. Her iki yapının da çatı katı bölümünde yarım daire kemerli iki adet pencere düzeni bulunmaktadır. Yapıların köşe birleşme noktaları kesme taş malzeme ile belirgin hale getirilmiştir. Doğu ve batı cephelerindeki pencere sırasının düzeni de Konya Gar Binası pencere düzeni ile benzerlik içerisindedir. Birinci ve ikinci katta üçer pencere düzeni görülür. Yalnızca kemer formları birbirinden ayrılmaktadır.

Kibrithane Binası'nın kemerli pencere uygulaması Konya İsmetpaşa İlköğretim Okulu'nun (1927) pencere düzeni ile benzerlik göstermektedir.

Taş Mektep 'in pencere düzeni ve kemer formları Konya Sanayi Mektebi'nin yan yana üçerli grup şeklinde yarım daire kemerli pencere düzeni ile benzerlik içerisindedir.

Konya Sanayi Mektebi Giriş Kapısından Detay

Keskin Fişekhane Binası Giriş Kapısından Detay

Keskin Taş Mektep Pencere Düzeni

Konya Sanayi Mektebi Pencere Düzeni

Konya Gar Binası Güney Cephesi

Keskin Fişekhane Binası Güney Cephesi

Foto. 4.18. Kamu yapıları cephelerinden detay örnekleri

Süsleme özellikleri bakımından

Yapıların dış cepheleri ve iç mekanları sade olup, herhangi bir süsleme unsuru görülmemektedir. Yalnızca pencere kenarlarındaki taş çerçeveler ve giriş kapılarının etrafına uygulanan taş profiller cepheye hareketlilik kazandırmıştır.

5. SONUÇ

Kültür, bir yerin bir toplumun sahip olduğu değerler bütünüdür. Geçmiş tarihi, insanı, sahip olduğu doğal güzellikleri, içinde barındırdığı tarihi eserleri, gelenek ve görenekleriyle önem verilip korunması gereken bir olgudur. Dünde, bugünde yanında korunarak gelecek nesillere aktarılması gerekmektedir. Korunamayan bu değerler zamanla yok olmaya mahkumdur. Günümüz Keskin'i de yavaş yavaş yok olma evresine gelmektedir.

Bu zamana kadar yapılan tüm araştırmalar Keskin'in önemli bir tarihi merkez olduğunu, insanların ve topraklarının zenginliğini ortaya koymuştur. Yok olmuş birçok eser ve korunamayan birçok esere ev sahipliği yapan Keskin, günümüzde gereken önemi görmemektedir.

Çalışmamız esnasında ilçede ve köylerde bulunan yapılar mimari üslup özellikleri, geçirmiş olduğu onarımlar ile günümüze nasıl geldiği ve değişen tüm özellikleri ile ele alınmıştır. Bu yapılar arasında tescillenmemiş ve onarım görmemiş birçok eser olduğu da tespit edilmiştir. Toplamda 23 yapı incelenmiştir. Bu yapıların 10 tanesi camii (Merkez Çarşı Cami, Cankurtaran Köyü Camii, Cabatobası Köyü Camii, Ceritkale Köyü Camii, Cinali Köyü Camii, Esatmüminli Köyü Camii, Eskialibudak Köyü Camii, Kevenli Köyü Camii, Müsellim Köyü Camii, Ortasöken Köyü Camii), tekke (Haydar Sultan Tekkesi), türbeler (Himmet Dede Kümbeti, Konur Köyü Ali Dede Türbesi), çeşmeler (At Çeşmesi, Gümüşgen Çeşmesi, Gündoğdu Çeşmesi, İki Yüzlü Çeşme, Kırmızı Çeşme), köprü (Çeşnigir Köprüsü), eğitim yapısı (Köprüköyü Okul Binası), askeri yapı (Fişekhane Binası) ve kamu yapısı (Kibrithane Binası, Taş Mektep) başlıkları altında sıralanmıştır.

Camiler içerisinde bulunan Çarşı Camii ve Cankurtaran Köyü Camii tescillenmiş ve onarım görmüş yapılar arasındadır. Plan şemasına uygun bir şekilde onarım gören yapılar birçok bakımdan özgünlüğünü koruyan eserler içerisinde. Fakat diğer köy camileri günümüz koşullarına göre çoğunlukla köy halkı tarafından yapılan yenilemelerle değişime uğramış özgün olmayan yapılardır.

Tekke yapısı ise tamamen yenilenmiş bir türbe, kuyu ve günümüze kadar kalmaya başarmış kitabeden oluşmaktadır. Günümüzdeki türbe yeni bir yapı olduğu için tarihi bir değer taşımamaktadır.

Türbelerden bir tanesi yeni bir yapıdır. Diğeri ise oldukça bakımsız bir durumdadır. Özgünlüğüne bağlı kalınarak onarım yapılması ve tarihe kazandırılması gerekmektedir.

Çeşmelerden yalnızca bir tanesi mimari üslubu ile dikkat çekmektedir. İki Yüzlü Çeşme olarak bilinen yapı oldukça harap durumdadır. Etrafının temizlenmesi ve yıkılan yerlerin onarılması gerekmektedir.

Köprü Selçuklu döneminde yapılmış Anadolu'daki diğeri örneklerle benzer özelliklere sahip önemli bir yapıdır. Fakat günümüzde kullanılmamaktadır.

Eğitim yapısı olarak bilinen Köprüköy Okul Binası tescilli yapılar arasındadır. Fakat günümüzdeki durumu göz önüne alındığında herhangi bir onarım yapılmadığı hatta yıkık vaziyette olduğunu söyleyebiliriz. Gereken onarımların yapılıp kullanıma açılması tarihin bir değerinde kaybedilmemesini sağlayacaktır.

Kamu yapıları ise Fişekhane, Kibrithane ve Taş Mektep yine zamanında yapılmış önemli yapılar içerisindedir. Cumhuriyet dönemi özellikleri yansıtan eserler günümüzde okul, halkevi ve kültür merkezi olarak halen kullanılmaktadır.

Çevre il, ilçe ve köylerdeki aynı dönem yapıları ile karşılaştığımızda Keskin ve köylerindeki yapılar mimari (plan ve örtü sistemi, kullanılan malzeme ve teknik) özellikleri ile benzerlik içerisinde iken, süsleme bakımından diğeri yapılara göre sade olmaları dikkat çekmektedir. Bu durumun nedenleri ise maddi zorluklar, gereken ilginin buralara verilmemesi ve zaman içerisinde gelişen çevreye olan göç akımının Keskin ilçe ve köylerinde oluşturduğu boşluklar olabileceğini düşünmekteyiz. Şunu diyebiliriz ki insanların dışarıya göç etmesi Keskin'in تنها bir hal almasına ve sahip olduğu değerleri de yitirmesine yol açmıştır.

Çalışma amacımız ayakta kalan tüm bu eserlerin tanıtılması ve tarihi değer taşıyan eserlerin gerektiği şekilde onarımlarının yapılarak korunmaya alınmasını sağlamaktır. Bunların yanı sıra araştırmaların daha detaylı bir şekilde yapılıp Keskin ve civarının tarihe kazandırılmasıdır. Kaynaklardan okuduğumuz meyve bahçeli Türk evleri olan, han ve bedestenleri olan fakat birçoğunun günümüze kadar ulaşmadığı bu eserlere sahip olan Keskin'i eski unutulmuş bir yer olmaktan çıkarıp kültür merkezi haline getirmektir.

KAYNAKLAR

- Akbaş, L. (2006). *Vakfiyelerine göre Kalecik ve Kalecik Keskini vakıfları*. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Akgün, S. N. (2014). *Keskin-Cankurtaran köyü camisi koruma projesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Altın, Y. (2008). *Dünden bugüne Kırıkkale*. Ankara Belen Yayıncılık.
- Altın, Y. ve Yenal, E. (2014). *Keskin*. Ankara.
- Arslantaş, F. (2009). *20. Yüzyıl'ın ilk yarısında Kayseri'de kamu yapıları*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Aslan, Y. (2018). *Kırşehir merkez Türk devri yapılarında taş süsleme (13-14 yy.)*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Atalay, Ç. (2007). *24 numaralı Kırşehir Şer'iyeye sicili (H.1328-1332) (M.1910-1914). (R.1326-1329)*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Balkır, Ö. B. (2018). *Çankırı (Merkez ilçe ve köyleri) Türk dönemi mimari eserleri*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bayram, F. (1994). *Amasya'nın Gümüşhacıköy ilçesi ve Gümüş nahiyesindeki Türk devri mimarlık eserleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bozkurt, T. (2002). *Beypazarı'ndaki Türk devri yapıları*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bozkurt, T. (2013). *Kız ortaokulu binası*. Konya Ansiklopedisi, Cilt. 5, Kültür Yayınları.
- Bozkurt, T. (2014). *Sanayi mektebi binası*. Konya Ansiklopedisi, Cilt.7, Kültür Yayınları.
- Çağlar, Y. (2008). *Kalecik Türk devri yapılar*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çulpan, C. (1975). *Türk taş köprüleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Duran, R., Apa, G., Bozkurt, T. ve Çetinaslan, M. (2006). Konya'daki geç dönem Osmanlı yapıları. *İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi*, 9, Konya, s.242
- İlter, F. (1978). *Osmanlılara kadar Anadolu Türk köprüleri*. Ankara.
- İnternet: [Http://www.kgm.gov.tr/SiteCollectionImages/KGMimages/Root/BasindaKGM/Haziran/02.jpg](http://www.kgm.gov.tr/SiteCollectionImages/KGMimages/Root/BasindaKGM/Haziran/02.jpg) adresinden erişilmiştir.
- Kankal, A. (1993). *Tapu-tahrir defterlerine göre 16. yüzyılda Çankırı sancağı*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Karpuz, H. (2004). *Anadolu Selçuklu mimarisi*. Konya Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı, Konya.
- Koçak, A. (2013) *Salnamelere göre Ankara vilayeti (1871-1907)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, Y. (2016). *Yozgat ili Akdağmadeni ilçesinde bulunan kamu yapıları*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Özgür, D. (2019). *Kırıkkale’de Türk devri mimari eserleri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Parla, C. (2010). Sivrihisar, döner eksenli ahşap tavanlı camiler. *Eski-Yeni Aylık Şehir Kültürü Dergisi*, 17
- Sakallı, B. (1995). *Tarih ve kültürüyle Keskin*. Kırıkkale.
- Sakallı, B. (2001). *Kırıkkale’nin tarihi yerleri*. Kırıkkale Üniversitesi, Ankara: Kırıkkale Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi (KATAM) Yayını.
- Saluk, Y. (2016). *Kırıkkale Keskin’in kültür mirası Orta Anadolu’da bir belgeleme ve koruma çalışması*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- T.C. Keskin Kaymakamlığı, *Tarihi bir doku Keskin*, Ahiler Kalkınma Ajansı.
- Tuncer, O. C. (1992). *Anadolu kümbetleri*. Ankara.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi. *Kırıkkale ili keskin ilçesi çarşı camii Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon raporları*.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : TOSUN Elif
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 15.08.1989
Medeni hali :
Telefon : 0535 697 56 53
Faks :
E-mail : eliftn7@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	Devam ediyor.
Lisans	Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi	2015
Lise	Antalya Atatürk Anadolu Lisesi	2007

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2014	Media Markt Mağazası	Satış sorumlusu
2012-2013	Türk Telekom Firması- Call Center	Santral memuru

Yabancı Dil

İngilizce (Orta seviye)

Yayınlar

Hobiler

Fotoğraf çekimi, bahçe işleriyle uğraşmak, tarih ve yapı araştırmaları, tiyatro, gezi, belgesel izlemek

